

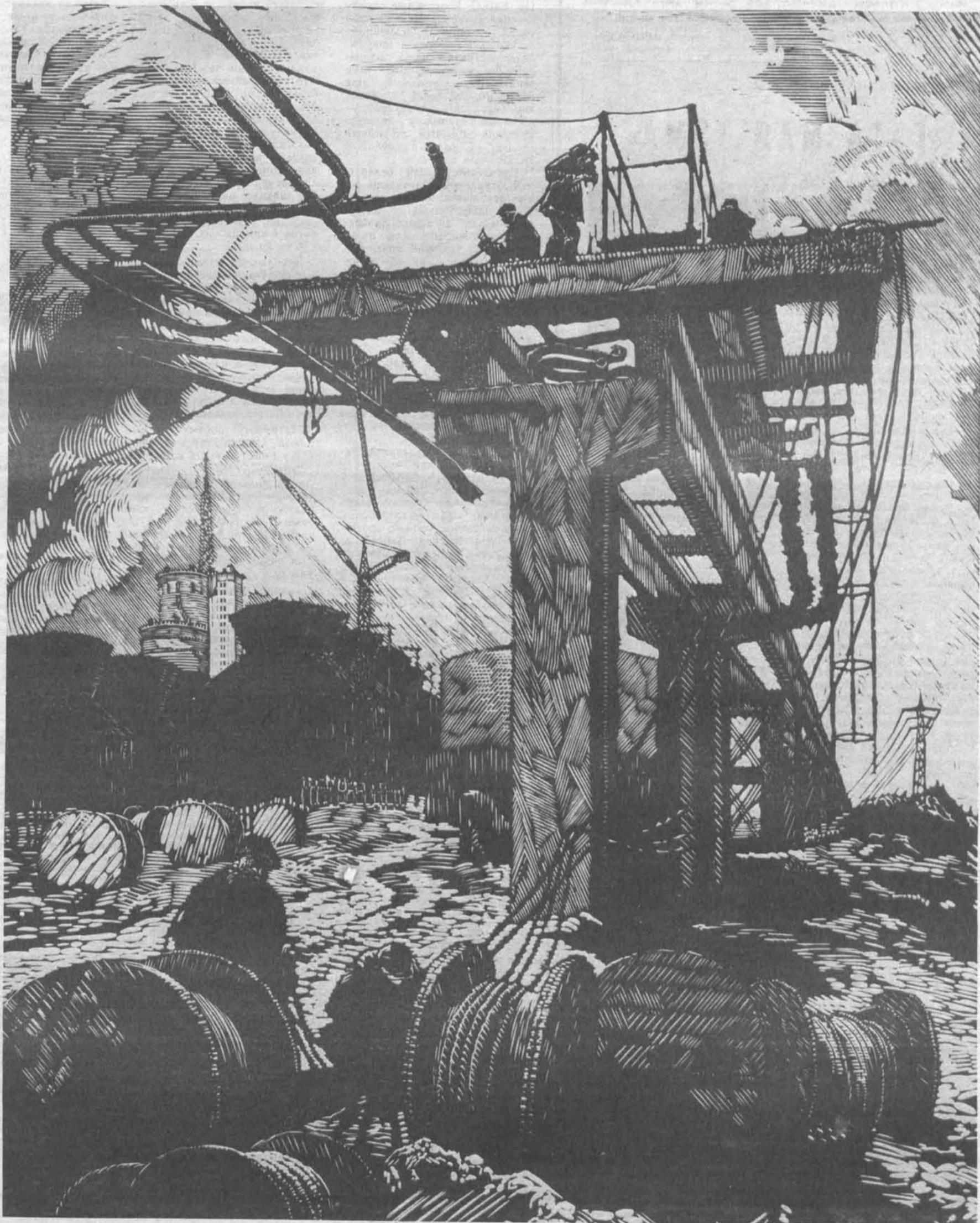
Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 44 [2935]
3 лістапада 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

МАНТАЖНІКІ.

Лінагравюра В. ТКАЧУКА.

УРОК ВЫХАВАННЯ

У Магілёўскім бібліятэчным тэхнікуме імя А. С. Пушкіна адбылася канферэнцыя чытачоў на тэму «Мы наш, мы новы свет збудзем» па кнізе Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыша Л. І. Брэжнева «Адраджэнне». Усе групы выпускнога курса сабраліся ў актавай зале. Арганізатар канферэнцыі выкладчыца тэхнікума Святлана Масаловіч напамінула, што кожнаму з прысутных у недалёкім часе дзядзеца асабіста ў калгасе, саўгасе ці на прадпрыемстве рыхтаваць і праводзіць такія ж канферэнцыі, бо кніга «Адраджэнне» надзвычай актуальная сёння і ў будучым. Таму канферэнцыя мае не толькі выхаваўчае значэнне, яна яшчэ з'яўляецца ўрокам для бібліятэкара.

Выступленні навучэнцаў успрымаліся з цікавасцю, бо гучалі ад сэрца, былі канкрэтныя і змястоўныя. Навучэнцы Тамара Кудрэвіч, Іна Мізгайла і Людміла Юркова гаварылі аб працоўным гераізме савецкіх людзей, адлюстраваным у кнізе «Адраджэнне», прывялі шматлікія прыклады з жыцця пасляваеннай Беларусі і горада Магілёва.

Многія выступаючыя расказалі, якім чынам кніга таварыша Л. І. Брэжнева памагае ў іх вучобе, у камсамольскім жыцці.

В. АРЦЕМ'ЕУ.

ПЕРАД'ЮБІЛЕЙНАЕ ІНТЭР'В'Ю

«ГЭТА МАЯ ТЭМА»

Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола заслужаны дзеяч мастацтваў БССР кампазітар Ігар Лучанок расказвае карэспандэнту «ЛіМа»:

— Гэты год вельмі насычаны для мяне ва ўсіх адносінах. Адбыліся цікавыя паездкі ў Паругаліно, дзе я шмат выступаў перад моладдзю, у ЧССР, на Кубу. Быў дэлегатам XXVI з'езда камсамола Беларусі і XVIII з'езда ВЛКСМ. А гэта перш за ўсё — цікавыя знаёмствы, сустрэчы, уражанні...

У творчым плане вельмі важнай для мяне з'явілася работа над стварэннем музыкі для тэлевізійнага мастацкага фільма «Побач з камісарам» па матывах апавяданняў Пятруся Броўкі, прысвечанага 60-годдзю ВЛКСМ. Гэта экранная балада расказвае пра цяжкі і пудоўны час, пра маленькага пісарчука Федзьку, які хоча быць падобным да камісара. Фільм пра камсапол, а гэта мая тэма. У ім гучыць некалькі песень на вершы Пятруся Броўкі, у прыватнасці «Песня пра чырвоны сцяг», дзе хацелася перадаць узніслаць, гераізм і рамантыку часу, пра які расказвае фільм.

Другая работа, якая таксама стала для мяне важнай і адказнай і якая працягвае тэму подзвігу, камсамола, — гэта музыка да спектакля, прысвечанага Міхаілу Марозу (спектакль па п'есе М. Саенка ставіцца ў Брэсцкім тэатры імя Ленінскага камсамола Беларусі). Працуючы над гэтым матэрыялам, я зноў дакрануўся да подзвігу майго сучасніка, земляка, адчуў усю глыбіню чалавечай адказнасці за ўсё, што адбываецца вакол нас.

Ну і, вядома, песні. Жанр, якому я, відаць, ніколі не здраджу. На XI Суветным фестывалі моладзі і студэнтаў у Гаване, лаўрэатам якога я стаў, прагучалі мае песні, прысвечаныя

няму пудоўнаму форуму моладзі: «З намі ты побач, Куба!» на вершы Л. Ашаніна і «Юнацтва планеты» на вершы С. Давідовіча. На XVIII з'ездзе камсамола краіны прагучала мая новая песня, напісаная на вершы М. Святлова «Выдай оружие смелым». Дваццацігоддзю студэнцкіх будаўнічых атрадаў прысвечана песня на вершы Б. Бруснікава «Вазьміце і нас у будатрад».

Вялікую асалоду прынесла работа над двюма песнямі на вершы Р. Гамзатава «Прызнанне» і «Высокія зоркі». Гэта пудоўная пазія! Нядаўна песні гэтыя прагучалі ў выкананні А. Макрэнікі на тэлебачанні ў перадачы «Песня-78».

Дарэчы, для мяне сустрэча з вялікай пазіяй — заўсёды асалода. Менавіта з такім пачуццём працаваў над творам паводле «Кургана» Янкі Купалы: вакальна-сцэнічная кампазіцыя «Гусляр» з'явілася нядаўна ў рэпертуары «Песняроў».

Спевакі І. Кабзон і А. Падгайскі запісалі мой цыкл песень «Рэвалюцыя наша вечная». Песні гэтага цыкла прысвечаны нашай Радзіме, рэвалюцыі, людзям, якія сталі ля яе вытокаў. Уся наша работа, наша творчасць — усё гэта юбілею.

ТАК ПАЧЫНАЛАСЯ СЦЭНІЧНАЯ ЛЕНІНІЯНА

5 лістапада 1938 года ў тэатральным календары Беларусі пазначана як дзень прэм'еры спектакля тагачаснага Другога БДТ (цяпер Акадэмічны тэатр імя Якуба Коласа) «Чалавек з ружком» паводле п'есы М. Пагодзіна. Такім чынам, сорок гадоў назад адбылася значная падзея ў гісторыі нашага сцэнічнага мастацтва: упершыню беларускі актёр Павел Малчанаў увазвіў на тэатральных падмостках рэспублікі вобраз правадыра Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі У. І. Леніна. Рэжысура спектакля належала І. Віняру і П. Тамарыну, аўтарам сцэнаграфіі быў народны мастак БССР А. Марынс. Прэм'еру віцэчале паназвалі 5 лістапада 1938 г. ва ўрачыстай абстаноўцы ў Мінску для партантыву сталцы. Гледачы цэпла віталі выканаўцу глаўнай ролі і ўвесь калектыв.

Так пачыналася беларуская сцэнічная Ленініяна, якую працягвалі выдатныя майстры нашага тэатра — Б. Платонаў, Ф. Шмакаў, А. Трус. Народны артыст СССР П. Малчанаў выконваў ролю У. І. Леніна ў васьмі драматычных спектаклях і ў мастацкім кінамагарафе.

РЭЗЕРВЫ ТВОРЧАЙ АКТЫўНАСЦІ

(Са справаздачна-выбарчага сходу партарганізацыі СП БССР)

НАБЛІЖАЕЦЦА вялікае свята — 60-годдзе БССР і Кампартыі Беларусі.

Слаўны юбілей працоўнага нашай рэспублікі сустракаюць новымі здзяйсненнямі на ўсіх напрамках камуністычнага будаўніцтва. Рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі, дзеячы навукі робяць усё для таго, каб заданні дзесятай пяцігодкі выканаць датэрмінова і якасна, сельскія працаўнікі вядуць нялёгкаю барацьбу за паспяховае выкананне рашэнняў ліпенскага (1978 г.) Пленума ЦК КПСС. У агульную справу савецкага народа ўносяць свой уклад і беларускія пісьменнікі.

Наколькі глыбока і праўдзіва адлюстроўвае наша літаратура усё тое новае, што нясе сённяшні дзень у жыццё, якія праблемы хвалявалі і хваляюць беларускіх літаратараў, — аб гэтым гаварылася на справаздачна-выбарчым партыйным сходзе Саюза пісьменнікаў БССР.

Сутнасць сучаснай беларускай літаратуры вызначаюць новыя асаблівасці нашага жыцця. Яны і накіроўваюць яе паступальны рух да новых ідэйна-мастацкіх вышын. Для пазіі характэрна імкненне адлюстравать гісторыю, як жывую рэальнасць, а сучаснасць, не пазбаўленую гістарызму, праз пераемнасць вялікіх ідэй.

Чытачы ўжо звярнулі ўвагу на паэмы Генадзя Бураўкіна «Ленін думае пра Беларусь», Генадзя Кляўко «Плуг», Уладзіміра Някляева «Дарога дарог», на грамадзянскія і лірычныя творы Пятруся Броўкі, Максіма Танка, Пімена Панчанкі, Максіма Лужаніна, Кастуса Кірзенкі, Рыгора Барадзіна, Хведара Жычкі, Яўгеніі Янішчы, Нэлы Тулушай, Галіны Каржаневскай.

Есць пэўныя здабыткі і ў прозе. Часопіс «Польмя» пачаў друкаваць новыя раманы Івана Шамякіна «Вазьму твой боль», чытачы пазнаёмліліся з апавесцю Васіля Быкава «Пайці і не вярнуцца», з раманамі Леаніда Дайнекі «Людзі і маланкі», Васіля Хомчанкі «Вяртанне ў агонь», Віктара Карамазова «Пушча», з апавесцямі Міколы Хведаровіча «Вяртанне ў будучыню», Сцяпана Кухарава «Зорка Канікула», Віктара Казько «Суд у Слабодзе» і «Цвіце на Палесці груша», Алеся Жука «Халодная птушка», Алеся Крыгі «Чайкі над полем», Якуба Ермаловіча «Малады стар-

шыня», Эдуарда Ярашэвіча «Белыя лугі»...

На жаль, некаторыя творы самых розных жанраў не ствараюць уражання мастацкай паўнаценнасці. У іх адчуваецца павярхоўны падыход да адлюстравання рэчаіснасці, схематызм мыслення, а бытавыя падрабязнасці шкодзяць ідэі твора.

Аб усім гэтым гаварыў у справаздачным дакладзе сакратар партбюро СП БССР Мікалай Кругавых.

Дакладчык таксама адзначыў, што недахопы ў творчасці некаторых літаратараў, асабліва маладых, знаходзяцца ў пэўнай залежнасці і ад работы творчых секцый Саюза пісьменнікаў, якія не сталі пакуль што сапраўднымі творчымі лабараторыямі, дзе б пошук пісьменніка знаходзіў выпрабаванне на трываласць. Так, секцыя драматургіі не збіралася ўжо два гады, секцыя пазіі сёлета таксама ні разу не сабралася для абмеркавання надзённых літаратурных пытанняў, патрабуе значнага паляпшэння работа секцыі крытыкі і літаратуразнаўства, паслабіла сваю дзейнасць і камісія па нарысу і публіцыстыцы.

Як прыклад больш плённай і зацікаўленай дзейнасці, дакладчык прывёў работу секцыі дзіцячай літаратуры. Пры яе ўдзеле праведзены конкурс на лепшы твор для дзяцей, на які было прадстаўлена звыш 40 твораў. Секцыя прыняла ўдзел у арганізацыі пленума па дзіцячай літаратуры. А напарэдадні яго група пісьменнікаў правяла агляд школ і прафтэхвучылішчаў горада.

На работу творчых секцый Саюза пісьменнікаў звярталі ўвагу і выступаючыя на сходзе.

Дырэктар Дома літаратара Артур Вольскі адзначыў, што творчыя секцыі павінны праводзіць работу ў цесным кантакце з Домам літаратара. Бо здараецца так, што праводзіцца паэтычная пятніца, а секцыя пазіі зусім не прымае ўдзелу ў гэтым мерапрыемстве.

І дакладчык, і выступаючыя на сходзе асабліва ўвагу засяродзілі на рабоце з маладымі літаратарамі. Каб яны выраслі ў сапраўдных майстроў слова, ім патрэбна пастаянная і дзейная дапамога старэйшых таварышаў, добразычлівая і прынцыповая крытыка іх твораў.

— Нам прыемна, — сказала Валянціна Коўтун, — што амаль усе творы, якія друкаваліся на старонках часопіса «Польмя», атрымалі станоўчую ацэнку ў справаздачным дакладзе.

Далей яна адзначыла, што часопіс ахвотна прадстаўляў месца маладым аўтарам. З дзевятнаццаці прэзіякаў, выступіўшых у «Польмі», большасць — маладыя пісьменнікі. Тое ж самае можна сказаць і аб пазіі. Але рэцэнзаваць кнігі старэйшыя і вопытныя крытыкі бяруцца неахвотна, яны больш схільны да вялікіх аглядалных артыкулаў. Таму гэтым займаюцца ў большасці выпадках маладыя крытыкі. Тым часам іх трэба падтрымаць, як і пачынаючых прэзіякаў і паэтаў.

Аб рабоце з маладымі аўтарамі, аб больш пільнай увазе нашых крытыкаў да іх твораў гаварылі ў сваіх выступленнях Эрнест Ялугін, Станіслаў Шушкевіч, Леанід Дайнека. Такая ўвага гэтаму пытанию невыпадковая. Тут ёсць свае складанасці — недахоп высокакваліфікаваных крытыкаў. Не сакрэт, што часам у друк трапляюць пасрэдныя і наогул непатрэбныя матэрыялы. Вось тут і павінна сказаць сваё слова партыйная прынцыповасць. Аднак дзелавітая размова нярэдка падмяняецца баязлівасцю, каб не сапсаваць асабістыя адносіны з аўтарам твора.

Выступаючыя на сходзе камуністы дэталёва аналізавалі работу партыйнага бюро, гаварылі аб дзейнасці партгруп, дзяліліся вопытам работы, ускрывалі недахопы. Аб пошуках цікавых форм работы ў юбілейным годзе часопіса «Беларусь» і штотымднёвіка «Літаратура і мастацтва» расказалі ў сваіх выступленнях Анатоль Шаўня і Мікола Гіль.

На сходзе выступілі таксама Аляксей Слесарэнка, Іосіф Васілеўскі і сакратар Партызанскага райкома партыі А. І. Лінін.

Абраны новы склад партыйнага бюро Саюза пісьменнікаў БССР. Яго сакратаром выбраны Яўген Каршукоў, намеснікам — Павел Кавалёў і Леанід Дайнека.

У рабоце справаздачна-выбарчага сходу СП БССР прыняў удзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ А. Л. Петрашэвіч.

ЗВІНІЦЬ

ДОМРА ПАЭТА

Вядомы калмыцкі паэт Міхаіл Ханінаў, былы беларускі партызан, не забывае нашу Беларусь, па-сыноўнаму любіць яе. Нядаўна ён зноў наведаў Магілёўшчыну, дзе ў час вайны правёў у варажым тыле 1080 вогненых дзён і начэй.

Як дарагога гасця сустрэлі М. Ханінава ў калгасе «Савецкая Беларусь» Ілічаўскага раёна, ганаровым калгаснікам якога ён з'яўляецца. У сельскім клубе адбыўся літаратурны вечар. Адкрыў яго старшыня калгаса Т. Серадзінскі. Ён падзякаваў М. Ханінава за яго прыезд, расказаў гасцю і ўсім прысутным аб тым, якімі поспехамі сустракае гаспадарка 60-годдзе БССР і Камуністычнай партыі Беларусі. Са словам «Дружба народаў — дружба літаратур» выступіў сакратар Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы Аляксей Пысін.

Усхваляваным было выступленне М. Ханінава. Ён прыгадаў незабыўныя партызанскія сцэжкі, баявыя справы народных мсціўцаў, сваіх пабрацімаў. І пачаў чытаць вершы.

А. ВАСІЛЬЕУ.

СЕЗОН «ВЯСЁЛАГА» ЖАНРУ

Збіраюцца ў зале Мінскага акруговага Дома афіцэраў гледачы Дзяржаўнага тэатра музычнай наменды БССР. Прэм'ерай «Вясёлая Удава» адрыўся афіша яго новага сезона. Аперэту Ф. Легара паставіў рэжысёр Л. Вільковіч, аформіў глаўны мастак тэатра А. Марозаў. Рыхтуецца яшчэ адна прэм'ера: дзеці пачаць арыгінальны беларускі твор «Сцяпан — вялікі пан» кампазітара Ю. Сяміянікі ў рэжысуры С. Штэйна. Кожны спектакль — як садружнасць артыстычных пакаленняў: з вядучымі салістамі А. Гайдай, В. Мазур, У. Лінкевічам, В. Бажэнавым на сцэне моладзь — В. Пятліцкая, Л. Рабушка, Л. Зубцова...

ВЫНІКІ КОНКУРСУ

Падведзены вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшую аднаактовую п'есу і сцэнарый, прысвечанага 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі. Усяго на разгляд журы паступіла 37 п'ес і 7 сцэнарыяў.

Першая прэмія ў памеры 500 рублёў за п'есу «Піліпіха» прысуджана А. Дударову. Другая прэмія ў памеры 300 рублёў за п'есу «Мы снора завітаем зноў» — Н. Гілевічу. Дзве трэція прэміі ў памеры 200 рублёў кожна прысуджаны У. Багдановічу за п'есу «Дом бланкіны і зялёны» і В. Мядзведзеву за п'есу «Андрон і Сіма». Заахвочвальныя прэміі атрымалі: І. Ідэльсон за сцэнарый «Рэкламацыя» і Я. Бохан за сцэнарый «Хлеб надзённых».

ЗА ЛЕПШУЮ ПЕСНЮ

Падведзены вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшую харавую песню, прысвечаную 60-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі. Усяго на конкурс паступіла 39 харавых твораў. Журы вырашыла першую прэмію не прысуджаць. Другая прэмія прысуджана кампазітару У. Дарохіну і паэту У. Някляеву за «Урачыстую песню». Трэцяя — У. Дарохіну і паэту М. Алтухову за песню «Каласы». Заахвочвальныя прэміі атрымалі кампазітар І. Кузнецов і паэт А. Русак за песню «Звінец над краем песні» і кампазітар П. Альхімовіч за песню «Свеціць месяц» (словы Змітрака Бядулі).

«НЕСПАКОЙ ЗА ЦЯБЕ, ЗЯМЛЯ МАЯ...»

Увайсці ў мнагаструнны свет душы паэта, значыць суперажыць з ім за лёс той зямлі, якая гневам, болям, любоўю акрыліла яго слова, дала яму адказнае і пачэснае права: быць яе голасам на вечы стагоддзяў. Дню, які беззваротна хавае гісторыя, паэт супроцьпастаўляе свой вечна жывы дзень, творыць яго на мове вятроў і траў, сівых нарачанскіх хваляў і гаманкіх меднаствольных сосен, на мове тых сэрцаў, што навечна прапісаны ў гэтым дні. Ён падае нашчадкам працяг мудрага сказу пра свой народ, пасыноўску ганарыцца яго нязломнай мужнасцю, крочыць па шляхах яго долі разведчыкам будучыні. Толькі ў падобнай вандроўцы нараджаюцца, крэпюцца пачуццямі і думкамі сапраўдныя вершы.

Вершы чытае МАКСІМ ТАНК. Фота Ул. КРУКА.

Уваходзіны ў пазычны свет народнага паэта Беларусі, лаўрэата Ленінскай прэміі Максіма Танка — грамадзянскае далучэнне да Радзімы і народа, да планеты, на якой мы жывём. Філасофская, заглыбленая пазыя Танка вачамі свайго раскутага часу азірае планету. Поўніцца сэрца паэта пачуццём адказнасці за яе заўтрашні дзень, і мо таму балюча, часта, грукача ў яго памяць. У голасе Танка чуецца вялікае інтэрнацыяналістычнае гучанне нашай пазыі. Яна сягнула на шырокія абсягі свету, каб множыць сваім нястомным поступам праўдасцярджальную сілу камуністычных ідэалаў, дзяліцца з цэлымі народамі горам і радасцю беларускай зямлі. І калі ў юнацтве Муза паэта цвёрда ступіла на этапныя дарогі долі роднага краю, праз вогненны небасхіл ішла насустрач яго вызваленню, то зараз яе загартаваны поступ працягваецца

на ўсіх этапных дарогах свету, які і сёння ведае многа слёз і крыві.

Мужны і гераічны свет паэта, як наш дзень, наш век.

Такой выйшла пазыя Танка на сцэну Дома літаратара, на сваю перадаюбілейную паверку. Парадавала яна даўніх прыхільнікаў, займела новых.

Літаратурна-музычную кампазіцыю па творах паэта выканалі народныя артысты БССР М. Захарэвіч і Л. Давідовіч, лаўрэаты рэспубліканскага конкурсу чытальнікаў Г. Бальчэўская, А. Жук, В. Саладзілаў, А. Кармунін, В. Шушкевіч, М. Кірычэнка, У. Шэлестаў, а таксама лаўрэат усеаюнага міжнароднага конкурсу, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры».

Максім Танк працягвае новыя творы, у якіх па-ранейшаму застаюцца нейтаманаваным неспкой за зямлю, за жыццё, за чалавека.

ІМЯ МІКАЛАЯ АСТРОЎСКАГА

Падведзены вынікі Усеаюнага літаратурнага конкурсу імя Мікалая Астроўскага пад дэвізам «Маладая гвардыя Краіны Саветаў», які быў абвешчаны ў гонар 60-годдзя Ленінскага камсамола ЦК ВЛКСМ, Саюзам пісьменнікаў СССР і выдавецтвам ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардыя».

Журы адзначыла, што конкурс садзейнічаў стварэнню і

выяўленню высокадэійных і высокамастацкіх пазычых, праявілі і публіцыстычныя творы, прысвечаныя нашаму маладому сучасніку — актыўнаму ўдзельніку будаўніцтва камуністычнага грамадства.

Сярод узнагароджаных — Анатоль Грачанікаў, які атрымаў трэцюю прэмію за кнігу вершаў «Зоркі і курганы».

І. ФЕДАРАЎ.

НАМ ПІШУЦЬ

МАЛАДЗЕЖНЫЯ ЧЫТАННІ «ТАВАРЫШ КАМСАМОЛ», арганізаваны Брэсцкім гарніонам камсамола і работнікамі парку культуры і адпачынку «1-е Мая», наведвалі каля дзюж з паловай тысяч юнакоў і дзяўчат горада над Бугам. Тут моладзь сустрэлася з першымі камсамольцамі горада, ветэранамі вайны і працы, маладымі перадавікамі дзясцінай плыцгодкі, усебакова азнаёмілася з гераічнымі этапамі гісторыі Ленінскага камсамола краіны.

М. НИКАЛАЕУ.

СВАЕ ЧАРГОВАЕ ПАСЯДЖЭННЕ Маладзечанскі камсамольскі маладзёжны клуб «Данка» на гэты раз правёў на станкабудаўнічым заводзе. Яно было прысвечана 60-годдзю ВЛКСМ. Ва ўтульнай зале заводскай сталовай сустрэліся камсамольцы розных пакаленняў. Да маладых станкабудаўнікоў прыйшлі адзін з першых сакратараў гарніона камсамола Д. Юракоў, камсамольскія ваякі многіх прадпрыемстваў і ўстаноў горада. На пасяджэнні вялася сяброўская размова аб гераічных — мінулых і сённяшніх — буднях камсамола, аб пераемнасці слаўных камсамольскіх традыцый.

В. БАБЕЙ.

«ЗАЛАТАЯ ВОСЕНЬ» — пад такой назвай у Магілёўскім парку культуры і адпачынку імя М. Горнага адбылося агульнагародскае тэатралізаванае свята, прысвечанае 60-й гадавіне ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі.

Сотні гараджан пабывалі на тэматычнай выстаўцы «Кветкі табе, Беларусь!» і на выстаўцы работ юных натуралістаў. У Летнім тэатры прысутныя пазнаёміліся з выступленнямі артыстаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі і самадзейных калектываў, юных спартсменаў, праслухалі гутаркі аб ахове прыроды. На алях парку працавалі кніжныя кіёскі.

Слёта свята прайшла ў другі раз. Яно стане традыцыйным.

М. НОЖНІКАЎ.

ДЗІЦЯЧАМУ ВАКАЛЬНА-ІНСТРУМЕНТАЛЬНАМУ ансамблю «Усмешка» ірыху больш чым два гады, але ён ужо трывала заваяваў сімпатыі глядачоў. Яго ўдзельнікам — дзецім рабочых Полацкага завода шкловак імя Ленінскага камсамола Беларусі — давадзілася выступаць на ўрачыстых вечарах перад хімікамі Наваполацка, са справаздачнымі канцэртамі ў школах, у Палацы культуры, перад работнікамі падзэфных дзіцельных садоў. І заўсёды гэта радасць і для артыстаў, і для глядачоў.

У рэпертуары ансамбля — дзіцячыя песні савецкіх кампазітараў, песні з мультфільмаў, беларускія народныя песні і многія іншыя. Кірую ансамблем выкладчык музычнай школы Пётр Казлоў. На рэспубліканскім конкурсе «Арляныты вучацца лятаць» калектыву быў удастоены дыплама I ступені.

К. ШАПАВАЛАЎ.

ВЯЛІКАМУ КАСТРЫЧНІКУ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

У гарадах і вёсках рэспублікі пачаўся тэматычны паказ кінафільмаў, прысвечаны 61-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

З цікавасцю паглядзяць глядачы новую каларную шырокаэкранную мастацкую кінастужку «Уцёкі з турмы», створаную рэжысёрам Радамірам Васлеўскім на Адэскай кінастудыі па матывах апавесці Мікалая Вірты «Уцёкі». Дзеянне фільма адбываецца ў перыяд падрыхтоўкі II з'езда РСДРП. Карціна расказвае аб уцёках з Лук'янаўскай турмы ў Кіеве дзесяці палітычных знявольненых, віднейшых прадстаўнікоў «Іскры» — Баўмана, Літвінава, Васоўскага, Сільвіна, Пятніцкага і іншых. І хаця У. І. Ленін не прысутнічае на экране, увесь фільм прызваны яго думкамі аб шляхах арганізацыі бальшавіцкай партыі, пададзенымі правадыром у яго працах, артыкулах, апублікаваных у газеце «Іскра».

Выходзяць на экраны рэспублікі і новыя каларныя мастацкія кінааповесці «Пыл пад сонцам». Гэтым фільмам літоўскія кінематаграфісты, у садружнасці з кінастудыяй «Масфільм», ажыццявілі сваю даўнюю задуму — увекавечыць на экране вобраз Іосіфа Міхайлавіча Варэйкіса, вернага сына літоўскага народа, бальшавіка, які прысвяціў сваё жыццё барацьбе за перамогу ідэалаў Вялікага Кастрычніка, віднага партыйнага і дзяржаўнага дзеяча. Стваральнікі карціны драматург Яўген Котаў і рэжысёр Марыёнас Гедрыс) з багатага падзеямі жыцця І. Варэйкіса вылучылі толькі тры дні ліпеня 1918 года.

У кінаатэтрах і клубах будзе паказвацца таксама новая каларная кінастужка «У ноч на маладзіні», знятая рэжысёрам Юнусам Данілавым і Дзмітрыем Каржыхіным на кінастудыі «Масфільм» па матывах аднайменнай апавесці Шалодзія Аджынджала. Фільм пераносіць нас у гады барацьбы за ўстаўленне Савецкай улады ў Абхазіі.

Зацікавіць глядачоў і фільмы «Права на каханне» і «Тачанка з поўдня» (Кіеўская кінастудыя імя Даўжэнкі), новая каларная армянская кінакарціна «Наапет».

З хваляваннем паглядзяць глядачам новую каларную навукова-папулярную кінастужку «Рэвалюцыя палкаводзец». Яна прысвечана практычнай дзейнасці У. І. Леніна ў ваеннай галіне ў час грамадзянскай вайны і інтэрвенцыі. У фільме Уладзімір Ільіч паказаны як ваенны і палітычны стратэг, арганізатар і натхніцель перамог савецкага народа і яго Узброеных Сіл над знешнімі і ўнутранымі сіламі контррэвалюцыі.

Вялікую цікавасць уявіць новая каларная поўнаметражная хронікальна-дакументальная кінакарціна «Святло Кастрычніка». Яна расказвае аб 60-годдзі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, аб шляху, пройдзеным нашай краінай за гэтыя гады.

Шмат цікавага раскажуць глядачам хронікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя кінафільмы «Жывей за ўсіх жывых», «Пярэдадзень Кастрычніка», «На штурм царскага самадзяржаўя», «Алгебра рэвалюцыі», «Дні, якія здзівілі свет» і іншыя.

У гэтыя дні на экраны рэспублікі таксама шырока паказвацца мастацкія гісторыка-рэвалюцыйныя кінастужкі выпуску мінулых гадоў.

Р. КАРОТКІ.

МУЗЕЙ МІХАСЯ ЛЫНЬКОВА

На радзіме Міхася Ціханавіча Лынькова, у вёсцы з пазычнай назвай Крынікі Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці адбыліся ўрачыстасці па ўшанаванню памяці народнага пісьменніка. У Крынкаўскай школе вучыўся калісьці М. Лынькоў. Сувязь са школай не парывалася ўсё жыццё, і першы помнік, і першы музей пісьменніка адкрыліся менавіта тут.

Школьнікі, рабочыя мясцовага племзавода, пісьменнікі, тыя, хто ведаў Міхася Ціханавіча, прыйшлі да будынка школы, да помніка, каб аддаць даніну памяці любімаму земляку. Гучалі словы, ажываюць успаміны. На адкрыцці помніка і музея пісьменніка выступілі родзічы, пісьменнікі, слэбры — С. З. Лынькова, П. М. Баранаў, А. Вярцінскі, С. Грахоўскі, Я. Каршуноў, Т. Бондар. Музею былі ўручаны падарункі: партрэт Міхася Ціханавіча, фотаздымкі, кнігі.

На здымках: у дзень адкрыцця помніка і музея М. Ц. Лынькова. Фота А. КАЛЯДЫ.

ЗАПРАШАЕ МУЗЫЧНАЯ СЕРАДА

У канцы кастрычніка ў канцэртнай зале Саюза кампазітараў БССР сабраліся кампазітары, музыканты, музыкантаўды, аматары музыкі на першую «Музычную сераду» ў новым канцэртным сезоне. Для прысутных увесь вечар гучалі новыя творы беларускіх кампазітараў — У. Дарохіна (п'еса для струннага квартэта), К. Цесанова (канцэртная фрэска «Паміль» для вяланчэлі і фартэпіяна), Л. Мурашкі («Казна» для фартэпіяна), Д. Камінскага (дзе п'есы для фартэпіяна, «Раманс Капрыс», балада «Камуністы»), А. Соціна (чатыры п'есы для фартэпіяна), Л. За-

леўнага (два хоры з капэла), В. Пумазава (фрагменты з музыкі да спектакля «Аршан» Дзяржаўнага тэатра лясен БССР).

Потым адбылося абмеркаванне праслуханых твораў, у якіх прынялі ўдзел кампазітары Э. Тырманд, музыкантаўды А. Ракава, Т. Варфаламеева, А. Друнт.

Праграма «Музычных серад», якія будуць праходзіць штомесяц, прадугледжвае знаёмства з творами самых розных жанраў не толькі беларускіх кампазітараў, але і аўтараў з братніх рэспублік.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ

У Доме літаратара адбылося пашыранае пасяджэнне Беларускага камітэта па сувязі з пісьменнікамі Азіі і Афрыкі.

Адкрыў яго першы сакратар праўлення СП БССР народны пісьменнік рэспублікі Іван Шамікін, які расказаў аб поспехах прагрэсіўнай мастацкай інтэлігенцыі краін Азіі і Афрыкі ў справе міру, вызвалення народаў ад каланіялізму і расізму, у барацьбе за ідэалы свабоды і дэмакратыі.

3 паводманнем аб дзейнас-

ці Беларускага камітэта па сувязі з пісьменнікамі краін Азіі і Афрыкі выступіў старшыня камітэта Аляксей Асіпенка.

Пісьменнікі Аляксей Зарыцкі і Павел Кавалёў расказалі аб рабоце першай Ташкенскай канферэнцыі 1958 года пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі.

Паэты Эдзі Агніцвет, Сяргей Грахоўскі і Язеп Семляжон прачыталі творы азіяцкіх і афрыканскіх літаратараў у перакладзе на беларускую мову.

З УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці музычнага мастацтва і ў сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў дырыжора Дзяржаўнага ордэна Леніна

академічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР АБРАМІСА Іосіфа Самуілавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

ЛЕПШЫЯ ДРУГОГА ФЕСТИВАЛЮ

Калегія Міністэрства культуры СССР, сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў СССР і ЦК прафсаюза работнікаў культуры прынялі сумесную пастанову «Аб выніках II Усеаюнага фестывалю драматургіі і тэатральнага мастацтва народаў СССР і шляхах далейшага ўзаемаўзабагачэння нацыянальных культур». У пастанове адзначана, што фестывальная афіша адлюстравала імкненне тэатраў з партыйных пазіцый адгукацца на важнейшыя праблемы сучаснага жыцця, пытанні ідэя-маральнага фарміравання савецкіх людзей, стылю і метадаў кіравання народнай гаспадаркай ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. У рэпертуары з'явіліся творы на гісторыка-рэвалюцыйныя тэмы, тэмы барацьбы прагрэсіўных сіл супроць рэанцыі, за мір, дэмакратыю, сацыялізм.

Сярод лепшых п'ес у галіне драматургіі для драматычных і музычна-драматычных тэатраў названы творы А. Петрашкіна «Трывога» і «Укралі нодэкс» (Дыплом III ступені); у галіне драматургіі для тэатраў лялек — п'еса А. Вярцінскага «Сканыя сваё імя, салдат» (Дыплом III ступені). У ліку фестывальных спектакляў, што атрымалі узнагароды, — «Трывога» на сцэне Ірбіцкага гарадскога тэатра імя А. Астроўскага Свярдлоўскай вобласці, «Тры таўстуны» павод-

ле Ю. Алешы ў Дзяржаўным тэатры лялек БССР (пастаноўка заслужанага артыста БССР А. Ляляўскага). Дыпломы прысуджаны таксама Нуйбышаўскаму акадэмічнаму тэатру драмы імя М. Горнага (галоўны рэжысёр народны артыст СССР П. Манастырскі) за актыўную і сістэматычную працу над спектаклямі на творах пісьменнікаў братніх народаў; на яго сцэне з поспехам ідзе інсцэніроўка рамана «Атланты і карыльцы» І. Шамікіна. Спіс анцэраў, якія заваявалі заслужаны поспех у п'есах нацыянальных аўтараў, адкрывае М. Кузняцоў, які стварыў арыгінальны вобраз Старога ў спектаклі Стаўрапольскага краёвага тэатра імя М. Лермантава «Святая прастата» на п'есе А. Макаёна.

Пастанова рэкамэндуе ўстановам культуры, пісьменніцкім арганізацыям і тэатрам вывучыць вопыт II фестывалю і распаўсюдзіць яго творчыя дасягненні сярод усіх калектываў. Пачынаючы з 1979 г., будзе рэгулярна праводзіцца Усеаюнавы агляд драматургіі і тэатральнага мастацтва народаў РСФСР з падвадзненнем яго вынікаў адзін раз у тры гады і паказам лепшых спектакляў у Маскве, Ленінградзе, сталіцах саюзных рэспублік, а таксама ў буйных прамысловых і сельскагаспадарчых цэнтрах краіны.

ДА ПАДЗЕЙ, якія «ўзрушылі свет», кастрычнік вякамі быў звычайным восеньскім месяцам. З дваццаць пятага дня 1917 года кастрычнік стаў называцца Вялікім. У гэты дзень перамагла Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя — самая вялікая падзея дваццатага стагоддзя! Народы былой царскай імперыі скінулі з сябе кастрыцу сацыяльнага і нацыянальнага зняволення!

З Вялікім Кастрычнікам звязаны ўсе змены ў эканамічным і грамадскім жыцці нашай краіны і ў асабістым жыцці кожнага савецкага чалавека. Для нас словы Ленін — Кастрычнік — Партыя сталі самымі дарагімі. Злітыя ў адзінае ў свядомасці кожнага савецкага чалавека, яны ўвасабляюць вялікія рэвалюцыйныя здзяйсненні, роўных якім не было ва ўсёй шматвяковай гісторыі чалавецтва.

«Калі б мы верылі ў цуды, — пісаў у газеце «Правда» кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ Пётр Міронавіч Машэраў у сувязі з пяцідзясяцігоддзем БССР і Кампартыі Беларусі, — можна было б назваць цудам дваццатага веку індустрыялізацыю нашага краю. Рэспубліка, як і ўся краіна, за паўвека паднялася на такі ўзровень прамысловага прагрэсу, якога іншыя капіталістычныя дзяржавы не дасягнулі і за цэлыя стагоддзі».

З таго часу прайшло амаль дзесяць гадоў. Да «цуда» дабавілася шмат чаго новага — маштабнага і важнага, якое радуе і хвалюе нашы сэрцы. Увайшлі ў строй Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод, Лукомльская ДРЭС, Магілёўскі завод штучнага валакна імя В. У. Куйбышава, Беларускае шынны камбінат, вырабляюць новыя карпусы старых заводаў, новыя жыллыя кварталы і мікрараёны, палаты культуры, прадпрыемствы гандлю і бытавога абслугоўвання, пралеглі сотні кіламетраў шасейных дарог... У наш век бурнага будаўніцтва ва ўмгзах разгорнутага сацыялістычнага грамадства цуды становяцца звычайнымі з'явамі нашага жыцця...

А калі прыгадаеш? Да Кастрычніцкай рэвалюцыі ва ўсёй царскай імперыі было... 165 трактароў. З іх каля дзесятка — на Беларусі. А напярэдадні Дня Канстытуцыі з канвеера Мінскага трактарнага завода сышоў паўтарамільённы трактар. Ці ж гэта не цуд!

Тэхніка змяніла аблічча вёскі, умовы і вынікі працы хлебароба. Быў час, калі на нашай збожжавай ніве ўраджай у асобных калектыўных гаспадарках дасягаў ста пудоў. Аб стопудовым ураджай марылі хлебаробы, стопудовым ураджам ганарыліся. А сёлета, нягледзячы на вельмі неспрыяльнае надвор'е, у рэспубліцы атрымана ў сярэднім 27,1 цэнтнера збожжавых з гектара. 263 гаспадаркі сабралі з кожнага гектара больш чым па 35 цэнтнераў збожжа, а 85 калгасаў і саўгасаў — звыш сарака цэнтнераў. Асобныя гаспадаркі: калгас «Аснежыцкі» Пінскага раёна, саўгас «Брылёва» Гомельскага — па 50—60 цэнтнераў збожжа з гектара. Лічбы сведчаць і аб руплівасці хлебаробаў гэтых гаспадарак, і аб вялікіх рэзервах нашай збожжавай нівы!

Пакаленне, якое нарадзілася пасля Вялікай Айчыннай вайны, толькі па здымках і кінастужках можа ўбачыць, якім параненым сустрэў вызваленне наш горад-герой Мінск. Здаіўляе ён і нашых гасцей-турыстаў з-за мяжы.

Выкладчык каледжа ў Нью-Йорку Джордж Улідсан, у час гутаркі ў Доме дружбы сказаў:

— Аб якіх бамбёжках і зруйнаваннях ідзе тут гаворка? Я хадзіў па Мінску і нідзе не бачыў руін. Гэта не Мінск, а Нью-Йорк бамбілі гітлераўцы. У раёне, у якім я жыву, цэлыя кварталы ўяўляюць сабой руіны...

У нас даўно стала звычайнай з'явай, што моладзь уступае ў жыццё пасля атрымання сярэдняй адукацыі, а сярод старэйшых няма непісьменных. Непісьменнасць мы ліквідавалі яшчэ да вайны. І мы не сумняваемся, што творы, якія пісьменнікі ствараюць для народа, можа прачытаць кожны, нават сляпы.

А нядаўна з французскага буржуазнага органа «Фігаро» мы са здзіўленнем даведаліся, што ў Злучаных Штатах Амерыкі дзесяць працэнтаў насель-

таго часу астранамічная. У перадавенны 1940 год было выпушчана ўжо звыш 700 назваў кніг тыражом у адзінаццаць мільёнаў экзэмпляраў. А за пяць гадоў дзейнасці аднаго выдавецтва — «Мастацкая літаратура» — выпушчана ў свет 1042 назвы мастацкай і дзіцячай літаратуры тыражом у 35.495.000 экзэмпляраў. Рост цікавасці да літаратуры апердажае нашы выдавецкія магчымасці. Такое становішча ў духоўным жыцці народа наўрад ці зможа адзначыць хоць бы адна капіталістычная краіна.

ніцтва — непісьменныя. Дваццаць тры мільёны амерыканскіх грамадзян не ўмеюць чытаць і пісаць. І гэта ў век атамнай энергіі і кібернетыкі! І гэта ў краіне, адміністрацыя якой вельмі «за-непакоена» парушэннем правоў грамадзян у краінах сацыялізму!

У святле гэтых фактаў ліквідацыю непісьменнасці ў адной з самых адсталых ускраін былой царскай імперыі — Беларусі — можна лічыць сапраўдным цудам.

Да рэвалюцыі творы на беларускай мове выходзілі з цяжкасцю, а бывала і падпольна. Адрозна ж пасля рэвалюцыі пачынаюць адкрывацца беларускія выдавецтвы. За адзін 1921 год яны выпусцілі ў свет каля 200 кніг тыражом у паўтара мільёна экзэмпляраў. Лічба для

З паляпшэннем умоў жыцця ўзрастаў цяга да кнігі. А яшчэ адносна нядаўна ўмовы не садзейнічалі ні пісьменнікам, ні чытачам. Скажам, у вядомага ўсім сёння пісьменніка, былога настаўніка Пракопаўскай школы Івана Пятровіча Шамякіна была зямлянка. Жыў ён там з жонкай, правіў шыткі дзяцей і пісаў пры святле газойкі мастацкія творы. Нават лампа са шклом у той час была раскошай. І так, пасля вайны, жылі амаль усе. А сёння няма ніводнага кутка ў Беларусі, дзе б не свяціла людзям лампачка Ільіча. І гэта ў той Беларусі, дзе гітлераўскія акупанты разбурылі і спалілі 9.200 гарадоў, мястэчак і сёл, дзе пасля вайны без даху над галавой засталася больш чым тры мільёны чалавек. Сярод іх быў і мой бацька Януар

Мацвеевіч з сям'ёй, які вярнуўся з Урала да разбуранай хаты ў Віцебску. Жылі ў палатцы ўсю зіму, працавалі на заводзе і пакрысе ўносілі дах над галавой. Ці ж у святле гэтых фактаў наша адбудова зруйнаванага краю, наша жыллёвае будаўніцтва і электрыфікацыя за такі кароткі час не з'яўляецца цудам?!

Ніхто не жыве цяпер без даху над галавой, а над кожным дахам — мірнае неба. Вось ужо больш за трыццаць гадоў дзякуючы мудрай ленынскай мірнай палітыцы нашай партыі яно радуе нас і натхняе на стваральную працу ў імя дабрабыту народа і міру на зямлі.

І калі зааіянскія палітыкі імкнуцца «супакоіць» свет дэмагагічнымі заявамі, што, маўляў, у катамнай вайне загінуць не ўсе, а нейтральная бомба — «самае гуманнае ўзбраенне», хочацца спытаць гэтых паноў: «А ў ліку забітых пасля атамнай вайны яны бачаць сябе і сваіх блізкіх? Ці не пажадалі б яны на сабе выпрабаваць «гуманнасць» нейтронай бомбы?»

Тым, хто прыкрыта ці адкрыта заклікае да вайны, каб на крыві і смерці мільёнаў нажыць капітал, хочацца нагадаць словы вялікага гуманіста і воіна, амерыканскага пісьменніка Эрнеста Хемінгуэя, які ён напісаў ва ўступе да свайго рамана «Развітанне са зброяй»: «Я лічу, што ўсе, хто нажываецца на вайне і хто садзейнічае яе распальванню, павінны быць расстраляны... даверанымі прадстаўнікамі сумленных грамадзян сваёй краіны».

На фронце мне, як афіцэру Палітпраўлення па рабоце сярод войск праціўніка, аднойчы трапіла пісьмо забітага нямецкага палкоўніка-інжынера да сваёй жонкі. Ён пісаў: «Добра, што фюрэр напаў на Расію. Я агледзеў гарады, фабрыкі, электрастанцыі ў Беларусі і на Украіне і прышоў да вываду, што Саветы, калі б ім далі магчымасць развівацца такім чынам яшчэ з дзесятак гадоў, мы не змаглі б пераадолець».

Перад нападам на Савецкую краіну гітлераўцы ўлічылі ўсё: і колькі трэба салдат, і колькі самалётаў, танкаў, бомбаў, снарадаў, баявых караблёў, і найбольш спрыяльную гадзіну для нападу. Толькі не ўлічылі духу народа, натхнёнага ідэямі Леніна, яго партыі, яго палкай і адданай любві да Савецкай улады, яго рашучасці да апошняй кроплі крыві абараняць заваёвы Вялікага Кастрычніка.

А вось адносна мірнага развіцця нашай краіны гітлераўскі палкоўнік выказаў тую трывогу, якая не дае спакою і сённяшнім «ястрабам». Адсюль і страх перад мірам, і беспадстаўныя выдумкі «пра савецкую пагрозу», і гонка ўзбраенняў.

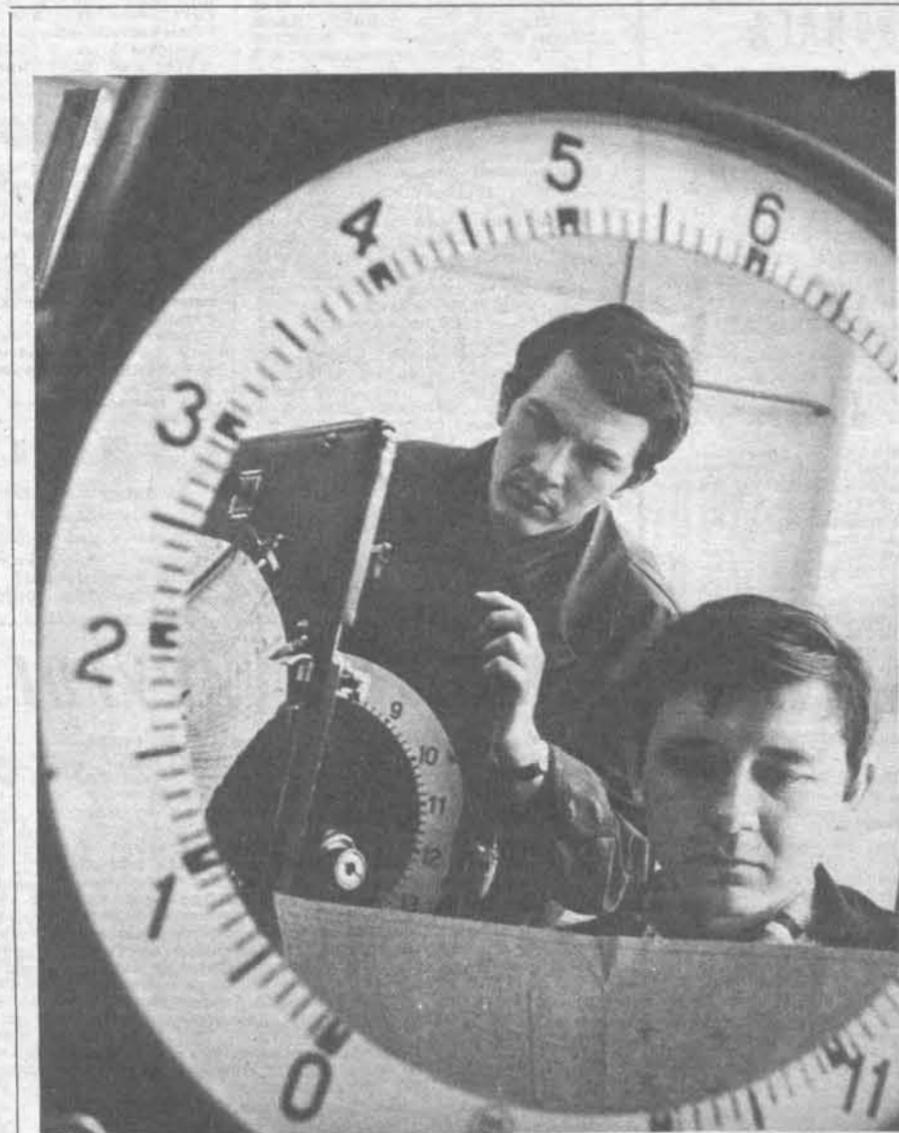
Каму яна на руку? Таўстасумам. Як жа капіталістам адмовіцца ад такога жаданага бізнесу? Як жа ім слухаць заяву Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Леаніда Ільіча Брэжнева аб тым, што «прышоў час падумаць аб поўным спыненні далейшага колькаснага і якаснага росту ўзбраенняў і ўзброеных сіл дзяржаў, якія валодаюць буйным ваенным патэнцыялам».

З першых ленынскіх дэкрэтаў і да нашых дзён Савецкі Саюз няспынна і эфектыўна праводзіць у жыццё палітыку міру і бяспекі народаў. У нашы дні Краіна Саветаў разам з краінамі сацыялістычнай садружнасці настойліва адстойвае справу міру ва ўсім свеце. І мы ўпэўнены — вайна будзе выключана з жыцця народаў. Аб гэтым марылі лепшыя прадстаўнікі чалавецтва. Яшчэ сто гадоў назад Віктор Гюго сказаў: «Усеагульны мір не толькі дасягальны. Ён непазбежная мэта. Можна толькі замарудзіць або паскорыць яго дасягненне».

Увесь наш савецкі народ аднадушна гаворыць разам з роднай Камуністычнай партыяй:

— Няхай жыве мір ва ўсім свеце!

Леанід ПРОКША.

ПОШУК.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

Артур ВОЛЬСКИ

ЮБИЛЕЙНАЯ ПЕСНЯ

Саюз непарушны
Рэспублік свабодных
з'яднала навечна
Вялікая Русь.
У гэтым Саюзе
між іншых народаў
квітнееш
і ты, Беларусь.
Быў шлях твой нялёгка,
быў шлях твой няпросты.
ды ўсе перашкоды
адолела ты.
Табе памагалі
рэспублікі-сёстры,
табе памагалі
народы-браты.
Ты з імі таксама
дзяліла,
што мела —
і плён сваёй працы
і ўласны свой лёс.
Віхура-навала
даўно адшумела,
нам сонейка свеціць
з бясхмарных нябёс.
І жаўранкі ў полі,
і ў лесе крыніцы,
і ў горадзе — кельмы
ўслаўляюць цябе,
сястра-партызанка,
сястра-працаўніца,
адважніца ў бітве,
рупліўка ў сяўбе.
Ці ворага б'еш ты,
ці жыта ты косіш,
ці ў Мінску
капаеш метро,
як цяпер, —
і ў горы і ў шчасці
ты з гонарам носіш
імя непаўторнае —
Бэ-эС-эС-эР.
Калыска паэтаў,
зямля касманаўтаў,
край вечных бароў
і сучасных будоў,
як смела глядзіш ты
ў нязнанае заўтра
ў свае шэсцьдзесят
векапомных гадоў!
У дружнай сям'і,
у застоллі адзіным,
святочных песні
гунаць весялей.
Мы сёння спраўляем
твае акцябрыны
і светлага лёсу свайго
юбілей.
У нашай Дзяржавы
абсяг неаглядны,
у нашай Дзяржавы —
бязмежны прастор.
Жывуць
у сям'і непарушнай
суладна
пятнаццаць Рэспублік —
пятнаццаць сясцёр.

ПАЛКОЎНІК

У палкоўніка ў адстаўцы
закуродымлены скроні.
У палкоўніка ў адстаўцы
пашурпачаны далоні.
Тут — усіх шляхоў адбіткі.
Столькі сэнсу ў кожнай рысе,
што цыганкі-варажбіткі
варажыць бы не ўзяліся.
Дай,
палкоўнік,
мне далоні.
Часу шмат мы зараз маем.
Не пра будучае сёння —
пра мінулае згадаем.
Сорак першы.
На дасвецці —
нечаканы скрыгат танкаў.
І адно ва ўсіх на мэце,
каб жыццё аддаць не танна.

У пякельнай абароне
батальён рабіўся ўзводам.
Вось тады і лёг на скроні
назаўжды
вайны куродым.
Сорак трэці.
Наступленне.
Незабыўныя дарогі.
Роднай хаты вызваленне
і чужых краін парогі.
І далей,
далей —
пад сцягам
тым,
што ўбачыў свет
узнятым
над павержаным рэйхстагам
у славытым
Сорак Пятым!
Ва ўспамінах не патоне
шлях,
завершаны ў Берліне.
Вось чаму ў твае далоні
столькі ўрэзалася ліній.
У палкоўніка ў адстаўцы
нешта з сэрцам не такое.
Пасядзець бы
у альтанцы,
у садовым супакоі...
З ранку май так шчодро ўквеціў
вецце яблыnek на дачы.
А яму за ўсе на свеце
даражэйшы
смах дзіцячы.

Палівачку ўзяў у рукі.
Неба чыстае ў паглядзе.
Хай растуць у шчасці ўнукі,
як і дрэўцы ў гэтым садзе!

ВЕТЭРАН

Анатолі АЛАНДЗЕНКУ,
былому партызану
А нас яшчэ да сарака
занеслі ў спісы ветэранаў.
Я знаю:
ў вас баліць рука,
хоць вы хаваеце старанна
свой боль нясцерпны.
А ўначы,
калі ўзмацняюцца пакуты,
калі —
хоць плач,
а хоць крычы,
ды так,
каб ты не быў пачуты
сям'ёй,
суседзьмі,—
гоніць сны
ад вейкаў мроіва былога.
Кастры.

Лясныя буданы.
І шматтыднёвая аблога.

Вам і самім было наздзіў —
жывымі вырвацца з блакады...
Я ў партызанах не хадзіў.
Ды мне вядома,
як снарады
і бомбы
трушчаць навакол
жыццё...
Па-шчырасці прызнацца:
калі сяброў кладуць у дол,
жывым балюча заставацца.

Але мы ўсё перажылі
і не сышлі яшчэ з дарогі.
Штогод
шыбуе па зямлі
вясна
са Сцягам Перамогі.

Нам, смерць зазнаўшы на вяку,
цяпер бы жыць і жыць уволюю...
Хачу паціснуць
вам руку.
Не прычыніць бы толькі болю.

Анатолі ВЯЛЮГІНУ

Сядзем побач,
дружа Анатоль.
Адпалалых зорак недагаркі
сыпле неба ў восеньскую золь,
і не грэх прыкласціся да чаркі.

Шаснуў ветрык, ціхі і слабы.
нібы крылы птаства незямнога.
А магчыма —
гэта галубы
прыляцелі з вуліцы Талстога.

Помню,
як пад свіст разбойны твой,
то працяглы,
то, як міг, кароткі,
з чыстай,
нібы мара,
сінявой
шызыя зліваліся чародкі.

Помню,
як вярталіся яны. —
на Талстога быў я госць нярэдкаі, —
быццам з недасяжнай даўніны
ці з часоў наступных, як з разведкі.
Галубы...

Аблочкі галубоў
над драўляным тоўпішчам хацінаў.
Іх, як адышоўшую любоў,
у сваім мінулым ты пакінуў.

Зморшычны ўразаюцца ў ілбы
у асеннім зорным мігаценні.
Стукаюцца крыллем галубы
ў нашы мроі, нашы летуценні.

Фота В. ВІСАВА.

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

БАЛАДА ПРА ПОМНІК

Пакінула вёску жанчына,
Паехала назаўжды
Ад сына, ад роднага сына,
Што ў бронзе стаіць
малады.
Мільгаюць пасёлкі,
прысады,
лясы...
Для некага — помнік,
Для маці — сын.
Вёдры нясе уранні —
бачыць сына.
Днём у акенца гляне —
бачыць сына.
Ціха к суседцы крочыць —
бачыць сына.
Вочы заплішчыць ноччу —
бачыць сына.
Вось яе першынец, блізка,
Між падростаючых дрэў.
Не верыць душа
мацярынская,
Што чуб залаты скамянеў,
Што твар не сагрэць схаладзель,
Што падае снег на чало,
Не верыць,
што дужае цела
Крывёю ў акопе сцякло.
Маркота дарогі,
гудкі,
галасы...
Для некага — помнік.
Для маці — сын.

Мне так не хапала сяброў
Там, дзе балтыйскія хвалі
Уверх урачыста ўзнімалі
То лодку, то чайкі пяро.

Мільгаў у блакіце там-сям
Пляча загарэлага злепак.
Гармонію мора і неба.
Спасцігнуць ці дадзена нам?

Разлётся курортны сезон
На пляжы
і грэўся ад рання.
Глухім да майго запятання,
Стракатым і звонкім быў ён.

А ноччу
з лагойскіх бароў
Вятрыска рыпеў на арэлях.
І хвалі пра тое шумелі,
Што мне не хапае сяброў.

Яўген ХВАЛЕЙ

ВЕДАЕ МАЦІ...

Касманаўту Уладзіміру КАВАЛЕНКУ

Адна ў зямлі непатоля
І доля
Адна.
Адкуль жа такі высокі,
Што зоркі крануў—
Аж звіняць,
Нібыта расяныя кроплі
На тоненькіх вейках сцябла...
Ці сцэжка у жыце
ля Крупак
расла.

Да сузор'яў,
расыпанах кропамі..
Адкуль жа такі нязломны —
Што колас пад градам,
дажджом?..
Ад рэк беларускіх паломнік
Абжыў усявышняга дом...
Над краем —
зара ў пазалоце...
І ведае маці адна,
Якая не спіць да відна,
Пакуль яе сын у палёце...

Уладзімір ДУБОВІК

А я зайздросчу хлапчукам,
Адвазе іх і спрыту,
Нібы тым веснім раўчукам
З прамёнага блакіту.

Няхай куляюцца кулём,
З гары ляцяць качулкай! —
Калісьці сам за матылём
Ганяўся над рачулкай.

Сцяжынкі іх вядуць у свет,
Дзе што ні крок — задача.
Не сёння — заўтра да планет
Яны свой шлях азначаць.

ШЧАСЛІВАЕ супадзенне! Новая, двухтомная «Гісторыя беларускай літаратуры», выдадзеная ў Мінску на рускай мове і разлічаная на шырокага ўсесаюзнага чытача, убачыла свет у знамянальны час — напярэдадні 60-годдзя рэспублікі і Кампартыі Беларусі. Амаль адначасова аналагічнае выданне ажыццёўлена ў Вільнюсе, у нашых братоў-літоўцаў.

І адна, і другая «Гісторыя» атрымалі станоўчую ацэнку «дома», у рэспубліканскім друку. І вось іх сумеснае абмеркаванне ў Маскве, на прадстаўнічым форуме вучоных і пісьменнікаў. Яно праводзіцца па ініцыятыве саветаў СП СССР па беларускай і літоўскай літаратурах і рэдакцый часопіса «Вопросы литературы». Літаратурную грамадскасць Масквы прадстаўляюць сакратар праўлення СП СССР Ю. Сураўцаў, старшыня Савета па беларускай літаратуры А. Аўчарэнка, сакратар Савета В. Шчадрына, старшыня Савета па літоўскай літаратуры Л. Озераў, крытыкі У. Гусеў, Я. Сідараў, В. Аскоцкі, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Вопросы литературы» Л. Лазараў, загадчык сектара літаратуры народаў СССР часопіса А. Дзмітрыева; з Ленінграда прыехаў вядомы паэт і перакладчык Б. Кежун, прыйшоў на нараду наш зямляк, вядомы гісторык М. Улашчык. Тут жа, за «круглым сталом», — госці, «віноўнікі ўрачыстасці», беларускія і літоўскія літаратуразнаўцы, якія прадстаўляюць свае аўтарскія калектывы, крытыкі і пісьменнікі. У беларускай дэлегацыі — дырэктар Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР, доктар філалагічных навук І. Навуменка, дактары філалагічных навук Ю. Пшыркоў і П. Дзюбайла, кандыдат філалагічных навук М. Мушынскі, галоўны рэдактар часопіса «Неман» А. Кудравец, крытык Д. Бугаеў.

Чым жа выклікана гэтае сумеснае абмеркаванне дзвюх розных «Гісторый», якія адлюстроўваюць розны нацыянальны вопыт братніх літаратур? Ці яно абумоўлена толькі фактам іх адначаснага з'яўлення ў свет?

Хай так, але і ці такое ўжо гэта выпадковае супадзенне? Тут, мусіць, трэба мець на ўвазе «стаж» беларускай і літоўскай савецкай літаратуры, беларускага і літоўскага літаратуразнаўства. Не, зусім не выпадкова нашы «Гісторыі» сустраліся ў Маскве напярэдадні юбілею беларускай дзяржаўнасці, напярэдадні свята Вялікага Кастрычніка!

Яшчэ не так даўно папрокам у адрас беларускай крытыкі гучаў сумны афарызм: кожная літаратура мае такую крытыку, якую заслугуе. Не будзем гаварыць пра крытыку (але і яна цяпер не таі!), што ж датычыць літаратурнай навукі, то і беларускай, і літоўскай літаратуры, моцныя і развітыя ў сямі савецкіх літаратур, маюць адпавядаючае ім, сучаснае, заснаванае на марксісцка-ленінскай метадалогіі літаратуразнаўства. І гэтыя дзве «Гісторыі», як аднадушна прызналі гаспадары, арганізатары абмеркавання, — вышэйшае яго дасягненне, квінтэсэнцыя літаратуразнаўчай думкі ў кожнай з дзвюх рэспублік, прыкметны ўклад у агульнае савецкае літаратуразнаўства.

— Мы з'яўляемся сведкамі і актыўнымі ўдзельнікамі сусветна-гістарычнага працэсу германізацыі сацыялістычных нацыянальных культур, — гаворыць у сваім выступленні А. Аўчарэнка. — На нашых ваках фарміруецца нешта беспрэцэдэнтнае — адзіная інтэрнацыянальная сусветная культура. Каб вырас крышталі, неабходна пясчынкі. Каб нарадзілася адзіная, інтэрнацыянальная, усечалавечая культура, неабходна было з'яўленне новай гістарычнай супольнасці людзей. Такая супольнасць узнікла ў Савецкім Саюзе. Савецкі народ і ёсць той пачатак, ядро, вакол якога з часам згуртуюцца ўсе народы ў адзінства, якое завецца сацыялістычным, камуністычным чалавецтвам... Працэс такой германізацыі будзе складаным і доўгім. Але ён пачаўся ўжо, мы стамі каля яго вытокаў. І мы выразна адчуваем, якое глыбокае ў яго каранне, што ідзе ў глыбіню мінулага. Вось яшчэ адна прычына, якая прымушае нас клпатліва азірацца назад, каб не забыцца пакінуць там чаго-небудзь каштоўнага, што зольна памножыць духоўныя скарбы чалавецтва ў будучым.

Зазірнуць далёка наперад дадзена толькі таму, хто бачыць мінулае ва ўсёй яго глыбіні і шырыні. Адсюль выходзіць

імкненне, якое вызначае ў апошнія дзесяцігоддзі нашу навуку, да ўніверсальных канцэпцый і ўсеахопнага сінтэзу. І вынесены Саветам па беларускай літаратуры Саюза пісьменнікаў СССР на абмеркаванне кнігі «Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры» і «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры» знаходзяцца ў сферы ўсёй савецкай навукі. Кожная з іх — самастойнае, закончанае даследаванне. Разам з тым яны ўнутрана звязаны між сабой агульнасцю канцэпцый...

Беражліва адабраўшы ўсё самае каштоўнае са створанага беларусамі на працягу некалькіх стагоддзяў, — развівае сваю думку А. Аўчарэнка, — аўтары двухтомніка здолелі, мне здаецца, пераканаўча раскрыць гісторыю мастацкай самасвядомасці народа і за рэдкімі выключэннямі верна ацанілі найваж-

кі ў нашых рэспубліках узнік не раптоўна і не на пустым месцы. Гэта вынік культурнага росквіту ўсіх народаў Савецкай краіны, іх цеснага супрацоўніцтва, узаемнага ўплыву ў галіне духоўнага жыцця. Вынік паслядоўнай, мэтанакіраванай, упартай творчай працы многіх пакаленняў даследчыкаў і крытыкаў. У выступленнях А. Аўчарэнка, Ю. Сураўцава і іншых падкрэслівалася, што ажыццяўленне такіх грунтоўных выданняў было б немагчыма без папярэдняй вялікай работы — работы праз гады і дзесяцігоддзі, калі распрацоўваліся важныя тэмы, ствараліся манаграфіі, назапашваліся веды і вопыт.

Зразумела, «віноўнікі ўрачыстасці» прыехалі ў сталіцу не толькі і, можа, не столькі дзеля таго, каб паслухаць для сябе прыемнае. Абмеркаванне дзвюх «Гісторый» і было задумана як момант

ГІСТОРЫІ, РАЗГОРНУТЫЯ Ў БУДУЧЫНІЮ

нейшыя помнікі сваёй літаратуры, правільна ахарактарызавалі ролю і значэнне пісьменнікаў як далёкага мінулага, так і нашага часу, нарэшце, выявілі і сфармулявалі асноўныя заканамернасці развіцця беларускай літаратуры ў цэлым.

Шмат пераканаўчых слоў прызнання поспеху мы пачулі на нарадзе ў адрас і аўтарскага калектыву «Гісторыі літоўскай літаратуры». Характэрна, што гаворка адрасу набыла шырыню і маштабнасць, параўнальна-кантэкстуальны характар, калі можна так сказаць, — менавіта дзякуючы гэтаму «суседству» ў абмеркаванні.

— Выхад гэтых двух выданняў, — гаворыць Ю. Сураўцаў, — з'яўляецца вялікай падзеяй у жыцці не толькі літаратуразнаўцаў і крытыкаў Беларусі і Літвы, але і наогул нашага савецкага літаратуразнаўства і крытыкі, і тое, што яны выйшлі прыкладна ў адзін і той жа час, былі натхнёны адной і той жа мэтай, лішні раз даказвае, што не толькі нашы літаратуры развіваюцца ў адзіным рэчышчы, але таксама літаратуразнаўства і крытыка. Другое, што хацелася б адзначыць з асаблівай гэтага тыпу выданняў, якія ўяўляюць сабой два тамы гісторыі беларускай і літоўскай літаратуры, — гэта сканцэнтраваны згустак усёй гісторыі, ад першых крокаў, ад першага выхаду як самастойнай літаратуры. З другога боку, — працягвае прамоўца, — важна тое, што выйшлі яны на рускай мове. Мне здаецца, што гэты тып выданняў мае вялікую перспектыву. Уявіце сабе, як узбагачалася б наша ўсесаюзная крытычная думка, інфармаванасць і веды, калі б на паліцы кожнага нашага крытыка стаялі тамы гісторыі, прысвечаныя ўсім саюзна-рэспубліканскім літаратурам.

Наогул, лічыць Ю. Сураўцаў, гэтыя выданні дэманструюць новы ўзровень даследчыцкай думкі ў рэспубліках. Ім уласціва свядомае імкненне аўтараў да паўнаты і шырыні ахопу літаратурнага працэсу. Таму мы бачым тут шырокае кола імён і твораў, у кожным перыядзе — разнастайнасць тэндэнцый, індывідуальнасцей, стылявых структур і г. д. Паўната даследчыцкага фронту спалучаецца з творчай смеласцю, якая праяўляецца ў вялікім аналітычным імкненні не ўнікаць складаных праблем літаратурнай гісторыі.

Такі ўзлёт літаратурна-крытычнай дум-

той вялікай работы, што яшчэ наперадзе перад савецкім літаратуразнаўствам у цэлым і кожным нацыянальным паасобку, як момант узаемнага абмену вопытамі і пошукаў шляхоў далейшага паскоранага развіцця. Беларускія і літоўскія літаратуразнаўцы былі гатовы прыняць — і прынялі — актыўны ўдзел у прафесійнай дзелавой гаворцы, якая адрасу набыла аналізуючы, творчы характар.

Маскоўскія калегі перш за ўсё дапамаглі рэалістычна і аб'ектыўна ацаніць не толькі вартасці, але ўбачылі і пэўныя недахопы выданняў, бо, як заўважыў А. Аўчарэнка, напэўна, у такой вялікай працы і не можа не быць спрэчных фармуліровак, нават асобных недакладнасцей і пралікаў. На некаторыя з недахопаў ён жа і ўказаў. Як, напрыклад, на тое, што пры агульных высокіх крытэрыях у падыходзе да літаратурна-мастацкіх з'яў, у першай кнізе «Гісторыя дакастрычніцкай беларускай літаратуры», магчыма, з-за недахопу ўласна літаратурнага матэрыялу, залішня ўвага аддаецца царкоўным творам і ўсур'ёз гаворыцца пра «бездапаможныя віршы Рымшы», а ў другой, прысвечанай савецкаму перыяду, «аслабляецца да рэшты» аспект разгляду літаратуры ў яе сувязях з сумежнымі мастацтвамі — тое, што было дадатнай асаблівасцю першага тома.

Ю. Сураўцаў зрабіў іншыя заўвагі, разглядаючы паралельна беларускую і літоўскую «Гісторыі літаратур». Праблема генезісу сацыялістычнага рэалізму, на яго думку, недастаткова вырашана яшчэ ў адным, так і ў другім выданні.

Палемічны запал у размову ўнёс Л. Озераў, які, па яго словах, «вынесшы за дужкі» пасяджэння высокую ацэнку «Гісторыі літоўскай літаратуры» («паколькі вартасці кнігі застануцца з гэтай кнігай і з людзьмі, якія яе стваралі»), сказаў пра тое, што яго не задавальняе — пра мову, стыль падобных выданняў, пра адсутнасць некаторых імён і інш. Зразумелае яго жаданне, каб пра жыццё літаратураў, пісьменнікаў — і пакутнікаў, і апосталаў, і мастакоў, і мысліцеляў, і летуценнікаў — пісалі не трафарэтай, не уніфікаванай, а жывой, эмацыянальнай мовай! Але як гэта ажыццявіць у такім спецыфічна навуковым выданні, як гісторыя літаратуры? Магчыма, гэта справа будучага, і прамоўца мае рацыю прынамсі ў тым, што пра тое трэба непакоіцца сёння. Але, відаць, пакуль што трэба пагадзіцца і з тымі (У. Гусеў і інш.), хто сцвярджае,

што літаратар — нават паэт! — тым больш крытык, літаратуразнавец знаходзіцца ў палоне пэўных наменклатурных выразаў, якіх, бывае, цяжка пазбегнуць. Тым больш нельга іх разглядаць ізалювана. Ізалюваная фраза можа выглядаць дрэнна, але калі яна стаіць у належным кантэксце — яна пераканаўчая.

У сцвярджэнні добрых вартасцей «Гісторыі літоўскай літаратуры» У. Гусева падтрымаў Я. Сідараў, якому падабаецца менавіта дастойны тон, стыль гэтай кнігі.

Цікавы параўнальны аналіз дзвюх «Гісторый» зрабіў у ходзе дыскусіі В. Аскоцкі. На яго думку, у літоўцаў паўней і лепш, чым у беларусаў, распрацавана гісторыя журналістыкі як часткі гісторыі літаратуры; у беларускай лепш распрацавана гісторыя крытыкі і літаратуразнаўства — у асобны раздзел нават вынесена праца М. Мушынскага. У сваю чаргу, літоўская больш крытычная ў адносінах да некаторых з'яў літаратурнага жыцця пасляваенных гадоў, да некаторых негатыўных тэндэнцый тае пары, у беларускай жа пра аб'ектыўнае цяжкасці і выдаткі літаратурнага працэсу пасляваеннага перыяду сказана невыразна, прыглушана, з налётам рэтушы. Затое ёсць раздзелы, якія адкрываюць новыя старонкі для літаратуразнаўства — маецца на ўвазе ў першую чаргу раздзел «Літаратура Заходняй Беларусі», напісаны У. Калеснікам.

Аднак гэтыя і іншыя «непаладкі», на якія звярнуў увагу крытык, на яго думку, не ўплываюць на агульную ацэнку гэтых выданняў як з'яў падзейных, значных. У іх «дастаткова поўна замацаваны прынцып навуковай перыядызацыі гісторыі літаратуры, у шырокім кантэксце яна ўвязана з нацыянальна-вызваленчым і рэвалюцыйным рухам. Менавіта шырокі кантэкст, у які ўпісваецца гісторыя літаратур, дазваляе гаварыць пра плённы гістарычны падыход да з'яў літаратурнай гісторыі...» Надзвычай важна тое, сцвярджае В. Аскоцкі, што беларускае выданне даносіць цеснае перапляценне міжнацыянальных сувязей між беларускай і польскай, беларускай і рускай, беларускай і ўкраінскай літаратурамі. Прынцыпова важна таксама, што абедзве «Гісторыі» даведзены да 70-х гадоў і ўключаюць раздзелы аб актыўна дзеючых сёння пісьменніках.

Абедзве «Гісторыі» пабудаваны па структурнаму прынцыпу, які стаў кананічным: праблема-аглядныя і партрэтна-манаграфічныя раздзелы. У такой пабудове як быццам навацый няма, заўважае В. Аскоцкі. Але ж часта ў манаграфічных раздзелах пісьменнік паўстае больш нейкім выразнікам, чым творца асобай. А ў беларускай і літоўскай «Гісторыях» гэты асабовы матыў выяўлены вельмі добра, асабліва ў манаграфічных раздзелах. Прычым, адзначае крытык, у беларускай «Гісторыі» манаграфічныя раздзелы падабраны ўдала і прыцільна, тут нарэшце з'явілася фігура М. Гарэцкага, і гэтыя раздзелы напісаны ў цэлым без аблягчэння і спрашчэнняў, без выпраменьвання творчага шляху пісьменніка.

У дыскусіі выступілі таксама літоўскія літаратуразнаўцы В. Арэшка і В. Далініс, якія гаварылі аб шляхах развіцця роднай літаратуры. Б. Кежун спыніўся на праблемах мастацкага перакладу паэзіі, адзначыўшы, што пераклады твораў выдатных беларускіх паэтаў для такіх выданняў, як гісторыя літаратуры, павінны быць асабліва дакладнымі. М. Улашчык указаў на тэрміналагічны разнабой, які часам назіраецца ў навуковай і мастацкай літаратуры народаў-суседзяў у адносінах да адных і тых жа гістарычных фактаў, з'яў, у іменаванні гістарычных асоб, і заклікаў вучоных і літаратураў братніх рэспублік сабрацца разам, дамовіцца і ліквідаваць яго на агульную карысць.

Сваё слова ў гэтай цікавай і важнай размове, якую мае намер падрабязна асвятліць часопіс «Вопросы литературы», сказалі і прадстаўнікі беларускай літаратурнай навукі і крытыкі — І. Навуменка, Ю. Пшыркоў, Д. Бугаеў, М. Мушынскі, галоўны рэдактар часопіса «Неман» А. Кудравец. Яно было прасякнута гонарам за нашу беларускую савецкую літаратуру і клопатам пра далейшае развіццё нашай крытыкі і літаратуразнаўства.

Спец. карэспандэнт «ЛіМа»
А. ІГНАТОВІЧ.

САЦЫЯЛІСТЫЧНЫ РЭАЛІЗМ — НОВЫ ТЫП МАСТАЦКАЙ СВЯДОМАСЦІ

Савецкая Беларусь рыхтуецца ўрачыста адзначыць 61-ю гадавіну Вялікага Кастрычніка, а неўзабаве і свой слаўны юбілей — шасцідзесяцігоддзе сваёй дзяржаўнасці. У гэтыя радасныя перадсвяточныя дні хочацца азірнуцца назад, асэнсаваць з гістарычнай вышыні пройдзенага шляху развіцця нашых эканомікі, навукі і культуры, каб у поўную меру адчуць, кім мы сталі сёння, чаго дасягнулі дзякуючы роднай Камуністычнай партыі ў адзінай, дружнай, Інтэрнацыянальнай сям'і савецкіх народаў.

Усё пазнаецца ў параўнанні. Вядома, што беларуская літаратура займала аб сабе яшчэ ў мінулым стагоддзі. Аднак толькі пры Савецкай уладзе літаратура гэтая ўзнялася да ўзроўню дасягненняў сусветнай культуры. Сёння ў побыту яе мы маем такія значныя мастацкія настановы, якімі з поўным правам можа ганарыцца народ.

Там, мы многіх дасягнулі. Жыццё патрабуе ад пісьменнікаў усё больш глыбокага асэнсавання, уважлівага падыходу да з'яў рэчаіснасці. Спасцігнуць усю яе складанасць, адчуць і зразумець надзвычайную сацыяльна-эстэтычную напоўненасць — значыць

стварыць такія творы, у якіх ва ўсёй паўнаце духоўнай велічы паўстане савецкі чалавек, чалавек-творца, грамадзянін, будаўнік камуністычнага грамадства.

«Асабліваці развіцця літаратурнага працэсу ў Беларусі на сучасным этапе» — так называлася рэспубліканская навукова-тэарэтычная канферэнцыя, прысвечаная 60-годдзю ўтварэння БССР і Нампартыі рэспублікі, што праходзіла 17—18 кастрычніка ў Магілёўскім педагагічным інстытуце імя Арыадзі Куляшова. Праводзілі яе Міністэрства асветы БССР, Навукова-даследчы інстытут педагагікі Міністэрства асветы БССР, Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, Магілёўскі педагагічны інстытут. Запрошаны былі навуковыя супрацоўнікі і выкладчыкі літаратуры ўніверсітэтаў і інстытутаў, настаўнікі школ рэспублікі.

На пленарным пасяджэнні былі заслуханы тры даклады. «Асабліваці развіцця літаратурнага працэсу на сучасным этапе» — так называўся ўступны даклад, які зрабіў дырэктар Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, член-карэспандэнт АН БССР, прафесар І. Навуменка. «Сучасны літаратурны працэс у лустры

крытыкі» — тема выступлення старшага навуковага супрацоўніка сектара тэорыі Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР М. Мушынскага. Пра «Асноўныя праблемы выкладання літаратуры ў школе і ВНУ на сучасным этапе» гаварыў прафесар кафедры беларускай літаратуры БДУ імя У. І. Леніна, доктар філалагічных навук А. Лойка.

Зацікаўленая гаворка пра сучасны стан беларускай літаратуры, задачы, якія ставяць перад літаратарамі ў святле патрабаванняў XXV з'езда КПСС, ішла таксама на секцыях прозы, паэзіі, а таксама тэорыі, літаратурнай крытыкі, публіцыстыкі і метадыкі выкладання літаратуры і мовы ў школе і ВНУ, драматургіі.

Усё з дакладамі, паведамленнямі па асобных пытаннях выступіла на канферэнцыі каля сямідзесяці чалавек.

У рабоце канферэнцыі прынялі ўдзел і выступілі з прамовамі санратар Магілёўскага абкома партыі Н. Чыглейчык, рэктар Магілёўскага педагагічнага інстытута Я. Кудрашоў, Інспектар-метадыст Міністэрства асветы БССР К. Краўцова.

НОВЫЯ ШЛЯХІ — НОВЫЯ ГЕРОІ

З даклада Івана НАВУМЕНКІ

Гісторыя літаратуры — павойнай бясконца разнастайны працэс паступовага пашырэння сферы мастацкага пазнання чалавека, яго псіхалогіі, месца ў сацыяльна-грамадскім жыцці, духоўнага росту. У розныя часы фарміраваліся, складваліся розныя тыпы мастацкай свядомасці, і ў іх узыходзячай змене заключаецца сутнасць гістарычнага, паступальнага руху літаратуры і мастацтва. У гэтым працэсе выключная роля належыць марксісцкай філасофіі, якая адкрыла, выявіла, сапраўдныя заканамернасці развіцця грамадства і рэальнага шляхі яго пераўтварэння.

Новыя якасці сацыялістычнай літаратуры выкліканы новымі зрухамі ў гісторыі. Бо менавіта рэальная сітуацыя жыцця нараджае прынцыпы і формы мастацтва. Іменна такая канцэпцыя чалавека, калі ён свядома дзейнічае, каб перабудаваць свет на новых, справядлівых пачатках, вызначае гуманізм сацыялістычнага грамадства, яго маштабнасць і сілу ў мастацкім прагрэсе сучаснай эпохі. У процівагу філасофска-эстэтычным сістэмам, звязаным з крызісам буржуазнай культуры, наша мастацтва свядаржае гістарычны аптымізм, заснаваны на разуменні законаў грамадскага развіцця. Герой — галоўная мера навадарства, свядаржае І. Навуменка, першы паказчык руху літаратуры.

Развіццё сацыялістычнай літаратуры з моманту яе ўзнікнення да нашых дзён — адзіны працэс, у якім сацыялістычны рэалізм як сістэма эстэтычных прынцыпаў складаваўся далёка не адразу, а толькі па меры гэтага развіцця.

Пад уплывам рэвалюцыйнай рэчаіснасці, працягвае дакладчык, у крытычным рэалізме ўнікаюць элементы новага. Калі гаварыць пра беларускую літаратуру, то, відаць, мы можам свядаржаць, што ўласцівы Купалу, Коласу, Бядулю, Цётцы, Багдановічу, Гарэцкаму, Гартнаму дэмакратызм, пачуццё праўды жыцця, глыбокі гуманізм былі аб'ектыўнымі перадавамі пераходу да новага метаду.

Сацыялістычны рэалізм — новы тып мастацкай свядомасці. Беларуская літаратура, як літаратура новага сацыяльнага зместу, вялікага сацыяльнага аптымізму, пачынала з таго, што імкнулася маляваць вобраз таго, хто ўзначальваў масы, вобраз партыйнага арганізатара, кіраўніка — ці то ў рэвалюцыйным змаганні, ці то ў гарніле сацыялістычнага будаўніцтва. І. Навуменка ў сувязі з гэтым называе раманы «Снежкі-дарожкі» і «Вязьмо» М. Зарэцкага, апавесць «Дрыгва» Я. Коласа, драму «Партызаны» К. Крапіва, раманы «Бацькаўшчына» і «Трэцяе пакаленне» К. Чорнага і іншыя творы.

Вядома, працягвае ён, за апошнія 15—20 гадоў вобраз партыйнага кіраўніка, арганізатара перажыў значную эвалюцыю. Цяпер пісьменнікі паказваюць яго больш рознабакова. Першым убачыў новы тып кіраўніка яшчэ М. Шалахаў у «Паднятай цаліне», праблема гэта пастаўлена і ў «Серадзіборы» П. Пестрака, цікавым атрымаўся «Чалавек збоку» І. Дварэцкага.

Раман І. Шамякіна «Атланты і карыятыды» прадаўжае гэтыя традыцыі савецкай літаратуры. Тут мы сустракаемся як з дзейным, актыўным героем, на баку якога сімпатыі аўтара, так і з так званым «валявым» героем, што паўстае сёння ў абліччы тэхнакрата-рацыяналіста.

Максім Карнач, лічыць дакладчык, з аднаго боку як бы працягвае лінію маральнай стойкасці, непатадлівасці, пазначаную ў характары Антанюка са «Снежных зім», а з другога — ён блізка да «дзелавых» людзей, якія даволі шырока прадстаўлены ў сучаснай літаратуры і асабліва ў драматургіі. Гэтымі і іншымі вобразамі І. Шамякін палемізуе з характарамі «дзелавых» людзей, з іх, калі можна так сказаць, «адналінейнасцю», маральна-этычнай адназначнасцю. Маючы за плячамі немалы творчы вопыт, І. Шамякін, відаць, дапускае магчымасць трансфармацыі некаторых рыс Чашкова з п'есы І. Дварэцкага «Чалавек збоку», у тое, што стала непрымальным для яго як для

мастака ў такіх героях, як Бародка і Гукан.

Што пісьменнік з пэўнай апаскай, насцярожанасцю глядзіць на выдаткі «дзелавога» стылю, якім характарызуецца насычаная тэхнічным прагрэсам сучаснасць, гавораць і вобразы партыйных кіраўнікоў, можна сказаць, стала прапісаным у кожным шамякінскім творы. Але ў рамане «Атланты і карыятыды» ёсць істотна новы наварот. Успомнім: такіх кіраўнікоў, як Гукан і Бародка, пісьменнік асуджаў за перараджэнне, за кар'ерызм і суб'ектыўнасць, за ігнараванне калектыўнай думкі, за начальніцкае «я». Яшчэ і за тое, што кіравалі «наогул», не ведалі справы, спадзяваліся на сілу аўтарытэту, загаду, адміністрацыйнага «прыціску». Сакратар гаркома Ігнатвіч — кампетэнтны кіраўнік. Але, мяркуе І. Навуменка, ён недаўлічвае іменна «чалавечы фактар вытворчасці». Ва ўсякім выпадку, у дачыненні да Карнача Ігнатвіч робіць яўную памылку. І тут І. Шамякін зноў-такі «злавіў» наспелую тэндэнцыю часу: пры наяўнасці эрудзіраваных, тэхнічна ўзброеных кіраўнікоў, камандзіраў вытворчасці грамадства мае не меншую патрэбу ў кадрах, што бачыць перспектыву, здольныя зазіраць наперад, па партыйнаму абавязку разумеюць, што найскладнейшую справу перш за ўсё вырашаюць людзі.

Вядома, кожны адрэзак сацыяльнай, гістарычнай рэчаіснасці вылучае свае ўласныя праблемы. Сёння вытворчы канфлікт зноў набывае ў савецкай літаратуры правы грамадзянства, робячыся канфліктам сацыяльным, маральным, што ўвасабляе ў сабе тэндэнцыі і супярэчнасці грамадскага развіцця.

Ча думку І. Навуменкі, асабліва сучаснай беларускай літаратуры з'яўляецца тое, што яна імкнецца да мастацкага даследавання жыцця ў яго самых разнастайных сувязях, не пазбягае пытанняў складаных, супярэчлівых. Істотна змяніліся, выраслі самі крытэрыі ідэйна-мастацкай вартасці твораў, эстэтычная канцэпцыя жыцця і літаратурнага героя. Проза стала больш уважлівай да пытанняў маральных, этычных. Гэта цалкам адпавядае духоўным патрабаванням сучаснасці, калі ў жыцці, як ніколі раней, паўстае пытанне аб духоўным, маральным вобліку будаўніка камунізму.

Іван Навуменка (другі справа) сярод настаўнікаў, удзельнікаў нарады.

Як літаратар, заўважае прамоўца, я задаю сабе пытанне: ці здолела наша сучасная мастацкая творчасць адлюстраваць працэс сацыяльнага пераўтварэння жыцця, росту асобы, пачынаючы хача б з таго, вядома, умоўнага пункту адліку, на якім у 30—40-я гады, калі можна так сказаць, спыніліся класікі літаратуры Купала, Колас, Чорны? І адказвае: здолела. За апошнія 10—15 гадоў нарадзілася некалькі твораў, прысвечаных вузлавым, пераломным этапам у сацыяльным жыцці нашага грамадства, — «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы» І. Мележа, «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві» І. Чыгрынава, «Мсціжы» і «Найдорф» І. Пташнікава.

І. Шамякін, Я. Брыль, В. Быкаў, І. Пташнікаў, Б. Сачанка, М. Лобан, А. Васілевіч, В. Адамчык, А. Кудравец, А. Адамовіч, А. Кулакоўскі, І. Чыгрынаў, А. Асіпенка — з гэтымі, як і з многімі іншымі імёнамі, звязаны найлепшыя дасягненні беларускай прозы апошніх дзесяцігоддзяў.

Сузор'ем выдатных пісьменніцкіх імён вызначаецца і сучасная беларуская паэзія. П. Броўка, М. Танк, П. Панчанка — сёння ўжо старэйшыны нашай паэзіі. Магчыма, вызначэнне гэтае не зусім стасуецца з іх творчай актыўнасцю, з іх паэзіяй, якая нагадвае імкліваю, хуткаплынную раку. Паэзія, працягвае І. Навуменка, нярэдка поўніцца драматычным канфліктам, звязаным з псіхалогіяй героя («З Янкам Купалам» П. Панчанкі, «На аўтобуснай станцыі» М. Стральцова, паэмы «Заазер'е» А. Вар-

цінскага, «Трыпутнік» К. Кірэнькі).

Арыгінальныя, цікавыя мастацкія пошукі вызначаюць сёння творчасць М. Танка, П. Панчанкі, П. Броўкі, А. Пысіна, Р. Барадудзіна, Г. Бураўкіна, А. Варцінскага і многіх іншых старэйшых і маладзейшых паэтаў. Асаблівай увагі заслугоўваюць вершы П. Панчанкі з яго зборнікаў «Крык сойкі» і «Вязэрні цягнік».

Працэсы, уласцівыя паэзіі і прозе, заўважае прамоўца, адбываюцца і ў беларускай драматургіі. Яна, бадай, найбольш чуйная да маральных, псіхалагічных, сацыяльных пераменаў, што адбываюцца ў грамадстве. Востры сацыяльны зрок у А. Макаёнка. Значны поспехаў дамагліся А. Дзялендзік, А. Петрашкевіч і іншыя. Ветэран нашай літаратуры К. Крапіва сваёй творчасцю таксама адказвае на вострыя пытанні надзённасці. Яго фантастычная камедыя «Брама неўміручасці» — яскравае гэтаму пацвярджэнне.

Набыткі нашай літаратуры немалыя, гаворыць у заключэнне І. Навуменка. Яны бачацца перш за ўсё ў тым, што сённяшняя беларуская літаратура адпавядае сучаснасці, запатрабаваным чалавека выхаванага, адукаванага. Але не ўзнятых літаратурай жыццёвых пластоў, праблем яшчэ многа. Новыя, маштабныя працэсы адбываюцца ў заводскіх, рабочых калектывах, у вёсцы, і наша літаратура павінна адлюстроўваць гэтыя перамены, дакладна, глыбока даследаваць духоўны, маральны клімат грамадства.

(Працяг на стар. 10).

Раман на ТЭЛЕ-ЭКРАНЕ

«Атланты і карыятыды» — чатырохсерыйны мастацкі каляровы тэлевізійны відэафільм — новая работа Беларускага тэлебачання, якую тэлегледачы хутка ўбачаць на сваіх экранах.

Сцэнарый да фільма напісаў Іван Шамякін разам з Аляксандрам Гутковічам. Аператар — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Уладзімір Пранько, мастак — Барыс Кавецкі. Музыку да фільма напісаў Раман Ведзянёў, вершы Роберта Раждзественскага.

Трохгадовая работа над фільмам амаль закончана. І нам хацелася б перад прэм'ерай задаць некалькі пытанняў рэжысёру фільма А. Гутковічу.

— Чаму выбраны менавіта гэты твор Івана Шамякіна і што падштурхнула вас зноў звярнуцца да гэтага аўтара?

— Як нараджаецца літаратурная задума, прасачыць цяжка. Калі звярнуцца да ўласнай практыкі, то кожная мая новая задума акрэслівалася яшчэ ў працэсе работы над папярэдняй карцінай. Так здарылася з двума першымі экранізацыямі раманаў Івана Шамякіна. А вось пра тое, што мне надарыцца працаваць над «Атлан-

тамі і карыятыдамі», — не думаў. Раман быў ужо напісаны, калі Іван Пятровіч пазваніў і паведаміў, што ёсць матэрыял на сучасную тэму, які можа зацікавіць Беларускае тэлебачанне. З гэтага моманту і пачалася наша сумесная работа над сцэнарыем.

Мяне наогул вабяць творы Івана Шамякіна. Тым больш, што я даўно марыў паставіць фільм пра сучасніка, а «Атланты і карыятыды» якраз і прадаставілі гэтую магчымасць.

«Атланты і карыятыды» — гэта не проста хроніка жыцця галоўнага архітэктара горада Максіма Карначы. Гэта адносіны чалавека да сваёй працы, да сям'і.

— Што хацелася вам, як рэжысёру-пастаноўшчыку, сказаць гэтым фільмам?

— Якія галоўныя крытэрыі ў разуменні сапраўдных і ўяўных каштоўнасцей. Які ён — герой нашых дзён? Хацелася ўвасобіць нашу ўяўленне пра сапраўднага салдата складанага, шматграннага жыцця, які здольны змагацца за заўтрашні дзень.

— Аляксандр Захаравіч, вы называеце «Атланты і карыятыды» відэафільмам. Гэта зна-

чыць, што фільм здымаўся толькі сродкамі тэлебачання?

— Так, упершыню ў Беларусі здымаўся відэафільм па ўсіх яго ўнутраных законах. Гледачы бачылі такія відэафільмы, як «Сібір», «Гэтыя непаслухмяныя сыны», «Месяц доўгіх дзён». І вось цяпер — наш відэафільм.

Павінен сказаць, што дакументальных відэафільмаў шмат. Успомніце, да прыкладу, 50-серыйную стужку «Наша біяграфія». А вось з мастацкіх — пакуль толькі названія; яшчэ не хапае спецыяльнай тэхнікі. Але думаецца, у будучым мастацкі відэафільм зойме дастойнае месца ў тэлевізійнай праграме.

— Змена вытворчай тэхналогіі, відаць, не можа не адбіцца на чыста творчым баку?

— Відэтэхніка адкрывае цікавыя творчыя магчымасці: больш разнастайным робіцца арсенал даступных для аператара і рэжысёра сродкаў, усё меншая доля іх працы ідзе на работу механічную, нягворчую. Ліміту плёнкі пры здымках відэафільма практычна няма — ужо адзнятая плёнка можа быць размагнічана і выкары-

тана зноў. Перавага відэазапісу і ў тым, што адзняты дубль перадаецца на пульта, і рэжысёр такім чынам можа прымаць у здымках непасрэдны ўдзел. Да таго ж, адзняты дубль разам з рэжысёрам могуць убачыць і акцёры.

Ёсць і яшчэ адна перавага тэлевізійнага працэсу здымкі — выкарыстанне адначасова некалькіх камер. Гэты метадазволіў нам, асабліва пры здымках масавых сцэн, эканоміць час, мантаж можа быць сіюмінутным, больш вострым па рытмах, дынамічным, больш яркім па раскадровцы. А аператыўнасць на тэлебачанні, як вы ведаеце, — катэгорыя не толькі вытворчая, але і эстэтычная.

— Аляксандр Захаравіч, у вас немалы вопыт работы з вялікім акцёрскім калектывам. І ў новым фільме заняты шмат выканаўцаў — як беларускіх, так і маскоўскіх, ленінградскіх. Некалькі слоў — аб акцёрскіх работах.

— Вельмі мне дапамагло ў рабоце над фільмам тое, што, пры ўсёй складанасці здымачнага працэсу, акцёры працавалі з незвычайнай захопленасцю, мэтанакіраванасцю, я б нават сказаў — апантана. Менавіта

так ставіўся да работы акцёр Маскоўскага тэатра імя Маякоўскага Юген Лазараў. Незвычайна для сваёй творчай біяграфіі выступіў Юген Еўсцігнеў.

У мяне, на жаль, няма магчымасці сказаць пра ўсе акцёрскія ўдачы, але, як мне здаецца, вобразы глыбокія, праўдзівыя, жыццёвыя стварылі многія любімыя гледачамі акцёры: А. Ларыёнава, А. Клімава, Г. Макарава, С. Станюта, М. Мянглёт, Г. Арлова, Э. Ляждей, Л. Сатаноўскі, У. Сафонаў, А. Эйбажэнка, М. Яроменка, І. Янкоўскі, Р. Янкоўскі, Г. Аўсянікаў, Л. Рахленка, А. Трус, З. Стома, Б. Уладзімірскі, П. Кармунін і іншы.

— Аляксандр Захаравіч, што б вы хацелі пажадаць тэлегледачам, якія неўзабаве ўбачаць работу Беларускага тэлебачання?

— Вельмі б хацелася, каб гэты фільм не пакінуў аб'якавым гледача. Няхай будучы спрэчкі, няхай будуць супярэчлівыя думкі, але толькі — не аб'якаваць. Хацелася б, каб фільм знайшоў водгук у душы гледача.

В. МЯДЗВЕДЗЕВА.

У ПРЫЦІШАНЫХ залах Дзяржаўнага музея этнаграфіі народаў СССР у Ленінградзе ў гэтыя дні гучыць беларуская песня, звяняць цымбалы. На далікатна выструганых подзіўмах-вітрынах, высланых то мігальна-яркімі, то стрымана-пшчотнымі дыванамі і ручнікам і зіхціць бурштынавым пералівам традыцыйна беларуская саломка, гамоніць мовай гісторыі драўляная скульптура, лашчыцца мажорам лугавых кветак вышыўка і набіванка. Стройна пераходзіць мелодыя народнай песні ў мелодыю фарбаў, ліній, сілуэтаў.

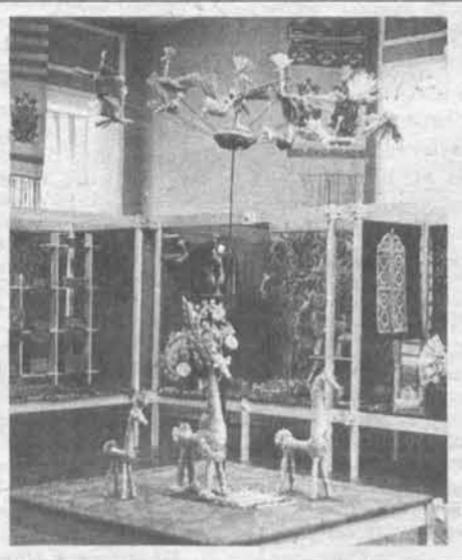
Уражанне гэтае назаўсёды застаецца ў душы як чароўнае спалучэнне гукаў і фарбаў, і, бадай, кожны можа згадзіцца, што менавіта яны прыцягваюць сюды і прымішляюць падоўгу ўглядацца і разважаць, каб спасцігнуць характар, створанае таленавітымі рукамі беларускіх народных майстроў.

Такія пачуцці выклікае выстаўка «Сучаснае народнае мастацтва Беларусі», якая арганізавана Дзяржаўным музеем Беларускай ССР у горадзе-героі Ленінградзе ў залах Дзяржаўнага музея этнаграфіі народаў СССР і прысвечана юбілею рэспублікі і Кампартыі Беларусі. Упершыню ленінградцы знаёмяцца з традыцыйнымі для нашага краю відамі сучаснага народнага мастацтва, дзе побач з вырабамі народных майстроў вёскі прадстаўлены рэчы, створаныя на прадпрыемствах мастацкіх промыслаў рэспублікі.

На выстаўцы — каля васьмісот твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, якія адлюстроўваюць багатыя нацыянальныя традыцыі і высокае майстэрства аўтараў, сведчаць пра сапраўдны росквіт мастацкай творчасці працоўных за апошняе дзесяцігоддзе.

Асабліва ўрачыста і святочна праходзіла адкрыццё і першыя дні работы выстаўкі. У гонар юбілею нашай рэспублікі музей праводзіў Дні Беларусі, якія

ФАРБЫ БЕЛАРУСКАГА КРАЮ НА БЕРАГАХ НЯВЫ

з'явіліся яскравай ілюстрацыяй дасягненняў народа, яго творчай энергіі. У праграме дзён — кіналекторый «Мая Беларусь» з дэманстрацыяй фільмаў аб эканамічных поспехах рэспублікі, пра культуру і дабрабыт, прыроду краю. Па ініцыятыве Рэспубліканскага Дома мастацкай самадзейнасці на ўрачыстасці былі запрошаны вядучыя народныя майстры па мастацкаму пляценню з саломы і льновалакна В. Гаўрылюк, З. Ляўчэня, Л. Лось. Абранутыя ў нацыянальныя касцюмы, яны тут жа, у залах выстаўкі, дэманстравалі сваё ўмельства, адкрывалі жадаючым сакрэты свайго майстэрства. А старэйшы беларускі дудар і цымбаліст, майстра па вырабу нацыянальных музычных інструментаў І. Лычкоўскі захапляў прысутных віртуознай іграй на дудцы і цымбалах. Пад яго музыку маладая майстрыха Зіна Ляўчэня прадэманстравала захапляючую імпульсіўнасць беларускай «Ля-

воніх» і гарэзлівасць народных прыпевак.

Усё гэта стварыла своеасаблівы ўрачысты настрой, тую атмасферу, якая спрыяла паўнейшаму раскрыццю багатага творчага патэнцыялу народа, дапамагала выяўленню мастацкіх вартасцей кожнага твора. «Мы занова адкрылі для сябе Беларусь», — запісалі наведвальнікі ў кнігу водгукў.

Галоўнае месца ў экспазіцыі выстаўкі займаюць вырабы з самых традыцыйных для Беларусі відаў народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, такіх як ручное ўзорнае ткацтва, мастацкае пляценне і інкрустацыя з саломкі, кераміка, разьба па дрэве, сучаснае народнае адзенне. Вырабы самыя разнастайныя. Адна з іх з'яўляюцца паўторам традыцыйных народных бытавых рэчаў, якія часта страцілі сваё ўтылітарнае прызначэнне, але захавалі функцыю чыста дэкаратыўных прадметаў, і но-

вья, народжаныя патрабаваннямі сучаснасці, рэчы, створаныя як бы «па матывах» народнага мастацтва. Гэты сплав шматвяковага вопыту і новых рашэнняў вызначае своеасаблівае народнае мастацтва рэспублікі.

Сучаснае ручное ткацтва прадстаўлена ў асноўным дыванамі і ручнікам. Нібы сапраўдныя яноч чырвоных руж, ручнікі аздабляюць галерэю фотарэпартаў вядучых народных майстроў пры ўваходзе ў першы зал выстаўкі, а пасля, аб'яднаўшыся з дыванамі ў квяцісты духмяны луг, усыпаны рамонкамі, васількамі, незабудкамі, расцвітаюцца ва ўсіх вітрынах экспазіцыі, захапляючы маляўнічасцю і жыццярэаднасцю. І здаецца, што ты не ў памяшканні, не ў музеі, а на прасторах беларускага Прынямоня ці Прыпяці, удыхаеш водар родных ніў.

Насычанасцю каларыту, дынамічнасцю зоркавага арнаменту вылучаюцца дываны са Случчыны, вытканыя Г. Паляшчук, В. Шыкуць, Н. Паўлоўскай. Ясны і лаканічны арнамент кружкоў, акенцаў, шлячкоў у дываных і сурэтках Н. Пяткоўскай з Верхнядзвінска і іншых ткачых.

Адмысловай прыгажосцю захапляюць традыцыйна-абрадавыя ручнікі розных абласцей рэспублікі. Жыхары вёскі і горада аздабляюць імі інтэр'еры жылля, яны неад'емная сімвалічная рэч пры самых розных абрадах — такіх, як вяселле, дажынкі, провады ў армію і г. д. Сярод іх яркаса і сакавітасцю буйна-рапортнага арнаменту вылучаюцца сусветнаведомыя ручнікі вёскі Неглюбка на Гомельшчыне. Плоскадэкаратыўны характар кампазіцый, створаных Т. Дзеранок, М. Каўтуновай, А. Грыньковай і іншымі ткачыхамі, дасягаецца багатай насычанасцю чырвонага і чорнага каларыту, пазбаўленага ўсялякіх нюансаў і тонкіх пераходаў. Іх ручнікі экспанаваліся на выстаўках у нашай краіне і за мяжой (Японія, ЗША, Бельгія і іншы), яны знаходзяцца ў калекцыях многіх музеяў свету.

Сцена са спектакля «Вайна вайне».

Наш рабочы тэатр

Мне пайшоў восьмы дзесятак. Ды ніхто не верыць. «Надта вы, Гаўрылаўна, — кажуць, — жвавая на такіх гады». Жвавая, дык жвавая. Я ж яшчэ працую. Дзе? У кавальскім корпусе Мінскага трактарнага. Размеркавальшчыцай. Размяркоўваю метал на прэсах. Я на завод прыйшла больш за трыццаць гадоў назад. Дальбог, другім домам стаў. І яшчэ ёсць у мяне трэці дом. Дом гэты — наш трактарна-заводскі аматарскі тэатр. Я тут іграю ўжо дваццаць васьм гадоў. Так што сёння тут амаль старэйшая артыстка. Ветэранка, як цяпер гавораць. А наогул нашаму тэатру сёлета споў-

нілася трыццаць. З іх пятнаццаць ён носіць званне народнага, а яшчэ мы лаўрэаты прэміі Ленінскага камсамола Беларусі. Я ўжо не кажу пра дыпломы і граматы, атрыманыя за ўдзел у шматлікіх фестывалях і конкурсах.

За ўсе гэтыя гады сыграны дзесяткі роляў. Многія з іх без перабольшання ўвайшлі ў мае жыццё, сталі фактамі майёй біяграфіі. Кажу гэта не дзеля прыгожага слоўца, так яно ёсць на самой справе. Помню, як рыхтавала ролю Лукер'і ў спектаклі «Год 1917» на адынайменнай п'есе Пятра Васілеўскага. Лукер'я — кулачыха, якая з-за кавалка зямлі забі-

вае родную дачку. Я чалавек на прыродзе мяккі, а тут трэба сыграць такое. Вось і ўваходзіла ў характар цэлымі тыднямі. Таварышы на рабоце здзіўляліся пачалі: «Што гэта ты, Гаўрылаўна, на людзей стала ледзь не кідацца?»

Неяк пачалі мы ўспамінаць, колькі прэм'ер у нас было за ўсю гісторыю тэатра. Аказалася — шэсцьдзесят. Па дзве на год. Ну, а спектакляў колькі было — дык і не пералічыць. Толькі «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела (я там іграю Шыдлоўскую) мы паказалі 700 разоў. Калі ж гаварыць аб рэпертуары, дык ён у нас самы разнастайны. Гэта і класіка, і сучасныя п'есы. Сярод іх «Паўлінка» Я. Купалы, «Панарышкі» І. Козела, «Позняе каханне» і «Не так жыві, як хочацца» А. Астроўскага, вадзілі А. Чэхава, «Вайна вайне» Я. Коласа, «Паэма аб сякеры» М. Пагодзіна, «Начная споведзь» А. Арбузава, «Дзевятая сімфонія» Ю. Прынцава (за яе мы атрымалі званне лаўрэатаў ўсесаюзнага конкурсу) і шмат іншых твораў.

Наогул, да выбару п'ес у нас свой падыход. Імкнёмся ў асноўным браць творы, якія ў рэспубліцы або зусім не ставіліся, або ставіліся даўно і цяпер сышлі са сцэны. З вялікім поспехам ішла ў нас, напрыклад, фарс-камедыя выдатнага дзеяча беларускай сцэны Е. Міровіча «Графіня Эльвіра», напісаная яшчэ ў 1914 годзе. Станім мы «Тэатр купца Епішкіна» і «Кастуся Каліноўскага» таго ж аўтара.

Натуральна, што самая блізкая нам тэма — гэта тэма працы, рабочага класа. У актыве тэатра «Юнацтва бацькоў» Б. Гарбатава, «Цудоўны спляў» І. Кіршона, успомненны ўжо «Год 1917» П. Васілеўскага, «Паэма аб сякеры» М. Пагодзіна.

Апошнюю з іх, памятаю, кансультаваў знамяніты наш каваль Герой Сацыялістычнай Працы Фёдар Конавіч Самусёў. Вельмі ён дапамог артыстам і рэжысёру зрабіць спек-

такль дакладным па дэталю. наогул, па духу, па рабочай атмасферы.

Ды, урэшце, большасць трупы тэатра — рабочыя людзі. Той жа Гена Куцькін, што выконвае адну з галоўных роляў у «Паэме...» — тэхнарука Квашы. Кваша працуе на металургічным заводзе. А Куцькін — стропаляшчык нашага ліцейнага цэха. Так што яны — людзі амаль адной прафесіі. Таму і атрымаўся ў Гены яго герой праўдзівы, глыбокі, запамінальны. На абласным аглядзе самадзейных тэатраў Куцькін атрымаў прыз за лепшае выкананне мужчынскай ролі.

Г. Куцькін належыць да сярэдняга пакалення артыстаў нашага тэатра. Прышоў ён сюды дзесяць гадоў назад. А старэйшыя — гэта я, Л. Бяссмертны, Г. Пушквіч, А. Гурэвіч. Некалі, на пачатку нашай тэатральнай маладосці, глядачы цёпла прымалі і артыста, тагачаснага рабочага Аляксандра Казлова, які цяпер з'яўляецца сакратаром парткома завода. Адзін з першых нашых драмгурткуоўцаў — электрамандэр Анатоль Кіклевіч сёння — начальнік заводскага бюро рацыяналізацыі і вынаходніцтва. Прайшла творчую школу тэатра і Таццяна Кудзіна, якая пачынала токарам, а цяпер працуе ў адзеле галоўнага канструктара.

Пятнаццаць выхаванцаў тэатра сталі прафесійнымі артыстамі. Рыгор Белацаркоўскі працуе ў Брэсцкім драматычным тэатры імя Ленінскага камсамола Беларусі, Таццяна Мархель — у тэатры імя Якуба Коласа, Рэгіна Дамброўская — у купалаўскім і г. д.

Але ж вярнуся я да сваіх сённяшніх таварышаў па мастацтву. У труп нашай 26 чалавек. Большасць з іх працуе на трактарным. Скажам, токар Міхал Варывода — адзін з нашых таленавітых артыстаў, ён выдатна сыграў ролю Фрунзе ў п'есе «Год 1917»; інжынер

Валерый Лісоўскі, капіроўшчыца Святлана Вараб'ева, якая скончыла дзіцячую студыю і вось ужо тры гады працуе ў асноўным складзе.

Святлана належыць да артыстаў трэцяга пакалення нашага тэатра. Гэта яшчэ і Паташа Дубянінская (вельмі таленавітая дзяўчына), і Ларыса Старжынская, і Васіль Крапіўка, і Алена Спірыдонава, і мой сын Павел, і Леанід Саладуха, якія прыйшлі да нас са студыі.

Дарэчы, два словы пра нашу студыю, якая існуе ўжо 20 гадоў. Паступіць сюды нялёгка — заўсёды вельмі вялікі конкурс. Студыйцы праходзяць тут амаль поўны курс сцэнічнага мастацтва. Лепшыя залічваюцца ў асноўны склад. Адбылося ўжо дзесяць выпускаў студыі.

Есць у нашым тэатры мастацкі савет, які цяпер узначальвае І. Антанюк. А мастацкім кіраўніком калектыву з'яўляецца Мікалай Макаравіч Шутаў. Ён, як кажуць, уласнай гадоўлі. Прышоў ён у труп гадоў 15 назад, калі працаваў на трактарным шліфоўшчыкам. Мала не з першых жа месяцаў зарэкамендаваў сябе вельмі здольным чалавекам, многа іграў і іграў добра, пранікнёна. Неўзабав скончыў Мінскі інстытут культуры і вось нядаўна ўзначаліў тэатр.

У адным з пакояў нашага Палаца культуры вісіць карта рэспублікі, спярэччаная чырвонымі сцяжкамі. Гэта месцы, дзе мы выступалі. За сваю гісторыю наш тэатр больш чым дзве тысячы разоў сустрэкаўся з глядачом. На нашых спектаклях набывала звыш мільёна глядачоў. Сярод іх аматары сцэнічнага мастацтва не толькі Беларусі, але і Масквы, Ленінграда, Кіева, Вільнюса, іншых гарадоў краіны.

Вось так мы жывём. Удзень — работа, увечары — тэатр. Якое гэта шчасце!

В. КРАМАРЭНКА,
артыстка народнага тэатра
Палаца культуры МТЗ.

Далікатна-сціплым, лаканічным арнаментам чырвона-блакітных зубчатых паскаў і клетак вабяць ручнікі В. Лукашэвіч, А. Шыкалай з вёскі Моталь Іванаўскага раёна.

Высакародным бурштынавым каларытам, віртуознай тэхнікай пляцення ўражвае традыцыйная саломка, якая ў апошнія гады, як і ўзорнае ткацтва, атрымала сусветную вядомасць і прызнанне. Фантазія майстроў невычэрпная. На першы погляд цяжка паверыць, што экспануемыя скульптуркі птушак, жывёл, дэкаратыўныя пано і маскі зроблены з прастай жытнай саломы. Загадкава-фантастычныя птушкі Л. Галавацкай В. Гаўры-

Марыя КАШТАЛЬЯНЧЫК у святочным убранні.

люк, Т. Агафоненка, Л. Лось і іншых майстроў то зухвата пабліскаюць круглай пляценкай, то ўспываюць, пераліваюцца, зіхацяць, нібы гранёныя крышталі, камямі зрэзамі пругкай саломкі. Каб так убачыць прыгожасць саломкі ў вобразе птушкі, адным залацістым колерам перадаць глядачу яе лёгкасць і прывабнасць, патрэбен выключны густ, вялікая фантазія і здзіўляючае пачуццё матэрыялу. Гэтымі якасцямі валодаюць усе прадстаўленыя майстры саломаляцтва.

Бадай, упершыню за ўсю гісторыю выставак так разнастайна і багата прадстаўлена беларуская традыцыйная кераміка. Збанкі (гарлачыкі), глянкі і гаршкі вабяць майстэрствам, класічнай прастатой і завершанасцю формаў. Нібы чарнёная срэбрам успрымаецца брэсцкая чорна-глянавая кераміка А. Такарэўскага з Пружан. А ганчарныя вырабы А. Траяноўскага з Віцебшчыны захоплваюць мажорным охрыста-чырвоным каларытам палівы, узор якой нагадвае роспісы традыцыйных народных куфраў. Манументальнасцю і велічнасцю формаў прыкметна вылучаюцца збаны, глянкі, макі, церы і міскі І. Малчановіча.

Ляпная кераміка прадстаўлена майстрамі Міншчыны і Віцебшчыны. Невялікія скульптуркі-цацкі Г. Мардачовай «Коннік», «Модніца», «Кавалер» уражваюць транспасцю характарыстык, яркім адчуваннем дэкаратыўнасці, аптымістычнасцю, смелай абагульненасцю формаў.

Самабытна прадстаўлена на выстаўцы народная драўляная скульптура. Невялікія па велічыні кампазіцыі В. Альшэўскага «Лірнік», «Сенажаць», «Трэплюць лён» захоплваюць выключнай арыгінальнасцю і выразнасцю пластычных формаў, яснасцю абагульненых сілуэтаў, душэўнай цеплынёй, якая ідзе ад непасрэднага, шчырага бачання навакольнага свету. Імкнучыся дабіцца выразнасці, эмацыянальнай насычанасці вобраза, народны майстар дапускае ў скульптуры неадпаведнасць у прапарцыях верхняй і ніжняй часткі цела, няправільныя суадносіны даўжыні канечнасцей. Робіцца гэта дзеля

таго, каб як мага больш прыдаць увагу пластыцы твару, багацей раскрыць характар нацыянальнага тыпажу.

У круглай скульптуры А. Пупко з Івянца і рэльефных кампазіцыях І. Лукі з в. Жылічы Камянецкага раёна — праўдзівае раскрыццё думак мастакоў пра лёс чалавека, пра яго сувязь з зямлёй, на якой нарадзіўся і ўзрос.

Роспіс па дрэве прадстаўлены палескім куфрам, размаляваным Т. Доўгер з вёскі Огава, а таксама дэкаратыўнымі талеркамі, сувенірнымі куфэрамі, кухоннымі дошкамі, выкананымі на Брэсцкай фабрыцы мастацкіх вырабаў.

Інкрустацыя саломкай займае адно з вядучых месц сярод народных мастацкіх промыслаў рэспублікі. Большасць дэманструемых у экспазіцыі куфэрачкаў і пудэлкаў, аздобленых геаметрычным арнаментам, створаны вядомымі майстрамі Жлобінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў Верай і Міхалам Дзегцярэнкамі. У інкрустацыі чыстай і паліхромнай саломкай па чорнаму фону лаку яны дасягнулі высокага мастацкага ўзроўню. Кампазіцыі часта пераклікаюцца з арнаментальнай ўзорнага ткацтва і вышывкай.

Гутнае шкло прадстаўлена вырабамі, створанымі на нёманскім шклозаводзе. З сапраўдным артыстызмам, тонкім разуменнем пластычных і аптычных якасцей матэрыялу выкананы творы А. Федаркова.

У іскітным жывалісе цікава ўспрымаюцца працы заслужанага работніка культуры М. Засінца з Гомельшчыны і мастака Ф. Дудо з Мінска.

Народнае сучаснае адзенне прадстаўлена традыцыйнымі ансамблямі жаночага касцюма з глыбінных раёнаў Палесся, сцэнічным касцюмам, выкананым паводле народных традыцый. Вобразным летапісам жыцця нашых продкаў можна назваць традыцыйны касцюм, у якім мовай колеру, формы, арнаменту раскрываюцца таямніцы і законы характара народнага мастацтва.

Як вядома, поспех выстаўкі залежыць ад падбору экспанатаў, першапачаткова-

Лідзія ГАЛАВАЦКАЯ за работай.

га камплектавання, іх падачы, рэжысуры экспазіцыі. Гэтыя задачы паспяхова вырашалі навуковыя супрацоўнікі Дзяржаўнага музея БССР С. Майхровіч, С. Маслоўскі і аўтар генеральнага праекта выстаўкі заслужаны работнік культуры БССР Э. Агуновіч, які прапанаваў цікавае аб'ёмна-прасторавое вырашэнне, засяродзіўшы ўвагу на галоўных творах мастацтва і іх стваральніках.

Сучаснае народнае мастацтва Беларусі, як паказвае выстаўка, знаходзіцца на якасна новым і адказным этапе свайго развіцця. Яркае і самабытнае, уражваючы вялікай жанравай разнастайнасцю, багаццем формаў, незвычайным узлётам творчай фантазіі, яно арганічна ўваходзіць і ўзбагачае скарбонку савецкай шматнацыянальнай культуры.

Іван ЗАГРЫШАЎ,
дырэктар Дзяржаўнага музея БССР.
Міхась РАМАНЮК,
нандыдат мастацтвазнаўства.

САЦЫЯЛІСТЫЧНЫ РЭАЛІЗМ—НОВЫ ТЫП МАСТАЦКАЙ СВЯДОМАСЦІ

(Працг. Пачаток на стар. 7).

КРЫТЫКА — ЛЮСТРА
ЛІТАРАТУРЫ

3 даклада Міхася МУШЫНСКАГА

Якія б пытанні літаратурна-творчага жыцця сёння не абмяркоўваліся, гаворыць дакладчык, мы звязваем іх з тымі задачамі, што вынікаюць з пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Прайшло ўжо шэсць гадоў з дня прыняцця гэтага важнага дакумента, і сёння напярэдадні 60-годдзя БССР і Кампартыі рэспублікі мы павінны з асаблівай патрабавальнасцю і партыйнай прынцыповасцю гаварыць пра сучасную крытыку і яе ўздзеянне на літаратурны працэс, гаварыць пра тое, што дасягнута і — галоўнае — чаго мы яшчэ не здолелі зрабіць.

Як беларуская крытыка сёння асэнсоўвае літаратурны рух? Што значыць крытычнае слова для літаратуры? Памочнік, дарадчык, пасрэднік? На гэтыя і іншыя пытанні і імкнецца даць адказ прамоўца.

Беларуская крытычная служба ў асобе сваіх вядучых, найбольш актыўных прадстаўнікоў больш мэтанакіравана, з большай зацікаўленасцю падыходзіць сёння да асэнсавання праблем, якія нараджае наш імклівы, хуткаплынны час, эпоха вялікіх сацыяльна-эканамічных пераўтварэнняў і зрухаў у грамадска-культурным жыцці. Беларуская крытыка стала актыўнай падтрымліваць наватарскія ідэяна-мастацкія пошукі літаратуры, нацэляваючы пісьменнікаў на адлюстраванне менавіта сучаснага жыцця ва ўсёй яго паўнаце і шматграннасці, на паглыбленне мастацкага даследавання складаных сацыяльна-псіхалагічных працэсаў, што адбываюцца ў сучасным горадзе, у сучаснай вёсцы.

Крытыка намагаецца трымаць у полі зроку перш за ўсё тых таленавітых майстроў слова, творчасць якіх з асаблівай паўнацэннасцю выяўляе ідэяна-эстэтычны ўзровень сучаснай літаратуры, галоўны кірунак яе развіцця. «Таленавіты твор літаратуры або мастацтва — гэта нацыянальны здабытак», — падкрэсліваў таварыш Л. І. Брэжнеў у Справаздачым дакладзе Цэнтральнага Камітэта КПСС XXV з'езду.

Неабходна падкрэсліць, гаворыць М. Мушынінкі, што ідэяна-эстэтычныя поспехі нашай літаратуры крытыка заканамерна звязвае з высокай грамадзянскай сталасцю мастакоў слова, са сталасцю іх светапогляду, выражэннем іх творчай пазіцыі як прадстаўнікоў літаратуры сацыялістычнага рэалізму.

му. Не перабольшваючы зробленага, крытыка сёння заўважае відавочныя зрухі ў сучаснай пазэі, прозе, драматургіі, падкрэслівае павышаную ўвагу пісьменнікаў да філасофскіх, маральных праблем, да духоўнага жыцця савецкага чалавека.

Крытыка адзначыла паглыбленне грамадзянскасці, філасафічнасці, гуманізму ў вершах і паэмах П. Броўкі, М. Танка, П. Панчанкі, Р. Барадуліна, П. Макаля, А. Пысіна, А. Лойкі, Г. Бураўкіна, М. Лужаніна, К. Кірзенкі, М. Аўрамчыка.

Гэта ўсё, што тычыцца крытыкі, звязанай з літаратурна-знаўствам, якая трымае ў полі зроку вядучыя тэндэнцыі літаратурнага працэсу. Горшая, на думку М. Мушынскага, справа ў так званай бягучай крытыцы. Пазэія, проза, драматургія, нарыс і г. д. чамусьці часцей за ўсё разглядаюцца не як адасоблена, некаторыя аўтары крытычных артыкулаў і рэцэнзій забываюць, што літаратура — адзіны, цэласны арганізм і не можа быць зведзена толькі да жанраў, родаў. Літаратурны працэс — гэта не толькі самі творы, але і ўзаемазвязь твораў. Больш таго — уся сукупнасць літаратурных з'яў у іх дынамічным руху, усе правы літаратурнага жыцця, усе яго ўзроўні і паверхі.

Наша бягучая крытыка яшчэ не выкарыстоўвае цалкам сваіх унутраных магчымасцей, каб актыўна ўплываць на літаратурна-мастацкі працэс. У прычынах гэтага неабходна разабрацца. Нельга, каб хвароба, калі нават яна здаецца на першы погляд бяскрыўднай, набывала заціжны характар.

Вядома, у лепшых крытычных выступленнях, рэцэнзіях аўтары выходзяць за межы адзінакава-канкрэтнага, імкнучыся ўбачыць агульныя тэндэнцыі. Так, напрыклад, зусім апраўдана трывога адносна паслабленага пафасу сацыяльнасці ў сучаснай аповесці, выказаная С. Андраюком у гадавым аглядае прозы ў «Полымі». «Ён слухна гаворыць пра тое, што побит запаланіў многія творы гэтай жанравай формай, а гэта прывяло да паслаблення канфлікту».

На жаль, заўважае прамоўца, на старонках нашага друку рэдка з'яўляюцца грунтоўныя крытычныя працы, у якіх быў бы канкрэтна-аналітычны разгляд агульнага стану літаратурнага працэсу — менавіта

аналіз, а не толькі ацэнка таго або іншага твора. Скажам, спроба звесці ў адно цэлае артыкулы пра паэзію, прозу і драматургію. Але цяжкасць якраз у тым, што адбываецца своеасаблівая спецыялізацыя; і аб прозе, і аб паэзіі і г. д. пішуць розныя крытыкі. Крытыры ацэнак у іх часта не супадаюць. І таму размова аб тым, напрыклад, які жанр сёння займае дамінуючае становішча — у сэнсе глыбіні, шматграннасці адлюстравання сучаснасці і г. д., — аказваецца вельмі абстрактнай, прыблізнай. Есць агульныя ўяўленні, кожны лічыць свой вывад найбольш слушным, але ж гэта вельмі блізка да аматарства. А сёння трэба не толькі агульныя, прыблізныя, на вока зробленыя назіранні, а навуковыя вывады. Вывады не дзеля вывадаў, а дзеля таго, каб неназойліва, пазбягаючы дагматызму, грубай сацыялагічнасці, павярхоўнай дыдактыкі, арыентаваць літаратуру ў найбольш перспектыўным напрамку, скіроўваць мастацкія пошукі ў плённае рэчышча.

Вось яркавы прыклад таго, як захапленне вузкай спецыялізацыяй адмоўна адбываецца на даследаванні літаратурнага працэсу. У нас з'яўляюцца літаратурна-крытычныя нарысы пра паэту, празаікаў, але вазьміце тых, хто адначасова піша празаічныя творы і вершы, як Я. Сіпакоў, М. Стральцоў і іншыя. Немагчыма знайсці такі артыкул, у якім бы іх творчасць разглядалася цэласна.

Дрэнна тое, заўважае М. Мушынінкі, што пра недахопы крытыкі на поўны голас гаворыцца, так сказаць, у вузкім коле. Відаць, трэба гэтую гаворку выносіць на шырокае абмеркаванне, думаць разам, шукаць выйсце. Трэба, каб усе мы добра ўсвядомілі той факт, што без

сур'ёзнай паўсядзённай і працяглай у часе дапамогі з боку навуковых сіл значных змен у дзейнасці працаўнікоў крытычнага цэха не адбудзецца. Вольт апошніх гадоў пераконвае ў гэтым.

Дакладчык звяртае ўвагу і на такое важнае пытанне, як вузкасць жанравых форм сённяшняй беларускай крытыкі. Найчасцей перавага аддаецца артыкулу, рэцэнзіі, агляду. Радзей стаў з'яўляцца літаратурны партрэт, літаратурнае эсэ. Зусім рэдка госяць на старонках друку дыялог крытыка з пісьменнікам, амаль не сустранеш форму адкрытага ліста. Ну, а палемічны артыкул, артыкул футуралагічнага плана, артыкул-прадкажанне? Без гэтых форм крытыка не можа нармальна функцыянаваць.

Кепска і тое, што крытыкі неглыбока ведаюць жыццё, слаба арыентаюцца ў праблемах сацыяльна-эканамічнага развіцця грамадства. Рэцэнзуючы твор, у якім ідзе гутарка аб жыцці працоўнага калектыву, нашы крытыкі нярэдка разглядаюць маральна-этычны канфлікт па-за сувязямі з вытворчай сферай, з канкрэтнымі абставінамі і ўмовамі працы. Крытык часта не гатовы распачаць сур'ёзную размову з пісьменнікам. Яго ўласныя веды ў гэтай галіне небагатыя, уяўленні прыблізныя. Традыцыйных папрокаў у адрас пісьменніка аб недапушчальнасці падмянення чалавека машынай ужо недастаткова, хоць такая падмена сапраўды супрацьпаказана мастацтву.

Наша крытыка павінна больш актыўна звяртацца да новых твораў у працэсе даследавання праблем узбагачэння сацыялістычнага рэалізму на сучасным этапе развіцця літаратуры. А між іншым яна, ацэньваючы вынікі сучасных

мастацкіх пошукаў, не асмельваецца суадносіць гэтыя пошукі з праблемай узбагачэння метаду, са спецыфікай яго ўяўленняў. Лічыцца, што гэта — абавязак тэарэтыкаў.

Атрымалася так, гаворыць дакладчык, што сёння ў беларускай крытыцы па сутнасці няма прызнанага лідэра, які б штодзённа выходзіў маладыя крытычныя сілы, накіроўваў іх развіццё ў перспектыўным кірунку, актыўна выступаў па самых актуальных пытаннях бягучага літаратурнага жыцця. Такое становішча склалася таму, што таленавітыя палемісты пайшлі ў літаратурна-знаўчую навуку, ім часта не да штодзённых спраў, а папаўненне цэха новымі кадрамі ідзе даволі марудна.

Зразумела, лідэра ў крытыцы штучна не створыш, ён павінен з'явіцца сам, вырасці натуральна. Ды і такіх універсітэтаў, адкуль бы выходзілі дыпламаваныя крытыкі, таксама няма. Але ўмовы, якія б спрыялі з'яўленню крытыкаў, можна і трэба ствараць. Перш за ўсё неабходна ўзмацніць грамадскі лрэстыж крытыкі, яе прафесійны ўзровень. Тады і моладзь будзе глядзець на крытыку як на занятка, дзе можна спаўна выявіць сябе.

Перад беларускай крытыкай, значае ў заключэнне М. Мушынінкі, сёння стаіць нямала складаных праблем. І каб іх паспяхова вырашыць, неабходна прыкласці сур'ёзныя творчыя намаганні. Галоўны клопат — ідэяна-тэарэтычная ўзброенасць, акрэсленасць пазіцыі, выразнасць крытэрыяў, высокая патрабавальнасць і прынцыповасць, няспыннае вывучэнне жыцця, умненне бачыць яго вядучыя тэндэнцыі. І яшчэ — усвядомленне высокай адказнасці пісьменніка і крытыка перад грамадствам, перад народам і партыяй.

ЯКАСНА, ЭФЕКТЫЎНА

3 даклада Алега ЛОЙКІ

прыгожага пісьменства. З-за недаацэнкі яе ролі ў васьмідзесятых класах перш за ўсё перш за ўсё будучыя гуманітарнікі. На думку дакладчыка, кожны, хто атрымлівае сярэдняю адукацыю, павінен вывучаць не толькі пэўныя мастацкія творы, жыццё пісьменнікаў, а і мець дастатковае ўяўленне па такіх пытаннях, як рыторыка (красамоўства), стылістыка, аналіз літаратурнага тэксту.

Што ж назіраецца сёння? А тое, што, выкладаючы літаратуру, мы не вучым школьнікаў яе любіць па-сапраўднаму, не вучым іх мысліць самастойна, умець разбірацца ў вартасцях і недахопах таго ці іншага твора. Ужо са школы дзеці звычайна з тым, што з твораў іх знаёмяць па своеасаблівай схеме. Даецца біяграфія таго ці іншага пісьменніка, затым больш-менш раскрываюцца мастацкія вобразы і, нарэшце, гаворыцца пра кампазіцыйную пабудову. Вось і атрымліваецца, з'яўляе палемічна дакладчык, што мы даём вучням факты, а не адчуванне жывога слова, красы жывога слова, не выкладаем літаратуру як «прыгожае пісьменства». Дзіўна, але паняцце красы, прыгожага як бы выключана з педагагічнага ўжытку.

У сувязі з гэтым, маючы на ўвазе пэўную перагружанасць школьных праграм па асобных прадметах, пра што ўжо неаднойчы вялася гаворка і ў друку, дакладчык тым часам адзначае, што на ўроках літаратуры школа пакуль што не

прывівае глыбокай любві да гэтага «прыгожага пісьменства». На думку А. Лойкі, няправільна складзены і школьныя праграмы па літаратуры. Таму і атрымліваецца так, што школьнікі па сутнасці перыядычна паўтараюць, праўда, ужо ў большым аб'ёме, тое, што вучылі раней. Гэтыя тэматычныя кругі выглядаюць цыклічна: I—III, IV—VII, VIII—X класы. Вучні не зацікаўлены ў далейшым вывучэнні літаратурных твораў, бо, па сутнасці, паўтараюць, тое, што ведаюць.

Есць нямала праблем і ў падрыхтоўцы спецыялістаў з філалагічнай адукацыяй у вышэйшых навучальных установах. Тут дакладчык таксама выказвае шэраг заўваг, некаторыя з якіх, магчыма, носяць у нечым і суб'ектыўны характар, але тым не менш, прасякнуты шчырым жаданнем, упэўненасцю, што з любві да літаратуры пачынаецца любоў да прыгожага ўвогуле, з гэтай любві вырастае і фарміруецца сапраўдны чалавек, будаўнік камуністычнага грамадства.

А. Лойка мяркуе, што выкладанне літаратуры ў інстытутах і універсітэтах павінна весціся больш сістэматычна, панарамна, каб кожны студэнт адчуваў пэўную сістэму ў спазнанні ўсяго таго лепшага, што створана чалавецтвам у галіне культурнай дзейнасці.

Студэнты павінны умець адчуваць у творах стыль пісьменніка, бачыць жанравую структуру саміх твораў. Наогул, на філалагічных факультэтах трэ-

Крытыкі М. Мушынінкі і М. Лужаніна.

С. АНДРАЮК і А. ЛОЙКА гутараць з маладымі літаратарамі.

ба выхоўваць чалавека эмацыянальна-развітага, абаяльнага, красамоўнага, творчага на ўсіх адносінах. І тут асабліва шмат могуць даць шматлікія семінары, роля якіх, на жаль, пакуль што ў вучэбным працэсе недаацэньваецца і асноўная ўвага амусьці ўдзяляецца толькі захістам, якія не садзейнічаюць развіццю самастойнасці ў студэнтаў, не фарміруюць іх творча, не вучаць мысліць свабодна, самастойна.

Дакладчык закранае і такое пытанне, як уступныя экзамены. Ён лічыць недастатковым тое, што абітурыенты, якія паступаюць на філалагічныя факультэты, ведаюць мову і літаратуру толькі ў аб'ёме праграмы сярэдняй школы. Ведзі іх на гэтых прадметах павінны быць больш шырокімі, глыбокімі, разнастайнымі. Тут мала таго, што вучаць у школе, тут патрэбна праявіць ініцыятыву вучыцца самому, чытаць звыш таго, што патрабуе школьная праграма.

А чаму б і на філалагічных факультэтах (як гэта робіцца цяпер на факультэтах журналістыкі) не ўвесці творчыя конкурсы? Вось дзе будзе магчыма асабліва паказаць свае здольнасці, даказаць, што яны сапраўдна любяць літаратуру! А што атрымаецца сёння? На філфак ірэдка ідуць тыя, хто слаба падрыхтаваны тэарэтычна па іншых прадметах, і лічыць, што, працывапаўна ён абавязкова запомніць, а на філфаку, маўляў, толькі і робяць тое, што чытаюць кнігі.

Выданне падручнікаў, грунтоўных дапаможнікаў — таксама тое, без чаго нельга весці паспяхова вучэбны працэс. А. Лойка дзеліцца вопытам напісання падручніка «Гісторыя беларускай літаратуры» для студэнтаў філалагічных факультэтаў ВНУ, першая частка якога

выйшла летась у выдавецтве «Вышэйшая школа». Пры падрыхтоўцы гэтага дапаможніка, ён імкнуўся абавязкова перадаць грамадска-палітычную атмасферу, адчуванне самога клімату часу, у якім тварыў той ці іншы пісьменнік, паказаць творцу як асобу. У падручніку прыводзіцца шмат фактаў, дакументаў, узятых з архіваў, робіцца спроба літаратурна-разнаўчага аналізу. Усё гэта падначалена адной мэце — даць магчыма сённяшняму студэнту глыбей і дакладней спазнаць прадмет, навучыцца любіць творчасць тых ці іншых пісьменнікаў.

Наогул, лічыць А. Лойка, што старажытную літаратуру лепш выкладаць на старэйшых курсах, а не на першым, як гэта робіцца цяпер. Навучанне, на яго думку, павінна весіцца «знізу» — «зверху», ад літаратуры сённяшняй да тых твораў, што былі ля вытокаў нацыянальнай культуры. У сувязі з гэтым трэба паклапаціцца аб перакладзе на беларускую сучасную мову твораў сярэдняй вякоў, якія былі напісаны, як вядома, на лацінскай мове.

Дакладчык прыводзіць выказанне акадэміка М. Аляксеева: «Філалогія як ніякая іншая навука служыць збліжэнню людзей. Яна дазваляе бачыць і адчуваць мінулае як суперажыванне, як сапраўдную рэальнасць... Філалогія — навука навук! Яна вучыць функцыі мовы, без якой ніякая іншая навука не магла б існаваць... Яна вызначае аблічча нацыянальнай культуры».

Весці выкладанне мовы, літаратуры якасна і эфектыўна, і не толькі на філалагічных факультэтах, але і там, дзе вучаюцца іншыя спецыяльныя прадметы і дысцыпліны, значыць рабіць усё для таго, каб савецкі чалавек выхоўваўся гарманічна развітай асобай.

эстонскай літаратуры, з выхадом у агульнаеўрапейскую і сусветную літаратуры, ярка асвятлілі магучы талент нашага вялікага паэта і яго выдатны твор, што ўвайшоў у мастацкую скарбніцу ўсяго чалавецтва. У сваім дакладзе Ю. Пшыркоў паказаў узыходжанне нашай літаратуры на тыя гуманістычныя і эстэтычныя вышыні, адкуль пачынаецца якасна новы этап у мастацкім асваенні рэчаіснасці.

М. Тычына прасочвае развіццё прынцыпу гістарызму ў сучаснай беларускай літаратуры ў суадносінах з этапамі развіцця нашага грамадства. На пачатку свайго станаўлення беларуская савецкая проза чула адгукалася перш за ўсё на калектыўныя пачуцці і рэфлексіі і аддавала перавагу агульнаграмадскім патрэбам асобы. Гэта былі апраўданыя самой гісторыяй адносіны да чалавека. Але змены ў грамадскім жыцці ў сучасны перыяд развітога сацыялізму плённа ўздзейнічаюць і на літаратурны працэс, «думка пра народ», якая заўсёды была цэнтральнай у беларускай прозе, дапаўняецца «думкай пра чалавека».

— Логіка, вопыт і дух нацыянальнай літаратуры ў наш час, — гаворыць М. Тычына, — знайшлі сваё выяўленне і працяг у пошуках новых спосабаў мастацкага апавядання. Адным з важнейшых сродкаў на шляху пазнання чалавека стала лірызацыя прозы ў 50-х гадах. Лірыка нашырыла ўнутраную прастору традыцыйных эпічных жанраў. Падкрэслена-эмацыянальна, рамантычна-прыўзняты адносіны да жыцця Я. Брыля, І. Навуменкі, В. Караткевіча, І. Пташнікава, М. Стральцова, іншых нашых празаікаў сведчылі аб іх асабліва вострым адчуванні гістарычнага часу.

Паглыбляючыся ў свет асобы, беларуская проза, у адрозненне ад многіх твораў заходняй літаратуры, не адваргала наваколны свет, грамадскае жыццё. Наадварот, яна нязменна дабралася да таго ўзроўню, на якім заўважаюцца ўнутраныя сувязі асобы і народа, а нярэдка і да самага глыбокага ўзроўню агульначалавечых пачуццяў і думак. Гаворачы пра гэта, М. Тычына называе «Палескую хроніку» І. Мележа, «Трывожнае шчасце» І. Шамякіна, раманы І. Навуменкі, М. Лобана, У. Караткевіча, І. Пташнікава, В. Адамчыка, І. Чыгрынава, апавесці А. Адамовіча, А. Кудраўца, В. Казько, Я. Сіпакова, А. Жука, Я. Лецікі.

Дакладчык звярнуў увагу на адну асаблівасць развіцця прынцыпу гістарызму ў беларускай літаратуры. Гэты прынцып, вызначальны ў савецкай літаратуры, сцвярджаў сабе ў рускай і іншых нацыянальных літаратурах краіны перш за ўсё ў распрацоўцы ўласна гістарычнай тэмы. У беларускай жанр гістарычнага рамана не атрымаў асабліва прыкметнага развіцця, аднак прынцып гістарызму ўвайшоў у свядомасць беларускіх пісьменнікаў яшчэ на пачатку 30-х гадоў і выявіўся не толькі ў тэматыцы, і менш за ўсё ў ёй, а ў кожным кампаненце мастацкага твора, у адзістве маральных адносін пісьменніка да з'яў рэчаіснасці. На сучасным этапе гэта прывяло да таго мастацкага сінтэзу, які ўласцівы лепшым творам нашай прозы, і ў далейшым аб'яднае яшчэ большы плён.

У гэтай сувязі цікавяць, на наш погляд, думкі выказаў у сваім дакладзе С. Андрэюк — аб традыцыях і наватарстве ў сучаснай беларускай прозе. У літаратурным працэсе назіраецца ў пэўны перыяды асаблівая ўвага да той ці іншай традыцыі. Можна нават сцвярджаць, што наогул у мастацтве ёсць

час традыцыі і час наватарства. Сёння, як сцвярджае С. Андрэюк, у беларускай прозе асабліва відавочная традыцыя К. Чорнага, часткова — традыцыя М. Гарэцкага, традыцыя прозы філасофска-аналітычнай, прозы моцнага маральна-этычнага пафасу і духоўнасці. Прычым, гэта мае сваёй асновай не агульнасць тэматыкі і праблематыкі, нават не падабенства мастацкіх прыёмаў і прынцыпаў (хоць ёсць і гэта, але як вынік іншага), а нешта больш істотнае, больш вызначальнае і агульназначнае — само светааруменне мастака, яго канцэпцыя рэчаіснасці і чалавека: «Чалавек — гэта цэлы свет».

На прыкладзе творчасці такіх розных пісьменнікаў, як В. Быкаў і І. Пташнікаў, С. Андрэюк пераканаўчак раскрывае сэнс паняцця «традыцыя Чорнага». У В. Быкава чорнаўскі аналітызм і чорнаўская філасофічнасць узяты як аснова і сутнасць усяго. Філасофічнасць Чорнага абаяралася на шырокае сацыяльнае і гістарычнае даследаванне лёсу чалавека і лёсу народа, вынікала з гэтага; у Быкава «матэрыял» для агульназначных вывадаў, філасофскіх абагульненняў дае сам чалавек, пастаўлены ў такія ўмовы, калі ён выяўляе сваю існасць да канца і тым самым выяўляе духоўную субстанцыю чалавека наогул.

Па-іншаму, у іншым мастацкім аспекце традыцыі Чорнага выявіліся і таксама далі сапраўды наватарскія мастацкія вынікі ў творчасці І. Пташнікава, якога збліжае з Чорным агульнасць мастацкага прынцыпу адносін да жыцця («Чалавек — гэта цэлы свет»). Як і ў вялікага папярэдніка, у Пташнікава героямі твораў заўсёды выступаюць яго землякі, людзі, якіх ён добра ведае. У творах Пташнікава — вышэй за ўсё жмыццё, аб'ектыўная рэчаіснасць, рэчаіснасць «ягонага», у якой усё да драбніцы яму знаёма, ім асабіста адчувае і ўведанае, ім перажывае і перадуманае. Гэта — «мікрасвет», у якім жывуць пташнікаўскія героі, і па законах мастацтва ён з'яўляецца аналогам свету вялікага.

Працяг чорнаўскай традыцыі бачыцца ў творчасці Лобана, Сачанкі, Чыгрынава, Адамовіча; спосабы сінтэзу чорнаўскай і коласаўскай традыцыі маем мы ў творчасці Мележа. Творчасць лепшых майстроў нашай сённяшняй прозы ярка сведчыць аб тым, — заклучае С. Андрэюк, — што літаратура сапраўдная, літаратура наватарская заўсёды глыбіннымі каранямі ў народнай, нацыянальнай глебе — і рэальнай, і літаратурнай.

Праблемы развіцця сучаснай беларускай літаратуры ў розных аспектах закраналі многія іншыя ўдзельнікі канферэнцыі. «К. Чорны і сучасная навілістыка» (выкладчык Брэсцкага педінстытута В. Лебедзеў), «Платон Галазач і сучасная нарысна аповесць пра вёску» (М. Калянковіч, выкладчык таго ж інстытута), «Народ і рэвалюцыя ў творах А. Чарнышэвіча» (А. Шыловіч, выкладчык БДУ імя У. І. Леніна) — гэтыя і іншыя тэмы, вынесеныя на абмеркаванне ўдзельнікаў канферэнцыі, сведчаць пра актуальнасць праблемы традыцыі і наватарства ў беларускай літаратуры, пра належную ўвагу да яе ў асяроддзі маладых даследчыкаў, якія працуюць у розных ВНУ рэспублікі.

Як паказалі выступленні на секцыі, у полі зроку даследчыкаў літаратуры ў Гомельскім і Гродзенскім універсітэтах, у Магілёўскім, Мазырскім, Брэсцкім педінстытутах, і іншых ВНУ, якія былі прадстаўлены на секцыі, знаходзяцца і іншыя важныя праблемы яе развіцця. Так, кандыдат філалагічных

наук І. Ключановіч (Мінск, БДУ) зрабіла ўдалы супастаўляльны аналіз твораў І. Мележа, І. Андрэя, Р. Сірге і І. Авіжуса ў плане станаўлення вобраза камуніста ў шматнацыянальнай савецкай літаратуры. Кандыдат філалагічных наук Л. Прашковіч (Мазыр) гаварыла аб тэндэнцыях развіцця беларускай гістарычнай прозы на сучасным этапе. Выкладчык гэтага ж педінстытута, кандыдат філалагічных наук Т. Нудзіна на матэрыяле апавесцей І. Пташнікава разгледзела асаблівасці раскрыцця тэмы Вялікай Айчыннай вайны беларускімі пісьменнікамі. Кандыдат філалагічных наук М. Лупфераў (Гомельскі універсітэт) пастаў і тэарэтычную праблему «Драматызацыя канфлікту ў літаратурных жанрах». Яго калега В. Смыкоўская даследчына разважала аб перспектывах развіцця сучаснага ваеннага рамана. Ідэйны змест і стыль твораў І. Навуменкі знайшлі глыбокую трактоўку ў выступленні Л. Карніловіч (Мінск, БДУ). Новы паварот у разглядзе рамана І. Мележа «Завей, снежань» выявіла выкладчыца Гродзенскага універсітэта А. Халаянкова...

Асобна хацелася прыгадаць выступленні І. Вінаградавай (Магілёў, педінстытут) — «Дапытання аб асаблівасцях беларускай публіцыстычнай прозы для дзяцей», Р. Літвінава (ГДУ) — «Сучасная беларуская апавесць для дзяцей» і М. Яфімавай (Мінск, БДУ) — «Вялікая Айчынная вайна ў беларускай дзіцячай прозе» — даследчыкаў дзіцячай літаратуры, якіх, на жаль, у нас пакуль што малавата. Пытанні, якія яны закранулі, безумоўна, заслугоўваюць увагі, хоць іх выступленні, як падалося, не выявілі да вузлавых праблем развіцця сучаснай літаратуры для дзяцей і юнацтва.

«НТР і праблемы сучаснай савецкай прозы» — вось, відаць, адна з іх, якая датычыць і дзіцячай літаратуры. Некаторыя аспекты гэтай актуальнай праблемы закранула ў сваім дакладзе кандыдат філалагічных наук Н. Рамашка (Мінск, БДУ). У прыватнасці, яна падкрэсліла велізарную ролю літаратуры і мастацтва ў эпоху НТР у справе ідэйна-палітычнага і маральна-этычнага выхавання людзей. Прычым, і магчымасці літаратуры, заўважае яна, значна ўзраслі: савецкая літаратура, у тым ліку і беларуская, сёння перажывае працэс бурнага развіцця — з'явіліся новыя значныя пісьменнікі, абнаўляецца тэматыка, узнікаюць новыя праблемы, узбагачаюцца стыль, жанры і г. д.

Кіраўнік сектара прозы, доктар філалагічных наук П. Дзюбайла даў агляд набыткаў прозы ў галоўным жанры — жанры рамана за апошні час, грунтоўчыся пры гэтым на сучаснай тэорыі, адштурхоўваючыся ад лепшых узораў рамана ў савецкай і замежнай прозе.

Раман П. Місько «Мора Герадота», па яго словах, моцны сваёй праўдзіваасцю, вострым драматызмам у паказе партызанскай барацьбы. Ён па сутнасці нагадвае драму ў форме рамана... Драматызм яго вынікае з самой задумкі — паказаць людзей у жорсткіх абставінах вайны, людзей, якія, аднак, не скураюцца, а вядуць гераічную барацьбу не на жыццё, а на смерць з заклятым ворагам.

Прамоўца не пагадзіўся з высокай ацэнкай, дадзенай у друку раману А. Савіцкага «Верай і праўдай» — ён лічыць, што твор у многім не ўдаўся пісьменніку і галоўным чынам па той прычыне, што не адчуваецца ў ім пазіцыі аўтара, чалавека 70-х гадоў, яго погляду на падзеі 1941 года, не выяўля-

(Працяг на стар. 12).

ПРАГА НОВЫХ ВЫШЫНЬ

З пасяджэнняў секцыі прозы

Без перабольшання можна сказаць, што галоўная падзея — па-за пленарным пасяджэннем — рэспубліканскай навукова-тэарэтычнай канферэнцыі адбылася на секцыі прозы, якая працавала на працягу двух дзён пад кіраўніцтвам доктара філалагічных наук П. Дзюбайлы, — і па накірунку работы, і па аб'ёму яе і, трэба думаць, па выніках, у сэнсе даследавання калектыўнымі намаганнямі тэндэнцый, характару, асаблівасцей літаратурнага працэсу і, што не менш важна, кансалідацыі навукова-даследчыцкіх і літаратурна-крытычных сіл рэспублікі.

Даклады, калі ўзяць асноўныя з іх не ў храналагічнай паслядоўнасці, не ў парадку

«чаргі» выступленняў, а па тэмах, выстройваюцца ў той праблема-канцэптуальны стрыжань, які вызначыў узровень і характар дыскусіі: Ю. Пшыркоў — «Паказ сляянства ў творчасці Якуба Коласа, Антона Тамсаарэ, Андрэя Упіта»; М. Тычына — «Паглыбленне прынцыпу гістарызму ў сучаснай беларускай прозе»; С. Андрэюк — «Традыцыі і наватарства ў сучаснай беларускай прозе»; П. Дзюбайла — «Беларускі раман. Дзень сённяшня».

Гісторыка-літаратурны аналіз «Новай зямлі» Я. Коласа, дадзены Ю. Пшырковым у шырокім кантэксце, у тыпалагічным супастаўленні з найбольш значнымі з'явамі ў латышскай і

(Працяг. Пачатак на стар. 11).

юцца яго адносіны да герояў. Іначай ацэньвае П. Дзюбайла раман В. Хомчанкі «Вяртанне ў агонь»: «Па сутнасці, раман пра сучаснасць стаў творам пра Вялікую Айчынную вайну, пра вайну на моры, на Поўначы, творам, які пашырае ідэйна-тэматычныя далёгляды сучаснай беларускай раманістыкі». Ён лічыць, што тут узятая важная актуальная праблема—проблема адказнасці нашых сучаснікаў перад памяццю загінуўшых. І ў гэтым — перадумова поспеху.

Далей прамоўца спыняецца на раманах «Сорак трэці» І. Навуменкі, аналізуючы яго ў кантэксце трылогіі пісьменніка і — шырэй — ваеннай прозы; «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві» І. Чыгрынава, — твораў, якія сталі шырока папулярнымі і высока ацэнены крытыкай.

Прыкметнай з'явай у нашай раманістыцы апошняга часу, на думку прамоўцы, сталі раманы на «заходнебеларускую» тэму — «Падвышанае неба»

В. Каваленкі і «Чужая бацькаўшчына» В. Адамчыка. У творы В. Каваленкі пультэу грамадская, філасофская думка, па-сучаснаму важная і завостраная. Гэта раман, у значнай ступені інтэлектуальна-філасофскі ў адрозненне ад рамана В. Адамчыка—твора аб'ектыўна-пазнавальнага характару. Праўда, гаворыць П. Дзюбайла, твор Адамчыка напісаны сталай рукою майстра, больш пластычны і моцны ў сваёй канкрэтна-бытавой фактуры, ва ўзнаўленні побыту, рэчывасці свету. Раман жа Каваленкі больш публіцыстычны, месцамі нават апісальны... І ўсё ж рамана ідэя праведзена паслядоўна, канцэпцыя жыцця выяўлена даволі выразна і глыбока.

Нарэшце, падрабязна гаворыць даследчык пра найбольш значны твор беларускай прозы нашага часу—апошні раман І. Мележа «Завеі, снежань», у прыватнасці, зазначае, што паварот сучаснай прозы да глыбокага сацыяльна-філасофскага асэнсавання сучаснасці і гісторыі, да значных мастацкіх абгульненняў, імкненне паяднаць

аб'ектывізаваны паказ падзей і з'яў, характараў і тыпаў людзей са значнай канцэптуальнай думкай, імкненне абумовіць і вытлумачыць адно аднаму—усё гэта ў вышэйшай ступені характэрна для раманаў І. Мележа, і трэці, незавяршаны раман «Палескай хронікі» — «Завеі, снежань» — яскрава сведчыць пра гэта.

— Сёння савецкі раман павоюваў, больш глыбока і дыялектычна, у канкрэтна-гістарычным напавенні раскрывае ўзаемаадносіны асобы і грамадства, чалавека і калектыву, чалавека і масы, — гаворыць у заключэнне П. Дзюбайла. — Розныя гістарычныя перыяды, розныя этапы ў жыцці народа працягваюцца адзін на другі, выяўляюцца адзін другім. Гэта дазваляе глыбей асэнсаванне вялікіх вопытаў народнага жыцця і выявіць яго праз канкрэтныя індывідуалізаваныя характары.

Так, сапраўды, відаць, прыйшла пара «чалавечага фактара», пара сінтэзу, пара мастацкіх абагульненняў на аснове глыбокага спасціжэння галоўных жыццёвых заканамернасцей.

І СЁННЯШНІ СТАН, І КРЫХУ ТЭОРЫ

З пасяджэння секцыі паэзіі

На фоне панарамы сённяшняй беларускай савецкай літаратуры відавочны дасягненні і набыткі паэзіі. Аб гэтым асабліва яскрава сведчаць вынікі яе развіцця за апошнія гады. Набыткамі чытача сталі такія высокамастацкія, ідэйна значныя, сацыяльна напоўненыя кнігі, як «Нарачанскія сосны» М. Танка, за якую паэту прысвоена Ленінская прэмія, «Рум» Р. Барадуліна і «Веча славянскіх балад» Я. Сіпакова — аўтары іх адзначаны Дзяржаўнымі прэміямі БССР, а таксама творы многіх іншых паэтаў, прадстаўнікоў розных творчых пакаленняў.

Усё гэта — сведчанне таго, што беларускай паэзіі пад сілу вырашаць самыя значныя задачы дня. І ў справе стварэння мастацкага партрэта нашага сучасніка, і ў паказе гераічнага мінулага, гадоў рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, а таксама подзвігу савецкага народа ў час змагання з фашызмам яна неаслабна паглыбляе свой сацыяльны змест, жанрава ўбагацаецца, творча засвойвае вопыт іншых літаратур, вучыцца ў іх і сама ў той жа час служыць добрай школай для прадстаўнікоў іншых братніх літаратур.

Якая ж яна, сённяшняя беларуская паэзія? У чым адметнасць і асаблівасць яе? Што характэрнае і вызначальнае ў творчасці лепшых прадстаўнікоў паэтычнага цэха? На гэтыя і іншыя пытанні і спрабавалі даць адказ удзельнікі пасяджэнняў секцыі паэзіі.

Шаснаццаць заслуханых дакладаў і паведамленняў, у якіх выявілася шыракая зацікаўленасць прамоўцаў сённяшнім станам нашай паэзіі ў сувязі з надзённымі задачамі дня, імкненне тэрэтычна палажэнні, асаблівасці меркаванні суадносці з жывой практыкай — такія агульныя вынікі работы секцыі. Зрэшты, адносіны да жывой практыкі, да сучаснага літаратурнага працэсу і вызначаюць якасць крытычнай думкі. А гаворка на секцыі сапраўды скіравалася да творчасці прызнаных майстроў, сярод якіх ганаровае месца належыць народнаму паэту Беларусі П. Броўку.

«Развіццё жанравых форм у сучаснай беларускай паэзіі (на прыкладзе лірыкі П. Броўкі) і «Вобраз Леніна ў творчасці П. Броўкі» — два даклады, з якімі выступілі старшы выкладчык Віцебскага педінстытута А. Канапелька і кандыдат філалагічных навук В. Казло-

ва (Мінск, БДУ), вызначаліся імкненнем прамоўцаў спалучыць аналіз канкрэтнай творчай індывідуальнасці з абагульняючымі высновамі. Яны паказалі, што глыбінныя вытокі пранікнёнай броўкаўскай лірыкі, яе грамадзянскі пафас, высокая ідэйнасць, страсная публіцыстычнасць знаходзяць сваё тлумачэнне ў агульных тэндэнцыях развіцця беларускай савецкай паэзіі.

Паэзія — вялікая сіла. Сапраўдная паэзія не толькі раскрывае душу чалавека, выказвае яго жадаці і мары — яна служыць чалавецтву, сацыяльнаму прагрэсу, стаіць на варце міру. Таму не выпадкова, што ў большасці дакладаў і паведамленняў закраліся метадалагічныя і светапоглядныя пытанні, праблемы мастацтва, а ў сувязі з гэтым і такая праблема, што зноў паўстае на парадак дня, як традыцыі і наватарства. П. Броўка і А. Куляшоў, М. Танк і П. Панчанка, А. Пысін і Р. Барадулін, Н. Гілевіч і Г. Бураўкін — творы гэтых і іншых вядучых беларускіх паэтаў служылі яскравым ілюстрацыйным матэрыялам, аб'ектам літаратурнага аналізу, гучалі, ажыўляючы зацікаўленую гаворку.

Вядомае выслоўе ў дачыненні да паэзіі можа гучаць так: усе вершы добрыя, акрамя блых... Але ж, кажучы, і аб гусце не спрачаюцца! А дзе ж крытэрыі сапраўднай таленавітасці, значнасці таго або іншага твора? Яны ж ёсць, павінны быць! І тут, аказваецца, не ўсё проста: узнікае нават палеміка вакол творчасці маладога паэта А. Разанавы і той ацэнкі, што даў ёй у сваім артыкуле «Сцежкі залом і звіх...» у адным з апошніх нумароў «ЛіМа» А. Клышка.

Прамоўцы сыходзяцца на адным: выразнасць грамадзянскай паэзіі аўтара, камуністычная ідэйная перакананасць аўтара павінна спалучацца з дасканаласцю выяўленчых сродкаў, формы, прызрыстасцю і гнуткасцю стылю. Разам з тым, спосабы і сродкі самавыяўлення не ёсць нешта застыглае, яны павінны развівацца і ўдасканальвацца. Таму нельга адмаўляць паэту, таму ж А. Разанаву, даводзіць І. Шпакоўскі, у пошуках, у імкненні знаходзіць новыя формы, ствараць новы стыль, які адпавядаў бы асаблівасцям светаўспрыняцця і мыслення нашых сучаснікаў, для ўвасаблення мастацкай задумкі.

Мастацтва пастаянна абнаўляецца, па-свойму развівае гэтую думку А. Пяткевіч, многае ў ім эстэтычна карэктурова. Наогул, мяркую ён, наўрад ці патрэбна імкнуцца да таго, каб у кожным творы ўсё было загадзя ясным і зразумелым. Не варта забываць, што твор таленавіты, высокамастацкі — заўсёды ў нейкай ступені таямніца, загадка.

Выступленні кандыдатаў філалагічных навук А. Кабаковіч — «Свабодны верш і змястоўнасць паэзіі», В. Яраца — «Асаблівасці развіцця сучаснага беларускага верша», А. Пяткевіча «Развіццё форм мастацкай умоўнасці ў сучаснай беларускай літаратуры», А. Майсейчыка «Рамантычная плынь у сучаснай беларускай паэзіі», В. Стальмахова «Паэтычнае слова Мар'яна Дуксы», аспіранткі БДУ імя У. І. Леніна Л. Тарасюк — «Асаблівасці выкарыстання вобразна-выяўленчай сістэмы фальклору ў сучаснай беларускай паэзіі» і іншыя закралі важныя пытанні стану сённяшняй паэзіі, яе сувязі з жыццём.

Разам з тым, на пасяджэннях ўзнімаліся і праблемы тэрэтычнага плана. І тут накірунак гаворкі задаў доктар філалагічных навук М. Грыныч, які ўзначальваў работу секцыі і выступіў з грунтоўным дакладам «Сучасны стан беларускага вершазнаўства і яго надзённых задач». Ён падрабязна расказаў аб дасягненнях беларускіх крытыкаў і літаратуразнаўцаў, закрануў і нявырашаныя праблемы.

Прамоўцы адзначалі, што беларуская сучасная паэзія развіваецца ў агульным рэчывы ўсёй савецкай паэзіі і імкнецца выкарыстоўваць розныя формы і жанры ў адлюстраванні рэчаіснасці.

Важная ўвага на пасяджэннях была нададзена і праблемам мастацкага перакладу. У творчую лабараторыю А. Куляшова-перакладчыка зазірнуў кандыдат філалагічных навук К. Хромчанка. Яго даклад так і называўся «А. Куляшоў — перакладчык украінскай паэзіі».

Былі заслуханы цікавыя выступленні старшага выкладчыка Магілёўскага педінстытута Я. Клімуца — «Творчасць Я. Коласа ў сучасных перакладах на рускую мову (60—70-я гады)», маладошага навуковага супрацоўніка Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы М. Кенькі — «Мастацкі пераклад і жанравае ўзбагачэнне сучаснай беларускай літаратуры»,

кандыдатаў філалагічных навук Ц. Ліякумовіча — «Па законах братэрства (М. Ціханаў і беларуская паэзія)», Г. Сіненкі — «Да пытання аб беларускай балгарыстыцы».

Адзначаючы бясспрэчны поспехі беларускай школы мастацкага перакладу, называючы імёны яе найбольш таленавітых прадстаўнікоў, прамоўцы разам

з тым засяродзілі ўвагу на неабходнасці актывізацыі пісьменніцкіх сіл у такой важнай галіне творчасці, якой з'яўляецца пераклад, гаварылі аб падрыхтоўцы вопытных, кваліфікаваных кадраў, патрэба ў якіх асабліва ўзрастае ў апошні час, калі пашырыліся, узбагаціліся ўзаемасувязі беларускага народа з народамі краіны і свету.

УСХВАЛЯВАНАСЦЬ І ЗАЦІКАЎЛЕНАСЦЬ

З пасяджэнняў секцыі драматургіі, тэорыі, літаратурнай крытыкі, публіцыстыкі і метадыкі выкладання літаратуры і мовы ў школе і ВНУ

Проза, паэзія, драматургія, публіцыстыка, у пэўнай ступені літаратурная крытыка і тэорыя літаратуры — гэта ўсё тое, што вывучаюць сённяшнія школьнікі, а яшчэ ў большым аб'ёме — студэнты філалагічных факультэтаў і універсітэтаў рэспублікі. Таму, думаецца, апраўдана, што секцыя драматургіі і метадыкі выкладання літаратуры збіраліся на сумесняе пасяджэнні. Ішла ўсхваляваная, зацікаўленая гаворка аб сучасным літаратурным працэсе, выказваліся практычныя парады і меркаванні, як зрабіць, каб школьнікі, студэнты глыбей і паўней спасцігалі яго заканамернасці. Выкладчыкі ВНУ, настаўнікі, вучоныя, у тым ліку з Навукова-даследчага інстытута педагогікі Міністэрства асветы БССР і прадстаўнікі самога міністэрства, выдавецтва «Народная асвета» знайшлі тут агульную мову. І тады, калі звярталіся непасрэдна да канкрэтных твораў, і тады, калі дэталілі сакрэты педагогікі.

Кіравалі работай секцыі дактары філалагічных навук А. Лойка і А. Семяновіч.

А. Семяновіч выступіў таксама з дакладам «Тэма рэвалюцыі ў драматургіі Коласа і Чорнага», у якім усебакова разгледзеў драматургічную творчасць класікаў беларускай літаратуры, указаў на той вялікі ўплыў, які зрабілі яны на далейшае развіццё гэтага жанру. Даследчык у многім павоюваў глянюў на драматургію даваеннага часу, паспрабаваў вызначыць яе вартасці з вышэй сённяшняга дня. Глыбокае пранікненне ў сутнасць таго ці іншага твора, спроба правесці паралелі паміж пісьменніцкай задумай і рэжысёрскай трактовкай, акцёрскім увасабленнем вобразаў герояў — усім гэтым даклад А. Семяновіча быў карысны для настаўнікаў, выкладчыкаў, паколькі з ім пашыраліся межы традыцыйнага разумення драматургіі нашых вядомых пісьменнікаў, рабілася спроба пераацэніць тое, што, на жаль, да апошняга часу заставалася па-за ўвагай у іх драматургічнай спадчыне.

Даследчык робіць правільную выснову, што знаёмства з драматургічнымі творамі Коласа і Чорнага на тэму рэвалюцыі дае падставу сьвярджаць, што бессмыротныя ідэі Вялікага Кастрычніка патхнілі выдатных мастакоў слова на стварэнне п'ес высокага грамадзянскага гучання і камуністычнай ідэйнасці, п'ес, на якіх выходзіла тое пакаленне савецкіх людзей, якому было суджана са зброяй у руках адстойваць сваю сацыялістычную Радзіму, заваёвы Кастрычніка ў смротных бітвах з фашызмам у час Вялікай Айчынай вайны.

Пра маральна-этычныя праблемы ў сучаснай беларускай камедыяграфіі гаварыла ў сваім выступленні аспірантка Мінскага педінстытута Л. Зарэмба. Гаворку яна вяла на прыкладзе творчасці народнага

пісьменніка Беларусі А. Макаёнка. Яе выступленне, а таксама даклад кандыдата філалагічных навук Я. Усікава «Актуальныя праблемы сучаснасці і іх мастацкая рэалізацыя ў драматургіі А. Макаёнка» — цікавая спроба разгледзець творчасць аднаго з буйнейшых сучасных савецкіх драматургаў у дыялектычным разрэзе, прасачыць, наколькі з твора ў твор узрасла мастацтва пісьменніка, паглыблялася яго пранікненне ў сутнасць жыццёвых працэсаў.

Да канкрэтных твораў беларускіх пісьменнікаў звярталіся таксама і выкладчыкі літаратуры і мовы сярэдніх школ. У сваіх выступленнях яны ўзнімалі тыя пытанні і праблемы, з якімі часта сустракаюцца ў паўсядзёнай практыцы. Так, настаўніца І. Ткачова з Гадзілёўскай сярэдняй школы Быхаўскага раёна зрабіла паведамленне «Фарміраванне камуністычнага светапогляду вучняў сродкамі мастацкай літаратуры». Гэтыя ж праблемы закрануў і С. Дрозд з СШ № 19 г. Гродна — «Патрыятычнасць і інтэрнацыянальнае выхаванне на ўроках беларускай літаратуры».

Былі таксама выступленні аб некаторых тыповых значальных катэгорыях савецкай літаратуразнаўства, вывучэнне мовы мастацкай літаратуры ў сярэдняй агульнаадукацыйнай школе, пра ўзаемадзеянне рэгіянальнага і агульнанароднага ў літаратурна-мастацкім стылі сучаснай беларускай мовы і іншыя.

Аспірантка Мінскага педінстытута І. Слесарава, у прыватнасці, расказала пра выхаванне савецкага патрыятызму ў старшакласнікаў у працэсе вывучэння лірыкі П. Панчанкі ў дзесятым класе. Разважанні свае яна падмацоўвала канкрэтнымі прыкладамі з творчасці народнага паэта, прывяла некаторыя метадычныя распрацоўкі. Пра асаблівасці вывучэння эпічных (празаічных) твораў у сярэдніх і старэйшых класах сярэдняй школы гаварыў старшы навуковы супрацоўнік Навукова-даследчага інстытута педагогікі Міністэрства асветы БССР Г. Шупеняка. Асістэнт Магілёўскага педінстытута М. Бузук разгледзеў моўныя асаблівасці твораў Васіля Быкава.

Былі таксама і іншыя цікавыя даклады, паведамленні, выступленні як навукоўцаў, так і настаўнікаў сярэдніх школ. Адбывалася зацікаўленае размова, як зрабіць усё дэля таго, каб вучні, студэнты па-сапраўднаму, глыбока пранікалі ў змест мастацкіх твораў, вучыліся спасцігаць сутнасць задумкі пісьменніка, увесь літаратурны працэс. Думка была адзіная: толькі агульнымі намаганнямі школы, ВНУ, адпаведных міністэрстваў і ведамстваў, саміх пісьменнікаў мы можам дабіцца таго, каб любоў да літаратуры стала для кожнага важнай састаўной часткай эстэтычнага выхавання.

ВЕРНАСЦЬ ГАЛОЎНАЙ ТЭМЕ

Адкрыў свой трыццаць пяты сезон Брэсцкі абласны драматычны тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі. Аб ім расказвае галоўны рэжысёр тэатра, народны артыст БССР Георгій Волкаў.

— Свой трыццаць пяты сезон, — гаворыць ён, — мы пачалі з гастрольнай паездкі па раёнах вобласці. У сярэдзіне верасня тры творчыя брыгады наведалі працаўнікоў сельскай гаспадаркі Івацэвіцкага, Столінскага, Лунінецкага і Ганцавіцкага раёнаў, дзе было сыграны 39 спектакляў, якія паглядзела звыш 11 тысяч глядачоў. Пасля былі дзесяцідзённыя гастролі ў Пінску, абслугоўванне суседніх з ім раёнаў, удзел у Першым рэспубліканскім Тыдні «Майстры мастацтва — працаўнікам вёскі». Трэба сказаць, азнаямленне хлебарабаў са сцэнічнымі творамі, дапамога сельскай мастацкай самадзейнасці з кожным годам займае ўсё большае месца ў дзейнасці нашага тэатра, асабліва пасля ліпенскага (1978 г.) Пленума ЦК КПСС, рашэнні якога знайшлі гарачы водгук у камуністаў, усяго калектыву тэатра.

Ужо адбылася прэм'ера сатырычнай камедыі «Ашуканец мімавалі», якую для нашага тэатра напісаў М. Матукоўскі па раманах вядомага фінскага пісьменніка М. Ларні «Чацвёрты пазванок». Пастаноўку яе ажыццявіла Т. Белічэнка (аўтар сцэнаграфіі — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі ССРС, заслужаны дзеяч мастацтваў Казахскай ССР В. Галубовіч). Цяпер калектыву жыве падрыхтоўкаю да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі. Да гэтай змяняльнай даты я стаўлю новы спектакль аб герайчных абаронцах цытадэлі над Бугам. У сакавіку споўнілася чвэрць стагоддзя з дня нараджэння спектакля «Брэсцкая крэпасць», які прайшоў на нашай сцэне каля 900 разоў. Мы лічым, што сцэнічны твор аб гэтым падзвігу саваецкага воіна заўсёды павінен быць у нашым рэпертуары. Гэтую думку падзяляе і наш пастаянны аўтар Кастусь Губарэвіч. Ён стварыў новую п'есу аб неўміручым гарнізоне, сумесна з тэатрам шукае найбольш пераканаўчыя сродкі выяўлення герояў. Над стварэннем вобразаў абаронцаў працуюць А. Логінаў, К. Перапяліца, Г. Токараў, Р. Белацаркоўскі, А. Гаманюк, І. Мацкевіч, У. Пестуноў, А. Фядотаў і іншыя. Цікавае афармленне стварыў мастак Ю. Тур. Гэты спектакль мы плануем паказаць глядачам у час юбілейнай Дзекады беларускай драматургіі. У ёй будуць пазначаны таксама творы А. Макаёнка, М. Матукоўскага, І. Шамякіна, якія расказваюць аб жыцці нашага народа, аб яго сённяшніх праблемах.

На наш погляд, сёлетні сезон абячае быць цікавым для глядача. Падставаю для такога меркавання з'яўляецца рэпертуар тэатра, у які ўвайшлі класічныя і сучасныя п'есы. Заслужаны артыст БССР С. Еўдашэнка рыхтуецца да пастаноўкі «Варвараў» М. Горкага, а рэжысёр Т. Белічэнка будзе ставіць «Жаніцьбу Фігара» Бамаршэ.

Тэатр застаецца верным сваёй галоўнай тэме ў адлюстраванні жыцця сучаснай моладзі. У нашых планах новая п'еса М. Мірашнічэнка «Імгненне над безданню» — аб грамадзянскім станавленні маладых воінаў-пагранічнікаў і п'еса М. Саенка «Спытай сябе...», напісаная спецыяльна для нашага тэатра і прысвечаная падзвігу беларускага камсамольца Мішы Мароза. Лагічны працяг нашай галоўнай тэмы і п'еса «Вольная тэма» грузінскага драматурга А. Чкаідзе, над якой ідзе праца, і новы твор І. Друцэ «У імя зямлі і сонца».

У новым сезоне тэатр працягне работу па эстэтычнаму выхаванню маладых глядачоў. Пачаліся заняткі на тэатральным факкультэце гарадскога ўніверсітэта культуры, які створаны пры Брэсцкім педагогічным інстытуце імя А. Пушкіна. З лекцыямі выступаюць вядучыя майстры тэатра, і заканамерна, што сёлета галоўнае месца ў вучэбнай праграме занялі пытанні беларускага тэатра і драматургіі. Слухачы пазнаёмяцца з лепшымі спектаклямі нашага тэатра, сустрэнуцца з артыстамі. Мы спадзяёмся, што гэтыя сустрэчы будуць узаемна цікавымі.

Рыгор БАКІЕВІЧ.

ДАРЫ «ЗАЛАТОГА ДЭЛЬФІНА»

Раз у тры гады ў сонечнай Варне адбываецца Міжнародны фестываль балгарскай ляльчнай п'есы «Залаты дэльфін». Сёлета ўпершыню ўдзельнічаў у ім Дзяржаўны тэатр лялек БССР. Спектакль «Арэшак», пастаўлены Вікторыяй Казловай па матывах казкі балгарскай пісьменніцы Радкі Александровай, атрымаў бронзавы медаль. Заслужаны артыст БССР Уладзіслаў Уласаў і артыст Уладзімір Грамовіч, чыі майстэрства было высока ацэнена журы, узнагароджаны дыпламамі і падарункамі. Мы папрасілі рэжысёра В. Казлова падзяліцца з чытацкамі «ЛІМА» ўражаннямі аб фестывалі.

— Нам цяпер здаецца дзіўным, што фестываль працягваўся ўсяго восем дзён — па колькасці ўражанняў гэты адрэзак часу застаўся ў памяці як доўгі, нялёгка, але шчаслівы кавалак жыцця.

У Варну з'ехаліся артысты ўсіх балгарскіх ляльчых тэатраў, а таксама калектывы з Польшчы, Чэхаславакіі, Югаславіі, Румыніі, Аўстрыі, Італіі, ГДР. Спектаклі ішлі адразу ў трох варненскіх тэатрах.

Мы паказвалі «Арэшак» двойчы: днём — для дзіцячай аўдыторыі, вечарам — для да-

рослых. Зразумела, першае пытанне, якое хвалюе ў зарубежнай паездцы, — моўны бар'ер. На шчасце, у братняй Балгарыі гэтая праблема не ўзнікла. Нават дзеці дакладна рэагавалі на кожную рэпліку, а пасля спектакля не толькі наладзілі авацыі, скандзіруючы «Орехчето, Орехчето», але і рваліся за сцэну пазнаёміцца з мужным Арэшкам і паціснуць яму руку.

На фестывалі мы пазнаёміліся з аўтарам казкі Радкай Александровай. Яна гарача дзякавала калектыву за беражлівае адносіны да духу і думак яе твора і абяцала вясной прыехаць да нас у гасці з новай п'есай, якую яна напіша спецыяльна для мінскага ляльчнага тэатра.

Незабыўнае ўражанне пакінулі работы Варненскага тэатра лялек, дзе працуюць сусветна вядомыя рэжысёр Злаці Злацеў і мастак Іван Цонеў (гэта іх спектакль «Найшчаслівы чалавек» атрымаў галоўны прыз «Залаты дэльфін»). Мы шчыра апладзіравалі майстэрству, спрыту, дасціпнасці ар-

тыстаў Беластока, Любліна, Плоўдзіва, Бургаса...

Але многае наводзіла і на роздум. Нас здзівіла драбнатэм'е большасці спектакляў, імкненне зрабіць ляльчыны тэатр забавай для малых і дарослых, а не магутным выхавальным сродкам. Зразумела, дзеці бурна рэагуюць, калі героі спектакля выбіраюць проста з залы, без падрыхтоўкі і папярэджання, і яны ўдзельнічаюць у дзеянні разам з акцёрамі. На мой погляд, гэта магло б быць добрай гульнёй у дзіцячым садзе, але не павінна становіцца напрамкам прафесійнага тэатра.

Большасць тэатраў працавала пад фанарамы. З аднаго боку, такі прыём вельмі зручны, бо ён дазваляе акцёрам усю ўвагу сканцэнтравана на лялькаваджэнні, і, закансерваваўшы спектакль у яго найвышэйшым пункце, гарантуе яго стабільнасць. А з другога боку... Фанары аберагае спектакль ад «расхлябанасці», аднак не дае магчымасці і расці! Словам, пытанне не такое простае.

Але ж для таго і збіраемся мы на фестывалі, каб падумаць, падзяліцца вопытам, паспрачацца.

Былі на фестывалі абаронцы класічных формаў ляльчнага тэатра: толькі лялькі, шырмы і ніякіх «жывых планаў»! А былі і страсныя паборнікі пошукаў, неабмежаванай фантазіі, сінтэзу розных жанраў тэатральнага мастацтва. Ну, мне думаецца, што ніякімі дыскусіямі пошук не спыніць. А галоўным усё ж застаецца — пра што мы будзем гаварыць глядачам. Ідэі сумленнасці, шчырасці, самаахвярнасці, служэння даbru і непрымірмасці да зла заўсёды застануць крытэрыем для выбару п'ес у рэпертуар нашага тэатра.

С. КЛІМКОВІЧ.

Наперадзе — новыя прэм'еры. Новыя пошукі і новыя здзяйсненні. Рэжысёр Вікторыя Казлова і драматург Пятрусь Макаль разглядаюць эскізы сцэнаграфіі мастака Л. Герлаван да будучага спектакля па п'есе А. Вольскага і П. Макаля «Маша — крапіўніца».

Фота А. ВАЙНШТЭЙНА.

«КАНЦЭРТНЫ СЕЗОН КРУГЛЫ ГОД»

Цымбаліста, лаўрэата ўсесаюзнага і міжнароднага конкурсаў Ё. Кікала Шмельніка я ведаю даўно. Даводзілася працаваць разам у аркестрах, чуць яго сольныя выступленні, асобныя канцэрты. І мяне заўсёды здзіўляла яго прага да музыкі і няўрымслівае жаданне знаёміцца з лепшымі здабыткамі як мага больш самых розных слухачоў. Удалымі былі выступленні цымбаліста ў Балгарыі, Бельгіі, Венгрыі, Польшчы, Маскве, Ленінградзе, Сібіры, на Алтаі, ды, зрэшты, ва ўсіх рэспубліках Саветаў Саюза. Але найбольш цікавай і нарыснай можна лічыць яго канцэртную дзейнасць у сельскіх мясцовасцях нашай рэспублікі. Амаль кожным месцам у год ён ездзіць па самых аддаленых кутках Беларусі, выступаючы ў раўняных цэнтрах, саўгасных, калгасных клубах, у сель-

скіх школах. Многія сельскія клубы пакуль яшчэ не прыстасаваны для такіх канцэртаў, у некаторых няма фартэпіяна і шмат чаго іншага. Звычайна ў такіх умовах канцэртныя брыгады Беларускай філармоніі выступаюць у суправаджэнні баяніста, аднак з такім акампаняваннем паказаць складаныя творы сусветнай музычнай класікі і сучасных кампазітараў проста немагчыма. І М. Шмельнін першы, і пакуль адзіны ў рэспубліцы, знайшоў выйсць з гэтага становішча: ён запісаў на плёнку акампаняванні сваіх канцэртных праграм і выступае пад уласны магнітафон. А справа гэта нялёгкае, бо іграць так надзвычай складана: трэба валодаць «жалежным» рытмам і нейкім асаблівым пачуццём, каб ні разу не заспяшацца або не запавольваць тэмп. Затое і магчымасці адкрываюцца вы-

датныя: на непрыстасаванай сельскай сцэне можна выступаць не толькі пад акампаняванне фартэпіяна, але і розных аркестраў. У рэпертуары саліста больш за пяцьсот самых разнастайных твораў — ад надзвычай складаных да музычных мініяцюраў, для выканання большасці з якіх патрабуюцца не толькі выдатны густ, але і бліскучая тэхніка.

Таму ў канцэрце М. Шмельніка па тэлебачанні я чкаў пачуць нешта новае, цікавае, віртуознае, а можа, і незвычайнае. І мае спадзяванні спраўдзіліся. Канцэрт яго з цыкла «Канцэртны сезон круглы год» быў цікавы і змястоўны ў першую чаргу тым, што цалкам склаўся з твораў класічнай музыкі. Саліст з сапраўдным натхненнем выканаў «Вальс» Шапэна, «Менуэт» Бакерыні, «Асеннюю песню» з цык-

ла «Поры года» Чайкоўскага, «Музычны момант» Шуберта. Выдатна прагучалі і творы ў пералажэнні і апрацоўцы для цымбалаў М. Шмельніка: вальс «Пакуты наханя» Крэйслера, «Паэма» Фібіха і старадаўні рускі раманс «Я вас сустрэў». Удала закончыўся канцэрт выкананнем двух п'ес «Галоп» і «Вальс-жарт» з сюіты «Танцы лялек» класіка саваецкай музыкі Д. Шастаковіча.

У канцэрце не прагучала ніводнай віртуознай п'есы, якія так любяць усе цымбалісты, бо беларускія цымбалы даюць магчымасць «бліснуць» высокай тэхнічнай выканання. Таму канцэрт спачатку падаўся крыху аднастайным — большасць твораў гучала ў мінорным ладзе. Але чым далей я слухаў, тым болей падабалася праграма. І «вінаваты» ў гэтым былі своеасаблівыя цеплыня і шчырасць саліста, іграюча яскрава сведчыла, што ўсе творы, якія ён выконвае, яму вельмі падабаюцца, музыка іх літаральна захапляе артыста, і ён музыцыруе з асалядай.

Для таго, каб стаў зразумелы выбар такой праграмы, неабходна адназначыць яшчэ адну асаблі-

васць яго выканання. Справа ў тым, што налі тэхнічны складанасці, хуткі тэмп даволі лёгка пераадоўваюцца на цымбалах і могуць уразіць недасведчанага слухача, то значна цяжэй дасягнуць п'явучага «натыленнага» гуку, непарыўнага легата. Тлумачыцца гэта тым, што пры пераходзе з адной струны на другую ўзнікае амаль незаўважная, але ўсё ж такі паўза, і мелодыя распадаецца на асобныя ноты, становіцца «дзіравай». Напэўна, адзіным з беларускіх цымбалістаў, якому удалося пазбегнуць гэтага, быў выдатны выканаўца народнага артыста ССРС І. Жыноўч. Непарыўнасці гуку ён дасягаў, не пераносычы абедзве рукі разам са струны на струну, а працягваючы трэмаляраваць адной рукой па папярэдняй ноте, пакуль другая не пачынае іграць наступную. М. Шмельнін удала пераняў гэты прыём свайго прафесара, і таму яго ігра вылучаецца асабліва напеўнасцю і злітнасцю. Віртуознае выкананне цікавага і змястоўнага канцэрта ўвачавідкі паказала высокія выканаўчыя магчымасці беларускага нацыянальнага ін-

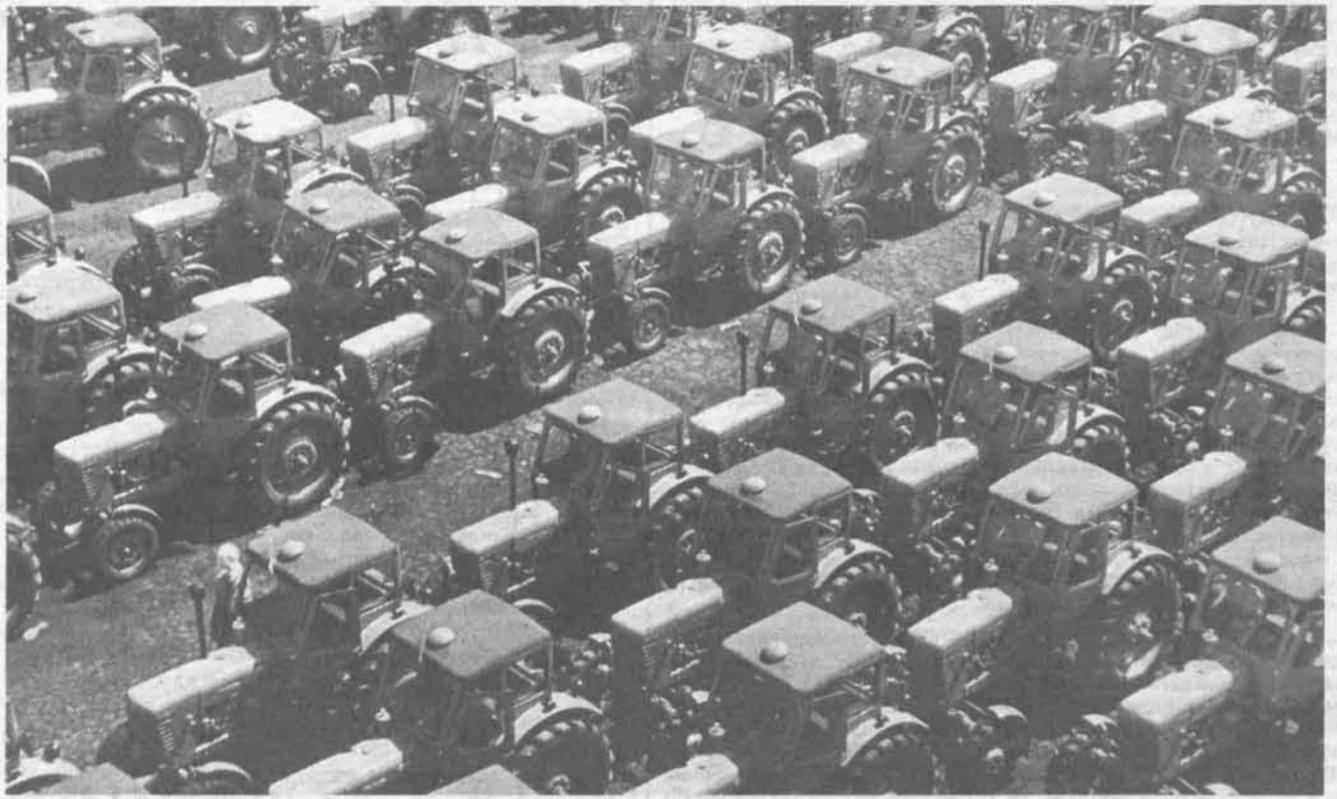
струмента і сапраўды артыстычную ігру на ім.

Адначасова хачелася б убачыць больш плённай работу рэжысёра і апэратара (ці апэратараў). У ёй не было ні выдумкі, ні свежасці. Не ведаю, адной ці дзвюма камерамі працавалі апэратары, але «эрокавы рад» перадачы абмежавалася дзвюма трыма «карцінкамі»: рукі саліста, яго постаць да кален з цымбаламі на іх, дыктар і толькі зрэдку абодва выканаўцы ў «лоўны рост», пры гэтым п'яністна, заслужаная артыстка БССР Т. Міянсарава была настолькі дрэнна асветлена, што разгледзець яе было амаль немагчыма, а між тым яна была паўнапраўнай удзельніцай чудаўернага музычнага дуэта і выступіла з вялікім натхненнем.

Хочацца верыць, што Беларускае тэлебачанне і далей будзе працягваць цыкл перадач «Канцэртны сезон круглы год», аддаючы яму больш увагі і клопатаў. І здолее зрабіць яго больш цікавым, па-мастацку выраз-

Д. ЖУРАУЛЕУ,
заслужаны дзеяч культуры БССР.

«ЧЫР- ВОНЫ ТРАК- ТАР»

Ён выпускаецца ў Мінску, называецца «Беларусь», працуе на палях усіх саюзных рэспублік, атрымаў сусветную вядомасць. Афарбоўка яго выконваецца ў трох варыянтах: ярка-чырвоным, сінім, бэжавым. Аднак за рубяжом некаторыя ўпарта называюць яго «чырвоным». Чырвоным таму, што ён савецкі. «Чырвоныя трактары на сярэднім захадзе» — сенсацыйным загаловам сустрэў амерыканскі часопіс «Тайм» сваіх чытачоў 22 жніўня 1977 года. «Філіял фірмы, які належыць Крамлю» — удакладнялася ў падзагалоўку артыкула. «Фермер-зернявод з Мінесоты, які апрацоўвае зямлю пад сваю пшаніцу «Паўднёвая-40» на трактары, пабудаваным у Савецкім Саюзе? — пытаў часопіс невядома ў каго. І тут жа прыводзіў факт: — На працягу апошніх трох гадоў нью-йоркская фірма «Сатра Корп», якая гандлюе савецкімі таварамі на захадзе ЗША, здолела прадаць амерыканскім фермерам больш за 1000 савецкіх трактароў «Беларусь».

У Нью-Йорку, ля будынка ААН, разважваюцца паўтары сотні рознакаляровых дзяржаўных сцягаў. У сямідзесяці краінах свету з поспехам працуюць трактары «Беларусь». Намеснік генеральнага дырэктара фірмы «Інтэрсервіс» (СФРЮ) М. Радаванаў заявіў: «У югаслаўскай сельскай гаспадарцы асабліва месца занялі трактары «Беларусь» МТЗ-50 і МТЗ-52. Пакупнікі вельмі задаволены гэтымі ўніверсальнымі, даўгавечнымі і высокапрадукцыйнымі машынамі. Нездарма ў нашай краіне працуе больш за 5000 такіх трактароў. Мы надвычай удзячны Мінскаму трактарнаму заводу за тое, што ён выпускае такую цудоўную прадукцыю». Фермер з-пад амерыканскага горада Сіраў'юс Джон Сміт сказаў, што «трактары «Беларусь» надзейныя, нягледзячы на ўсялякія капрызы нашага няўстойлівага надвор'я, і простыя ў абходжанні, як разумныя коні». Гэты фермер не спалохаўся міфічнай «чырвонай пагрозы», якая прыкаціла з далёкай Беларусі на чатырох вядучых колах.

У названым артыкуле часопіса «Тайм» прыводзяцца словы генеральнага ўпраўляючага кампаніі «Беларусь» Машынеры Інкарп» Джона Чамберса: «Мы тут прытрымліваемся тых жа прынцыпаў, што і фірма «Фольксваген». Няхай на нашых трактарах і няма ўсіх званкоў і святлоў, якія ёсць на апошніх амерыканскіх мадэлях, але працуюць яны добра». Дадзеную ацэнку часопіс растлумачвае больш шырока: «Многія мадэлі, прапануемыя фірмай «Беларусь», маюць 4 вядучыя колы, што вельмі зручна пры апрацоўцы палёў з гразкімі балюцістымі глебамі, а на амерыканскіх трактарах — гэта рэдкасць».

І ўсё ж такі (цытуем далей) «каміваяжэры кампаніі «Беларусь» не афішыруюць паходжанне трактароў (хаця сакрэту з гэтага не зробіш: на трактарах ёсць таблічкі, на якіх па-руску напісана назва мадэлі і ўказаны завод-пастаўшчык, а англійскі надпіс гаворыць: «Made in USSR») і часта настаўляюць упартых па-

купнікоў словамі «лепш гандляваць чым страляць». Тым не менш, прызнае Чамберс, некаторыя фермеры проста наадрэз адмаўляюцца купляць «чырвоныя трактары».

«Чырвоныя трактары»... Але чаму ж, паны капіталісты, ніколі не існавала для вас «чырвонай пнянкі», «чырвонага шкіпінару», «чырвонага шчацінця», хаця вырабляліся яны ў «чырвонай Расіі»? 17 ліпеня 1923 года беларуская рэспубліканская газета «Звязда» змясціла маленькую заметку «Знешні гандаль»: «За апошні час экспартным аддзелам Дзяржгандлю Беларусі адпраўлена за граніцу 4 вагоны конскага воласу, 4 вагоны шчацінця, 8 вагонаў запалкавай саломкі, 5 вагонаў шкіпінару і партыя пушніны». Яны не маглі быць «чырвонымі», гэтыя прадметы тагачаснага беларускага экспарту, таму што яны былі сімвалам нашай беднасці. Капіталісты хацелі б вывозіць з Расіі шчацінне і шкіпінар у неабмежаванай колькасці, вечна спляўляць па рэках нашы лясы, з рэк вылоўляць рыбу, спусташаць зямлю і яе нетры, вывозіць у рабства нашых людзей, а непакорлівых расстрэльваць, вешаць, тапіць у мёртвых рэках... Яны, прагныя таўстасумы, спрабавалі так і рабіць з дапамогай сваёй вернай зброі — фашызму.

Двойчы за апошнія шэсцьдзесят гадоў Савецкая Беларусь узнімалася з попелу і руін — пасля першай сусветнай, а затым грамадзянскай войнаў і пасля Вялікай Айчыннай. Са змешаным пачуццём гонару, горычы і болю чытаў я ў той жа «Звяздзе» ад 25 лістапада 1920 года: «Прыступлена да вырабы з кансервавых бляшанак з-пад згушчонага малака чайнікаў, конавак і лямп-капцілак. Кансервавых бляшанак ёсць у Мінску каля 20 тысяч».

Цяпер у Мінску выпускаецца ў год 87 тысяч трактароў «Беларусь», у тым ліку 21 тысяча — на экспарт. Капіталістычныя краіны купляюць звыш дзевяці тысяч трактароў у год, самымі буйнымі імпарцёрамі з'яўляюцца Францыя, Грэцыя, Іспанія...

Лямпы-капцілкі з кансервавых бляшанак асвятлялі беларускія школы, дзе вучыліся тыя, хто цяпер робіць дакладнейшыя станкі, электронна-вылічальныя машыны, радыёпрыборы, славуця семазвалы «БелАЗ»... Лямпы-капцілкі свяцілі і ў бараках будаўнікоў першай беларускай электрастанцыі на Асінаўскіх балотах, яны ледзь капцілі — і акенцы ў цемры мігцелі чырванню.

Чырвонымі былі касынкі ў работніц Аршанскага льнокамбіната, пабудаванага да вайны.

Чырвонымі ад рыдлёвак і тачак былі далоні мужчын, якія ўзводзілі «Гомсельмаш».

Кроў калгаснага старшыні, забітага кулакамі, была чырвонай.

Чырвонымі былі каменні Брэсцкай крэпасці.

Чырвоным было зарыва над Хатынню. Стужкі на партызанскіх шапках былі чырвонымі.

Цэгла на развалінах Мінска была чырвонай.

Густы бор на ўскраіне горада, дзе ў 1946-м рашылі закладваць трактарны завод, быў чырванахвойным. Роўнымі радамі стаялі ў ім палаткі будаўнікоў, і акенцы палатак былі чырвонымі ад лямп-капцілак.

Самы надзейны, самы трывалы, самы немудрагелісты і працаздольны трактар не мог не быць чырвоным, гэта значыць савецкім. Вось кароткая хроніка яго нараджэння.

29 мая 1946 года Савет Міністраў СССР прыняў пастанову аб будаўніцтве Мінскага трактарнага завода. У сталіцы рэспублікі быў створаны спецыяльны трэст «Белтрактарбуд» (у горадзе існаваў тады трэст па разборцы будынкаў і збудаванняў). На ўскраіне Мінска раслі вытворчыя карпусы, на заводах Сталінграда, Чэлябінска, Златаўста, Харкава вучыліся новым прафесіям пасланцы Беларусі.

Лістапад 1948 года. Навукова-тэхнічны савет аўтатрактарнай прамысловасці СССР адобрыў праект колавага трактара «Беларусь».

18 чэрвеня 1949 года ў эксперыментальным цэху сабраны першы ўзор «Беларусі».

14 кастрычніка 1953 года з галоўнага канвеера Мінскага трактарнага завода сышоў першы серыйны трактар «Беларусь» МТЗ-2.

Студзень 1962 года. Ажыццёўлены бесперапынны пераход да серыйнай вытворчасці трактара МТЗ-50.

3 снежня 1970 года трактарам «Беларусь» МТЗ-50 і МТЗ-52 прысвоены дзяржаўны Знак якасці.

5 лістапада 1972 года з галоўнага канвеера сышоў мільённы трактар «Беларусь».

1974 год. Выпушчаны трактар МТЗ-80. Верасень 1978 года: ёсць паўтара мільёна трактароў!

Удасканалваўся трактар, рос яго міжнародны аўтарытэт. У 1958 годзе на сусветнай выстаўцы ў Бруселі «Беларусь» атрымаў тры вышэйшыя ўзнагароды. Залатыя медалі ён заваёўваў на міжнародных кірмашах і выстаўках у 1966, 1968, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976 (двойчы) гадах. Апошнія гады для «чырвонага трактара», як бачым, цалкам залатыя. А што ў яго наперадзе?

У двары эксперыментальнага цэха мне паказалі незвычайнай формы трактар. Ён злёгка нагадваў знаёмыя рысы «Беларусі» — два пярэднія колы маленькія, два заднія большыя, — але больш зграбны, прыгажэйшы, я сказаў бы. Так, ён быў прыгожы, нягледзячы на тое, што ўвесь у гразі. Яго знешняя прыгажосць заключалася ў сучасных лініях, у імкліваасці. А ўнутраная, схаваная яго прыгажосць — у магутнасці рухавіка, які мае 140 конскіх сіл. Гэта быў МТЗ-142, ён толькі што прыбыў з дзяржаўных выпрабаванняў, дзе яго свядома «білі і калацілі», колькі хацелі. Вытрымаў, прыгажун!

Я забраўся ў кабінку — прасторна, усё

пад рукою, усё на відавоку, не страшны шум, пыл, вібрацыя, холад, спякота. Я пакруціў руль і міхволі ўявіў: колькі рук будзе на гэтым рулі ў нашай краіне і яшчэ ў сямідзесяці краінах свету і якім цёплым стане руль ад гэтых рабочых рук. Бадай, няма на свеце больш мірнай прадукцыі, чым трактар, таму што ён вырошчвае хлеб, жыта, якое ад аднаго караня з жыццём, і, напэўна, ёсць асаблівы сэнс у тым, што менавіта наш савецкі трактар арэ палі амаль у палове краін — членаў ААН.

У раскошнай кабінцы МТЗ-142, трактары заўтрашняга дня, мне прыгадалася, як 15 гадоў назад бацька вучыў мяне араць на трактары МТЗ-2. Была халодная восень, мы працавалі на ворыве. На «Беларусі» тады не было кабінкі, у твар дзьмуў халодны вецер, але руль быў цёплы ад бацькоўскіх рук, а мяне проста-такі распірава ад гонару і шчасця: як жа, я трактарыст, за мною тры свежыя баразны ад трохкорпуснага плуга! Я любіў і адчуваў свой трактар, як жывую істоту, я думаў пра яго з пашчотай і, здаецца, разумеў, чаму раніцай бацька ласкава паляваў па капоце і гаварыў: «Ну, здароў, наш конік»... Я разумею цяпер і таго пінскага селяніна, які ў 1941-м не дазволіў адступаючым сапёрам загубіць свой трактар, на якім араў калгаснае поле і які цяпер мог дастаць гітлераўцам. Ён змазаў свой трактар салідолам і паехаў на ім у раку, пакуль вада не сышла над машынай. Трактар застаўся жывы, ён узняў на ногі бедны пасляваенны калгас. Той трактар стаіць цяпер на п'едэстале.

Я сядзеў у цёплай кабінцы МТЗ-142 і думаў: калі б трактар быў проста жалезнай машынай, то хіба выклікаў бы ён такую нянавісць у кулакоў у першыя гады калектывізацыі? Калі б трактар проста араў зямлю, то хіба стралялі б у першых трактарыстаў ворагі Савецкай улады?

Трактар араў зямлю і адначасова рабіў пераварот у свядомасці селяніна, разбураў межы адчужанасці, уласнасці, умацоўваў у селяніна веру ў новае жыццё, душэўна збліжаў яго з рабочым, што вырабляў трактар. У. І. Ленін марыў пра сто тысяч трактароў для Расіі. Цяпер перад мінскім заводам ставіцца задача: даваць у год 120—130 тысяч трактароў. Каб выпускаць столькі, неабходна рэканструкцыя прадпрыемства. Яна пачалася. Будуецца новая цэхі, манціруецца навейшае абсталяванне, удасканалваецца тэхналогія. А ў зборачным цэху бесперапынна рухаецца канвеер.

Тры колеры — ярка-чырвоны, сіні, бэжавы — на галоўным канвееры. Тры хвіліны назад у скрынях, на паліцах, на падстаўках ляжалі разрозненыя «мёртвыя» кавалкі жалеза. І вось — канец канвеера. Трактарыст-абкатчык залазіць у кабінку, націскае кнопку старцёра — успыхнуў у рухавіку агонь, жалеза стала цёплым і жывым. І новы трактар нарадзіўся. Наступны — праз тры хвіліны.

Анатоль КАЗЛОВІЧ.

Я — купалец. З гэтым тэатрам быў звязаны мой жыццёвы і творчы лёс. Калі надыходзіць знамянальная дата ў нашым календары, прыгадваю пачатак, прыгадваю вытокі нашага сцэнічнага мастацтва, у прыватнасці, станаўленне Першага БДТ, які цяпер усе ведаюць як Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Яго адрас: Мінск, вуліца Энгельса, дом 7.

Час і горад, дзе ён нарадзіўся, заслугоўваюць права на ўвагу, і таму, спадзяюся, мае старонкі ўспамінаў могуць мець пэўную цікавасць і пазнавальны сэнс.

Мінск да рэвалюцыі лічыўся губернскім горадам, але ўсё лад яго жыцця быў правінцыяльным, падобны да многіх іншых звычайных гарадоў Расійскай імперыі. Эканамічнае значэнне губернскага цэнтра павысілася, калі была праведзена чыгунка з Масквы ў Брэст. Пачалі расці прамысловасць і гандаль. Адбыліся змены і ў тоне культурынага жыцця: пачалі адкрывацца навукальныя ўстановы, набывала сілу мясцовая інтэлігенцыя, часцей выступаюць тут гастролеры і наладжваюцца сезоны рознымі антрэпрэнэрамі. У цэнтры горада будзеца тэатр. Праўда, гарадская Дума выдзеліла на гэта толькі невялікую суму, большую частку асігнаванняў пакрылі ўзносы гараджан, якія жадалі мець добры будынак для запрашэння вядомых гастролераў. Выступіць ім у неспрыяцельных умовах памяшканнях, накітавалі дваранскага альбо купецкага клубу, было нязручна і невыгодна, а прыватны тэатр купца Саламонава, які быў на Саборнай (цяпер плошча Свабоды), згарэў.

Мінскі епіскап Варлааміі абскардзіў рашэнне гарадской Думы будаваць тэатр насурац сабора, і камітэт па будаўніцтву тэатра вырашыў паставіць будынак на колішнім Аляксандраўскім скверы (дзе ён і цяпер знаходзіцца). Але давялося аб гэтым праціць дазволу обер-пракурора сінода Пабеданосава, бо епіскап і на гэтую прапанову не даваў сваёй згоды... Між іншым, і ў Віцебску ў тую часу духавенства дало згоду на будаўніцтва тэатральнага будынка толькі на ўскраіне горада каля... турмы і дома вар'ятаў. Мінскі гарадскі тэатр адкрыўся ў чэрвені 1890 года (аўтар праекта будынка архітэктар К. Казлоўскі). На яго сцэне пачалі выступаць ансамблі праслаўленых рускіх тэатраў — Малога, Александрынкі, асобныя выдатныя акцёры — В. Далматаў, М. Дальскі, А. Южын. Знамянальны факт — на мінскай сцэне адбыўся дэбют пазней славацкай актрысы Марыі Гаўрылаўны Савінай, імя якой звязана таксама з заснаваннем Усерасійскага тэатральнага аб'яднання. Гэтае аб'яднанне мела свой філіял і ў Мінску. Да саракагоддзя артыстычнай дзейнасці М. Г. Савінай мінчане накіравалі ёй прывітальную тэлеграму, у адказ атрымалі крамалювую падзяку: «Лічу Мінск сваёй калыскай і прывітанне адтуль мне асабліва прыемна...»

Апрача драматычных акцёраў, у нашым горадзе сталі выступаць музыканты, спевакі, артысты эстрады і цырка. Прыязджаў выдатны артыст Леанід Собінаў, летам гастралюваў цырк-шапіто Вільяма Труці. Вядома, своеасаблівым цэнтрам артыстычнай дзейнасці быў будынак тэатра на 550 месцаў (для таго часу досыць вялікі). І хаця ён будаваўся на народныя сродкі, але хадзіць у тэатр даступна было не ўсім. Сталымі глядачамі былі пераважна людзі заможныя — білеты каштавалі дорага. Про-

стыя людзі ішлі на верхатуру, на славетную галёрку. «Высокіх» глядачоў суцяшала тое, што з такіх жа месцаў «глядзелі» на сцэну Пушкін, Гоголь, Астроўскі, Глінка (іх партрэты былі намалеваны на плафоне мінскага тэатра). Глядачы галёркі былі ў пераважнай большасці з моладзі, яны трымалі сябе там весела і свабодна. Калі спектакль падабаўся — крычалі «біс», «брава» і заўзя-

тылавых начальнікаў і земгусараў. Сынкі багатых бацькоў, яны былі вызвалены ад акапаў і прагульвалі грошы, набытыя ад продажу вайскавай маёмасці. На чорным рынку рабіліся грашовыя аперацыі казачных памераў. І гэта таксама ўплывала на характар глядзельнай залы. Тэатры займаліся рознай сексуальнай бульваршчынай і шавіністычнай літаратурай. Запанавала місты-

продаж, каб параіцца з імі: «Што рабіць? Які будзе іх жыццёвы лёс?» І, не дачакаўшыся адказу, пілі. Пілі ўсё — ад нейкага самаробнага каньяку да ачышчанага палітурнага (гарэлка была забаронена), чадзелі ад сексуальнай разбэшчанасці і розных сеансаў самааналізу. Усякія нормы закону і маралі былі парушаны.

Аднак праз гэты абывацельскі індывідуалізм і мутную плынь

ся гневамі і пратэстам. Качалаў чытаў маналогі Чацкага, якія таксама ўспрымаліся як крык душы чалавека, яго абурэння і смутку.

З вуснаў у вусны перадаваліся свабодалюбныя радкі Янкі Купалы: «Я мужык-беларус, пан сахі і касы...» Зычна гучаў і малады голас Міхася Чарота: «Зазвіні мацней, звон, загудзі, каб пачулі ўсюды цябе...»

Вестка аб рэвалюцыі 25 кастрычніка ўскалыхнула і наш горад. Залп «Аўроры» ў Піцеры абвясціў пачатак новай эры. Сацыялістычная рэвалюцыя перамагла. Партыя бальшавікоў на чале з Уладзімірам Ільічам Леніным узяла ўладу ў свае рукі. Мінск быў узрушаны паведаннем з Піцера Петраградскага Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта аб звяржэнні Часовага ўрада. Выканком Мінскага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў выдаў Загад № 1 аб пераходзе ўсёй улады ў горадзе ў рукі Савета. Стварэцца Ваенна-рэвалюцыйны камітэт Беларусі і Заходняга фронту на чале з А. Мясніковым. Па вуліцах ходзяць урачыстыя людзі з чырвонымі стужкамі на грудзях, успыхваюць маніфестацыі і мітынгі. З рук у рукі перадаюцца першыя нумары газет «Буревестник» і «Звезда». Восень афарбавалася такой чырванню, якой, здаецца, яшчэ ніколі не бачыў наш горад.

Тады, дарэчы, мы, тагачасныя падлеткі, мабыць, упершыню даведваліся аб рэвалюцыйных падзеях у Мінску, якія таксама пракладалі шлях да перамогі рабочых і сялян у Расіі. Імёны Кастуся Каліноўскага, Івана Пуліхава, вядомы Курлюцкі расстрэл, газета «Северно-Западный край», Першы з'езд РСДРП, палітычныя стачкі і забастоўкі мінскіх рабочых... Усё гэта адразу адсунула на другі план нядаўняе адчуванне абывацельскасці ў горадзе як асноўнай атмасферы. Для нас ужо афармлялася ў зусім канкрэтныя абліччы такое паняцце, як мінскія бальшавікі, срод якіх на ўсю краіну сталі вядомымі такія людзі, як М. Фрунзе, В. Кірын, А. Мяснікоў, А. Чарвякоў, К. Ландэр. І гэтая шырыня сацыяльнага далягляду, зразумела, адбівалася і ў маладым савецкім мастацтве.

Савецкая ўлада шырока адкрыла дзверы працоўным да культуры, навукі, мастацтва. І вось упершыню за ўсё існаванне беларускага народа дзякуючы намаганням рабоча-сялянскага ўрада ў Мінску 14 верасня 1920 года быў адкрыты Беларускі дзяржаўны тэатр. Ён сёння носіць высокае імя — Беларускі дзяржаўны акадэмічны ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга тэатр імя Янкі Купалы, вельмі папулярны ў народзе, шырока вядомы ў Савецкім Саюзе і за яго межамі.

Пачаўся новы раздзел гісторыі 900-гадовага Мінска — сталіцы БССР.

Яўген РАМАНОВІЧ

З ТЭАТРАЛЬНАЙ РАПСОДЫ

та апладзіравалі, калі не — маглі і абсвістаць. Часам гэты галёркаўскі імпульс меў і выразны палітычны характар, і тады на верхатуру з'яўлялася паліцыя і наводзіла там «парадак», выцягваючы за каршэнь «буянаў».

Асаблівым поспехам у дэмакратычнага глядача карысталіся спектаклі па п'есах М. Горькага, А. Астроўскага, А. Чэхава, Л. Талстога, А. Сухава-Кабаліна, У. Шэкспіра, Ж. Мальера, Г. Ібсена, антычныя трагедыі. У гэтых спектаклях на пачатку нашага стагоддзя выступалі і славетныя майстры — Уладзімір Давыдаў, брат Роберт і Рафаіл Адэльгеймы, трагік Ваграм Папазян. Гастролеры набралі антураж з мясцовых аматараў, а дэкарацыі і касцюмы падбіраліся з тэатральных запаснікаў. Таму эпоха Людовікаў, напрыклад, мала чым адрознівалася на сцэне ад сярэднявечага.

Запомнілася гараджанам мясцовая антрэпрыза — трупа Бяляева, у якой з часам пазбіраліся здольныя акцёры — Дняпроў, Бонч-Руткоўская, Драга, Гандаці, Корсакаў, Дар'ялаў, Рафальскі... Праўда, барацьба за існаванне, камерцыйны дух штурхалі антрэпрызу на задавальненне густаў буржуазіі і дробнага мяшчанства, таму на мінскай сцэне трупа Бяляева іграла і высокую класіку, і даволі лёгкадумныя меладрамы, і зусім танныя фарсы. Прыяду некаторыя назвы п'ес, па якіх можна меркаваць аб тагачасным рэпертуары, — «Дачка веку», «Дзве сіроткі», «За манастырской сцяной», «У забытым маёнтку», «Ахвяра за ахвяру», «Прыгожы спакуснік», «Бобік у чужой пасцелі»... Але ў стракатым рэпертуары рэзка вылучаліся сур'езныя работы паводле п'ес А. Астроўскага, А. Чэхава, М. Горькага.

З пачаткам імперыялістычнай вайны 1914 года ў горад панахала шмат інтэлігенцыі,

ка, эстэцкая вытанчанасць пацудзіў, эротыка. Ставіліся перакладныя і «свае» дэкадэнцкія п'есы.

У Мінску з Польшчы і заходніх абласцей Расіі асядалі бежанцы, якія таксама патрабавалі не толькі жыцця і хлеба, але і відовішчаў. Часцей за ўсё розныя калетэатральныя дзёлкі крычалі: «Барані божа, нічога, нічога пра вайну! Усе жадаюць толькі веселіцца!» У горадзе адкрываюцца розныя кафешантаны з шансанеткамі і пошлым канферансам, кабарэ на парызжкі манер з аголенымі танцоўшчыцамі. У гарадскім тэатры, клубах, кінематографіях перад пачаткам сеансаў сталі выступаць пад гітару выканаўцы папулярных рамансаў і цыганскіх песень — І. Юр'ева, Н. Дулькевіч і менш значныя майстры гэтых жанраў. Асаблівым поспехам карысталася Анастасія Вяльцова. У яе выкананні зухавата гучала: «Ой да тройка, снег пушысты, ноч морозная кругом!...» Асаблівы поспех і шырокую папулярнасць мелі арыэтыкі Аляксандра Вярцінскага, якія даходзілі ў Мінск праз грамафонныя пласцінкі. Іх заўзята імітаваў свой «Вярцінскі» — Аметыст Матэо (псеўданім), за якім хаваўся звычайны Мітрафан Селівончык). Выступаў гэты модны маг і чарадзеі мяшчанства ў белым, з вялікімі чорнымі гузікамі, балахоне а ля П'еро. У нейкім містычным экстазе, па-змяянаму выгінаючы рукі, ён замагільным голасам чытаў рэчытатывам: «Ваши пальцы пахнут ладаном... а в ресницах спит печаль...»

Містыка, эротыка, абстрактныя рамантызм панавалі ў мастацтве, уплываючы на разгубленую інтэлігенцыю і гарадское мяшчанства. Людзі пачалі замыкацца ў сваіх сямейных ячэйках, запрашаць хірамантаў, медыумаў, круцілі сподачак за круглым сталом у зацемненых пакоях, выклікаючы з таго свету духаў памёршых

дэкадэнцтва ў мастацтва прабіваўся гнеўныя галасы людзей працы, заклікі да рэвалюцыйнай барацьбы за сацыяльную свабоду і духоўнае абнаўленне. Прабываючы ваенную цензуру, гэтыя заклікі гучалі часам і са сцэны, праўда, у вельмі нясмелай форме. У куплетах на палітычныя і міжнародныя тэмы, бывала, востра крытыкаваліся няўдачы на франтах, высмейваліся кайзер і аўстрыйскі імператар...

У Мінску вялікую папулярнасць мелі выступленні хору Уладзіміра Тэраўскага з беларускімі народнымі спевамі. Ён часта даваў канцэрты на рабочых ускраінах горада. Карысталася поспехам там і спявачка «песень вуліцы» Вера Вярэга. Яна выступала не ў пышным канцэртным уборы, а ў прастай паркалёвай сукенцы, высокіх штурваных чаравіках і шэрай хусціцы. Спявачка выходзіла на эстраду, становілася пад цымяна-жоўтае святло вулічнага ліхтара і, абхапіўшы яго рукамі, нізкім, крыху глухаватым голасам спявала: «Ужо вечар вечарэе, усе з фабрыкі ідуць. Маруся атруцілася — у больніцу вязуць...»

Песні яе былі сумныя, задумныя, якія яна выконвала проста, але з нейкім душэўным смуткам, і яны вельмі хвалявалі слухачоў, бо гаварылі аб цяжкім жыцці простага народа, які маліў бога аб канцы крывавай бойні і чалавечых пакут.

На фронт і ў блізкі тыл выязджалі вядомыя рускія акцёры — Марыя Мікалаеўна Ярмолава, Васілій Іванавіч Качалаў (наш зямляк В. Шварубовіч). Яны спыніліся ў Мінску і выступалі на тэатральных пляцоўках горада. Мне запомніліся кранальныя радкі з верша М. Някрасава «Внимая ужасам войны»: «То слёзы бедных матерей, им не забыть своих детей...» Голас Ярмолавай гучаў абвінаваўчым прысудам вайне. Ён быў проста ў сэрца, і глядачы плакалі, напаўняючы

Далонь сябра.

Фотаэцюд Л. МАРАЗЕВІЧА.

Віктар ШАУЧЭНКА

ШТО НАПІСАЎ РАСІНАНТ

ГУМАРЭСКА

Славік Лыкаў, студэнт філфака, быў на ўраю пагібелі: экзамен, гэты дамочкаў меч, які паўгода даволі надзейна вісеў над яго галавой, заўтра павінен быў абрушыцца.

Славік кінуўся ў паной да аднакурсніц, плюнуўся на калені і голасам трагедычнага актара вымавіў:

— О, дайце, дайце мне падручнік.

Але дзяўчаты не адарылі Лыкава ўвагай. Яны самааддана рыхтаваліся да экзамена: малалі нейкай бліскучай дрэнна пазногці, начэсвалі парыкі, вышчыпвалі бровы.

— Самазбойцы, — прастагнаў Лыкаў і памчаў у факультэцкую бібліятэку. Пасля таго, як пультыны дапаможнікі аказаўся ў Лыкава пад пахай, ён паспакайнеў і ўзбадзёрыўся.

Падсілкаваўшыся ў сталуюцы, студэнт адразу ж падумаў пра білеты: «Эх, каб дастаўся 14 або 15».

Дачакаўшыся сваёй чаргі, Славік трымаў у руцэ шчаслівы білет — 15-е месца ў 14 радзе. Заможная мінакамедыя з Луі дэ Фюнесам не дужа весляла студэнта, бо ўвесь час свідравала голаў думка, як бы не спазніцца на трансляцыю футбольнай сустрэчы з чэмпіяната свету.

Фартуна і на гэты раз не адвярнула ад хлопца: паспеў-такі.

У перапынку паміж таймамі Лыкаў уважліва прагледзеў падручнік, пачынаючы з апош-

няй старонкі, а перад сном прачытаў яшчэ і канспект адзінай лекцыі — больш не было.

Раніца смяялася. Славік неахвотна ўзняўся з ложка і, ухажушы падручнік, пашыбаваў у інстытут. Добрая палова студэнтаў ужо здала экзамен і эмацыянальна дзялілася ўражаннямі, астатнія ліхаманкава стараліся ліквідаваць апошнія прабелы ў ведах.

Лыкаў зайшоў у аўдыторыю апошнім.

— Вы да мяне, малады чалавек? — спытаў прафесар, і яго можна было зразумець — Лыкаў за ўвесь семестр наведваў толькі адну яго лекцыю.

Калі высветлілася хто ёсць хто, Лыкаў узяў білет і сеў рыхтавацца. Тое, што было напісана ў білетце, спачатку абдало Лыкава слякотай, потым холадам. «Французскія пісьменнікі XVIII стагоддзя» — значылася там. Лыкаў зразумеў, што толькі чуд можа выратаваць яго ад новай сустрэчы з прафесарам. Аднак пачаў адказваць бадзёра і ўпэўнена:

— Французская літаратура гэтага перыяду мела вялікую групу сапраўдных майстроў мастацкага слова. Ці вам расказваць, прафесар, вам, хто ведае іх жыццё і творчасць не горш, чым сваё асабістае, хто стварыў не адну навуковую работу па гэтай тэме, хто прысвяціў усю слабе без астатка вывясненню белых плям як у французскай, так і ва ўсёй за-

ходнееўрапейскай літаратуры... — Таварыш студэнт, не маглі б вы канкрэтна спыніцца на творчасці таго ці іншага пісьменніка, — нецярпліва заёрзаў прафесар у крэсле.

— Калі ласка, прафесар. Значыць так, відным прадстаўніком французскай літаратуры гэтага часу з'яўляецца Жан-Жан Расінант. Імя гэтага вядомага пісьменніка, дарэчы, прафесар, як вы адносіцеся да французскай зборнай па футболе?

Прафесар прапусціў пытанне Лыкава міма вушэй і, паціраючы рукі, спытаў:

— Дык што напісаў Расінант? Жан-Жан?

— Шмат чаго, прафесар...

— Прабачце, а як ён трымаў пяро? — смеючы дзевятым валам накатаўся на прафесара, але ён яго мужна стрымліваў.

— Паўна, у правай руцэ, — разгублена адказаў Лыкаў.

— Не было ў яго правай рукі, — прафесар ледзьве не млеў ад смеху.

— Вам лепш ведаць, прафесар, — падлізліва прамармытаў Лыкаў, — вы адзін з вядучых вучоных-філалагаў...

— Не было ў яго правай рукі. Хо-хо-хо. І левая таксама. Расінант — гэта конь. Знаміты конь Дон Кіхо-хо-хота.

Лыкаў гэты экзамен здаў з трэцяга разу. І педінстытут наўздзіў скончыў. Зараз працуе электрагазаваршчыкам. У школу, на шчасце дзяцей, ісці не жадае.

Нічыпар ШЭРАНЬКІ

ЗДРАДНІК ВАСЯ

Пакахаю Васю мельніка...
У высокай травы шпурні.
Раіса БАРАВІКОВА.

Пазакмараны добры наш ельнік,
Пазаблытаны увесь дзеразой.
Крочыць следам наханы мой — мельнік,
Як не сорам хлапчыне? — з казой.

На ўтравелай цяністай паліне Гавару: — Прыгадай,
Стрыгунок,
Тут калісь палывалі славяне
На чужых даўганогах жанок.

Не хавай жа пагляд свой ласкавы
І душою, хлапец, не мані.
Прыгарні і ў высокай травы,
Апазнаўшы славянку, шпурні.

Ды мармыча ён гэткае штосьці
Аб вялікай, сапраўднай любві.
Не прыпомню ці ў Жэні,
Ці ў Тосці:
«Ты пакліч, мяне пазаві...»

ЯК ГУКНУЛАСЯ, ТАК І АДГУКНУЛАСЯ...

Прыцемак. Іду завулкам. Дамоў іду. І тут сустракаюць мяне трое. Не сказаць, каб акселераты, але і не алігатары па выхадных. Замест шапаі на галавах цёплыя прыкосні. Мне таксама цёпла; і ў новай андатраўцы, я перад імі нібы Саша Мадонскі.

— Дзядзя! У цябе добрая шапка!
— Добрая, — згаджаюся я і стараюся абысці незнаёмую кампанію.

— А дзе ты яе ўзяў, дзядзя?
— Ды, знаёмыя... Па блату, карацей.

— Колькі ўпёк?
— Пяць чырвоненькіх, — кажу.

— Прадай нам яе, дзядзя, — ветліва просіць адзін.

— Прадай, дзядзя. Ты сабе лшчэ купіш. — Таксама ветліва кажа другі і лезе ў кішэню свайго плашча...

— Ды вам бы на траіх што-небудзь другое, а то скоро зарыюць, — рахмана гавару я і прывычна хачу паглядзець на гадзіннік, але тут жа абшморваю рукаў на пальчатку.

Але гадзіннік іх не цікавіць. Той, што палез у кішэню, выхапіў хуценька руку і...

У майб руцэ штосьці захрумсцела. А галаве стала холадна.

Я сціснуў кулак, а потым расправіў пальцы. На тратуар штосьці ўпала. Падышоў да слупа з ліхтаром. Гэта былі пяць чырвоненькіх і некалькі манетан... За блат...
К. КУДЛАЕУ.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК

Малюнкі Н. ДОРАШ.

Л. ШЫРЫН

ПІСАЎ БАБЁР

Сто гадоў назад
Бабёр
Напісаў раман
Пра бор.
Бор гудзе,
Жыве Бабёр.
А раман даўно
Памёр.

Паўло ГЛАЗАВЫ

ПАПЕРАД БАЦЬКІ НЕ ЛЕЗЬ

— У мяне бялюткі нос, —
Кажа сын Лявону, —
А чаму ж ён у цябе
Гэтакі чырвоны?
На цікаўнага сынка
Глянюў бацька носа:
— Ты лшчэ малакасос
Для тагога носа.
Пераклаў з украінскай
М. МІРАНОВІЧ.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

ПА ГРЫБЫ.

Малюнкі П. КОЗІЧА.

Лявон КАПАНИЦА

ЛІЛІПУЦІНКІ

Адзін чалавек вельмі баяўся козыту. Пачынаў смяцца нават тады, калі дакраналіся да яго пінжака, які вісеў на вешалцы.

Адзін чалавек, асушыўшы не адзін шналік спіртнога, сказаў: «Дайце пункт апоры, а то пераварочваецца свет».

Аднаму чалавеку перабег дарогу чорны кот і ў той жа дзень ён атрымаў трынаццатую зарплату. А лшчэ кажуць, што забабоны — перажытак.

З дазволу Лявона Капаніцы, які зараз знаходзіцца ў замежнай камандзіроўцы, публікацыю падрыхтаваў В. ШАУЧЭНКА.

Віктар ЛОУГАЧ

ПЛАВАЛІ ЦІ НЕ?

Дружка, урэшце, рашыў напісаць гістарычны раман, як колькі стагоддзюў таму назад па нашай рэчцы Суханупка плавалі на чаўнах. Тэма, лічу, новая і, мяркую, што ў вашым выдавецтве «Зеляніна» ахвотна прымуць рукапіс.

Юрась Клыч.

Дарагі, разлічвай поўнасцю на маю падтрымку.

Рэдантар аддзела «Дарогу маладым» Адам Зацірка. Вось і дапісаны апошні радок. Нібыта гара з плеч звалілася.

Усё — за выдавецтвам.

Юрась Клыч.

Ад прачытанага ў захапленні! Засталася дробязь. Выйшлі толькі адпаведныя дакументы, завераныя пячаткамі, нанонт таго, плавалі ці не, дзесьці стагоддзюў таму назад па Суханупцы на чаўнах? І раману — зялёная вуліца.

Твой сябра Адам Зацірка.

«Адпаведныя дакументы, завераныя пячаткамі», Юрась Клыч пакуль што не знайшоў.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 12345678910 12345678910 АТ 10967

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.